

Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

ΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ
ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ
ΦΩΤΙΟΥ ΣΕΒΑΣΤΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΠΑΤΡΑ 2009

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την επόπτριά μας κ. Γεωργίου Κωνσταντίνα για την καθοδήγηση, τις πολύτιμες συμβουλές και το χρόνο που μας διέθεσε προκειμένου να έχουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τους κοινωνικούς λειτουργούς των υπηρεσιών, στις οποίες απευθυνθήκαμε, για τη συνεργασία τους.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ, στις οικογένειές μας που στάθηκαν στο πλευρό μας και στήριξαν την προσπάθειά μας να ολοκληρώσουμε την εργασία μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Το Πρόβλημα.....	2
1.2 Ιστορική Αναδρομή.....	4
1.3 Ορισμός κι Έννοια του πρόσφυγα.....	6
1.4 Διαχωρισμός του πρόσφυγα απ' τον μετανάστη.....	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Διεθνείς Συμβάσεις και μέτρα προστασίας των προσφύγων.....	12
2.1.1 Το νομικό καθεστώς των προσφύγων Και η Σύμβαση της Γενεύης του 1951.....	13
2.1.2 Δικαιώματα προσφύγων.....	14
2.2 Ευρωπαϊκή Ένωση και πολιτική ασύλου.....	16
2.2.1 Ο θεσμός του ασύλου.....	18
2.2.2 Οι υποχρεώσεις των κρατών.....	19
2.3 Οι διατάξεις του Ελληνικού Δικαίου που αφορούν τους πρόσφυγες.....	21
2.3.1 Είσοδος.....	21
2.3.2 Παραμονή.....	23
2.3.3 Έξοδος και Απέλαση.....	24
2.3.4 Πολιτογράφηση.....	25
2.3.5 Εργασία.....	26
2.3.6 Εκπαίδευση.....	27
2.3.7 Κοινωνική Πρόνοια.....	28
2.4 Διαδικασία Αναγνώρισης της ιδιότητας του πρόσφυγα.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Αίτια προσφυγιάς.....	33
3.2 Συνέπειες προσφυγιάς.....	36
3.2.1 Συνέπειες στη χώρα υποδοχής.....	36
3.2.2 Συνέπειες στη χώρα αποστολής.....	43

3.3 Ο πληθυσμός των προσφύγων	
- Κοινωνικές ανάγκες	45
3.4 Πρόσφυγας και Πολιτισμικό Σοκ.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Προσφυγική οικογένεια.....	51
4.2 Ευάλωτες ομάδες προσφύγων.....	54
4.2.1 Θύματα βασανιστηρίων.....	54
4.2.2 Γυναίκες Πρόσφυγες.....	56
4.2.3 Παιδιά κι Έφηβοι πρόσφυγες.....	57
4.2.4 Ασυνόδευτοι Ανήλικοι πρόσφυγες.....	59
4.2.5 Ηλικιωμένοι πρόσφυγες.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Ιστορική αναδρομή.....	66
5.2 Εμφάνιση του ρατσισμού.....	68
5.3 Ορισμοί όρων.....	70
5.3.1 Τί είναι ρατσισμός.....	70
5.3.2 Τι είναι ξενοφοβία.....	71
5.3.3 Πώς ορίζεται ο ρατσισμός και η ξενοφοβία.....	72
5.3.4 Από την παραδοσιακή ξενοφοβία στον ρατσισμό.....	73
5.4 Κρίσιμα στοιχεία για την ύπαρξη του ρατσισμού.....	75
5.5 Φυλή και βιολογία.....	76
5.6 Ομάδες μειονοτήτων.....	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Επιστημονική θεμελίωση του ρατσισμού.....	81
6.2 Στόχοι ρατσισμού.....	82
6.3 Μέσα ρατσισμού.....	83
6.4 Μοντέλα καταπολέμησης του ρατσισμού.....	84
6.5 Από ποιους εκδηλώνεται ο ρατσισμός.....	84
6.6 Η γλώσσα των ρατσιστών.....	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 Νεορατσισμός: Μορφές και πολιτικές καταπολέμησης.....	93
7.2 Βασικά χαρακτηριστικά του νεορατσισμού.....	93
7.3 Είδη νεορατσισμού.....	95
7.4 Εκφάνσεις νεορατσισμού.....	98

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

8.1 Μέσα ανάπτυξης και ανάσχεσης του ρατσισμού.....	102
---	-----

8.2 Μ.Μ.Ε: η επισημοποίηση του ρατσιστικού λόγου.....	104
8.3 Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε στην διαμόρφωση των στάσεων και των αντιλήψεων.....	105
8.4 Προκατάληψη και δυσμενής μεταχείριση.....	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

9.1 Εγκληματικότητα των αλλοδαπών.....	112
9.2 Κατηγοριοποίηση της εγκληματικότητας των αλλοδαπών.....	112
9.3 Σε τι διακρίνεται η εγκληματικότητα των αλλοδαπών.....	113
9.4 Η Ελλάδα ως πόλος έλξης των παράνομων αλλοδαπών.....	115
9.4.1 Η Ελλάδα ως πόλος έλξης παράνομων εργατών.....	116

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

10.1 Ψυχολογικές ερμηνείες.....	119
10.1.1 Στερεότυπα και αποδιοπομπαίοι τράγοι.....	119
10.1.2 Αυταρχική προσωπικότητα.....	120
10.2 Κοινωνιολογικές ερμηνείες.....	122
10.2.1 Εθνοκεντρισμός, ομαδιαία περιχαράκωση και καταμερισμός των πόρων.....	123

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

11.1 Συνταγματική κατοχύρωση και ποινικός κολασμός του ρατσισμού.....	126
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

12.1 Δέκα εγκληματικοί μύθοι.....	130
12.2 Είναι η Ελληνική κοινωνία ρατσιστική ή ξενόφοβη;.....	132
12.2.1 Η Ελληνική κοινωνία είναι ξενόφοβη.....	132
12.2.2 Η Ελληνική κοινωνία δεν είναι ρατσιστική.....	135
12.2.3 Η Ελληνική κοινωνία έχει έναν ιδιότυπο ρατσισμό.....	136
12.2.4 Οι ρατσιστικές συμπεριφορές και οι εκδηλώσεις βίας πολλαπλασιάζονται στην Ελλάδα.....	138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

13.1 Κοινωνική εργασία με άτομα πρόσφυγες.....	140
13.2 Κοινωνική εργασία με οικογένειες προσφύγων.....	142
13.3 Κοινωνική εργασία με κοινότητες προσφύγων.....	144

Β' ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το προσφυγικό πρόβλημα της Πάτρας.....	147
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Υπηρεσίες και ΜΚΟ στήριξης προσφύγων της Πάτρας.....155

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Έρευνα ως προς τη στάση των κατοίκων της Πάτρας απέναντι στους πρόσφυγες.....169

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα μελέτη προσεγγίζει το φαινόμενο της προσφυγιάς, το οποίο αποτελεί ένα μεγάλο ‘ανοιχτό’ ζήτημα για την Ελλάδα. Πρόκειται για ένα θέμα πολυδιάστατο και αναμένεται να απασχολήσει την Ελλάδα για πολλά χρόνια ακόμη.

Σκοπός λοιπόν της εργασίας μας, είναι μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και της έρευνας να συλλέξουμε πληροφορίες και να ενημερωθούμε πάνω στο προσφυγικό ζήτημα καθώς και για την έκτασή του στις μέρες μας.

Στην αρχή της εργασίας μας γίνεται αναφορά στο πρόβλημα, κάνουμε μία σύντομη ιστορική αναδρομή του προσφυγικού φαινομένου και παραθέτουμε τον ορισμό και την έννοια του πρόσφυγα καθώς και διαφοροποιούμε τον ορισμό του πρόσφυγα από αυτόν του μετανάστη.

Στο επόμενο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το νομικό καθεστώς των προσφύγων -στη διεθνή, ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη- δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις διατάξεις του ελληνικού δικαίου που αφορά τους πρόσφυγες.

Το 3^ο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα αίτια της προσφυγιάς, τις συνέπειες της εισόδου των προσφύγων τόσο στην χώρα υποδοχής όσο και στην χώρα αποστολής. Σε ένα επόμενο σημείο αναλύονται οι κοινωνικές ανάγκες των πληθυσμών αυτών καθώς παραθέτουμε και την έννοια του πολιτισμικού σοκ.

Το 4^ο κεφάλαιο αναφέρεται στην προσφυγική οικογένεια και στα στοιχεία εκείνα τα οποία την χαρακτηρίζουν καθώς επίσης και τις ευάλωτες ομάδες των προσφύγων, αναλύοντας ξεχωριστά τις ανάγκες αυτών των ομάδων.

Στο 5^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται το φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Ακόμη, συμπεριλαμβάνονται οι ορισμοί των εννοιών αυτών καθώς επίσης και κάποια κρίσιμα στοιχεία για την ύπαρξη του ρατσισμού.

Στη συνέχεια, το επόμενο κεφάλαιο περιλαμβάνει την προσπάθεια ‘επιστημονικής’ θεμελίωσης του ρατσισμού, τους στόχους και τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται ο ρατσισμός καθώς κρίναμε αναγκαίο να αναφερθούν και τα μοντέλα καταπολέμησής του.

Στο 7^ο κεφάλαιο αναλύεται ο νεορατσισμός ως την ευρύτερη έννοια του ρατσισμού. Επίσης συγκεκριμενοποιούμε τα χαρακτηριστικά, τα είδη και τις εκφάνσεις του νεορατσισμού για την καλύτερη κατανόηση αυτού του νέου φαινομένου.

Στο επόμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα μέσα ανάπτυξης και ανάσχεσης του ρατσισμού και της προκατάληψης. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο των ΜΜΕ διότι παρουσιάζονται ως διαμορφωτές των στάσεων και των αντιλήψεων της κοινής γνώμης

Στη συνέχεια της εργασίας μας, γίνεται εκτενής αναφορά στην εγκληματικότητα που τυχόν παρουσιάζουν οι αλλοδαποί στη χώρα μας αλλά αναλύονται και οι λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα εμφανίζεται ως πόλος έλξης παράνομων αλλοδαπών και παράνομων αλλοδαπών εργατών.

Στο 10^ο κεφάλαιο, γίνεται μία προσπάθεια κατανόησης των προκατειλημμένων στάσεων καθώς επίσης και τους λόγους για τους οποίους οι εθνοτικές διαφορές έχουν σημασία για τους ανθρώπους, παραθέτοντας έτσι κάποιες ψυχολογικές και κοινωνιολογικές ερμηνείες.

Στο 11^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η συνταγματική κατοχύρωση και ο ποινικός κολασμός του ρατσισμού.

Το επόμενο κεφάλαιο περιλαμβάνει δέκα εγκληματικούς μύθους που σχετίζονται με το ζήτημα του ρατσισμού ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου θεωρητικού μέρους της εργασίας, περιγράφεται ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας με πρόσφυγες ατομικά, σε οικογένεια και σε κοινότητα.

Στη συνέχεια που είναι το δεύτερο μέρος της εργασίας μας το ερευνητικό, περιγράφουμε την έκταση του προσφυγικού προβλήματος στην Πάτρα, τις υπηρεσίες και τις ΜΚΟ στήριξης προσφύγων στην Πάτρα που

ασχολήθηκαν όλον αυτόν τον καιρό με αυτό το θέμα και τέλος παραθέτουμε την έρευνα που πραγματοποιήσαμε στην περιοχή που βρίσκεται ο καταυλισμός των Αφγανών επιχειρώντας να εξετάσουμε την στάση των κατοίκων που διαμένουν εκεί απέναντι σε αυτούς τους ανθρώπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Το πρόβλημα

1.2 Ιστορική Αναδρομή

*1.3 Ορισμός κι Έννοια
του πρόσφυγα*

1.1 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η παγκόσμια ιστορία του πλανήτη μας είναι γεμάτη από εμφυλίους πολέμους, ολοκληρωτικά καθεστώτα, εθνικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές συγκρούσεις. Το κόστος είναι ανθρώπινες ζωές, απώλεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πολλά άτομα που παίρνουν το δρόμο της προσφυγιάς λόγω του φόβου δίωξης.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, κύματα προσφύγων διαρκούς κινητικότητας αποτελούν μέγιστο πρόβλημα για κάθε κράτος σε όλο τον κόσμο. Οι υπηρεσίες του ΟΗΕ κάνουν λόγο για εκατομμύρια πρόσφυγες ανά τον κόσμο.

Ανάμεσα σε αυτά τα κράτη μία από τις πρώτες θέσεις κατέχει και η Ελλάδα, η οποία βίωσε έντονα στο παρελθόν το φαινόμενο αυτό και συνεχίζει να το ζει ακόμη και σήμερα. Η αλήθεια είναι ότι η Ελλάδα ήταν ανέκαθεν ένα σταυροδρόμι. Μάλιστα, ο Αριστοτέλης ήταν αυτός που την είχε χαρακτηρίσει σαν τη γέφυρα της Ασίας, της Ευρώπης και της Αφρικής. Ωστόσο σήμερα η Ελλάδα γίνεται σταυροδρόμι, βέβαια με κάποια διαφορετική έννοια: με την έννοια ότι σήμερα Ασιάτες, Αφρικανοί κι Ευρωπαίοι σμίγουν στην Ελλάδα και συναντιούνται για να ζητήσουν άσυλο.

Το προσφυγικό πρόβλημα επιδεινώνεται αφού η Ελλάδα ως μέλος του ΟΗΕ και έχοντας κυρώσει τις Συμβάσεις και Συμφωνίες για τους πρόσφυγες οφείλει να τις σεβαστεί αλλά ως κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής κοινότητας αναγκάζεται να προβεί σε απελάσεις με αποτέλεσμα να δυσχεραίνει τη θέση της απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα.

Τα ΜΜΕ ασχολούνται διαρκώς με το ζήτημα των προσφύγων κρατώντας τα πάντα στο φως της δημοσιότητας και ασκώντας πίεση σε μια εποχή που η Ελλάδα καλείται να επιλύσει μια σειρά από εθνικά προβλήματα

και κινδύνους, ενώ οι πρόσφυγες που ήδη έχουν περάσει τα ελληνικά σύνορα βρίσκονται σε ένα διαρκή αγώνα επιβίωσης, διεκδικώντας μία θέση στη ζωή. Επιπλέον, σε αυτόν τον δύσκολο και διαρκή αγώνα αυτών των εξόριστων κι εξαθλιωμένων ανθρώπων έρχεται να προστεθεί και το στοιχείο του ρατσισμού, τον οποίο αντιμετωπίζουν όλοι οι πρόσφυγες στην καθημερινότητά τους.

Με αφορμή τα παραπάνω επιλέξαμε να ερευνήσουμε το προσφυγικό ζήτημα, επικεντρώνοντας στις Συμβάσεις που τους προστατεύουν σε διεθνές, ευρωπαϊκό και ελληνικό επίπεδο, τους λόγους που τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους και να ζητήσουν προστασία σε άλλη χώρα, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με την είσοδό τους στην Ελλάδα καθώς και την διαδικασία στην οποία υποβάλλονται έως την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα. Επιπλέον η μελέτη μας αυτή επικεντρώνεται και στον ρατσισμό. Ένα θέμα ύψιστης σημασίας διότι οι πρόσφυγες εκτός από τις πρακτικές δυσκολίες επιβίωσης, καθημερινά πέφτουν θύματα διακρίσεων και δέχονται προσβολές από ορισμένους που θεωρούν ότι η ελληνική καταγωγή δίνει δικαιώματα εξουσίας πάνω σε εκείνους που δεν έχουν την ίδια καταγωγή.

Εν κατακλείδι, το προσφυγικό φαινόμενο είναι ένα θέμα για το οποίο απαιτείται ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση, διότι ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑ, ΕΙΝΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Η γέννηση του φαινομένου του πρόσφυγα είναι ταυτόχρονη με αυτή του σύγχρονου εθνικού. Στο φεουδαρχικό σύστημα που επικρατούσε μέχρι και τον 17^ο αιώνα, καθώς και στα πλαίσια μεγάλων αυτοκρατοριών του 18^{ου} – 19^{ου} αιώνα (οθωμανική, αυστρουγγρική κ.τ.λ.) υπήρχαν πληθυσμοί που οικιοθελώς ή βίαια μετακινούνταν. Ωστόσο η έλλειψη εθνικού προσδιορισμού των ομάδων αυτών σε συνδυασμό με την ύπαρξη ανοιχτών και μη φυλασσόμενων συνόρων δεν επιτρέπει να μιλάμε για πρόσφυγες.

Απεναντίας, η ίδρυση του εθνικού κράτους κατά τη διάρκεια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα, το οποίο εντοπίζεται πάνω σε σαφώς προσδιορισμένη εδαφική επικράτεια και το οποίο αντιστοιχεί σε ένα έθνος, δηλαδή σε σύνολο ατόμων τα οποία μοιράζονται κάποια κοινά γνωρίσματα (καταγωγή, γλώσσα, θρησκεία, παραδόσεις κ.τ.λ.) βρίσκεται στη βάση του προσφυγικού φαινομένου καθώς :

- α) ορθώνονται κλειστά σύνορα τα οποία με τρόπο σαφή και συχνά αμετάκλητο οριοθετούν τις μετακινήσεις των προσώπων ή των ομάδων
- β) στα πλαίσια καλλιέργειας εθνικού χαρακτήρα του κάθε κράτους τονίζονται και εξαιρούνται τα κοινά χαρακτηριστικά του λαού του κράτους αυτού, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σαφείς διαχωρισμοί μεταξύ του λαού αυτού και των άλλων λαών
- γ) οι διαχωρισμοί αυτοί συχνά οδηγούν σε διωγμούς με βάση την καταγωγή, το φύλο κ.τ.λ. και άρα σε έξαρση του φαινομένου
- δ) επίσης οι διαχωρισμοί αυτοί σε συνδυασμό με την επιθυμία για επίτευξη « εθνικής καθαρότητας » των κρατών οδηγούν σε επίσημες επίσης «ανταλλαγές πληθυσμών» επιτείνοντας έτσι το πρόβλημα του ξεριζωμού
- ε) η ίδια μετακίνηση πληθυσμών έδωσε κι ένα άλλοθι στα κράτη για να αντιμετωπίσουν εχθρικά τις μειονότητες που παρέμειναν στο έδαφός τους
- στ) τέλος, αυξάνονται οι εχθροπραξίες και οι πόλεμοι εθνικού χαρακτήρα, δημιουργώντας χιλιάδες εκδιωχθέντες ή κνηνημένους. (Βγενόπουλος Κ., 1998)

Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη εμφάνιση αυτού του φαινομένου τοποθετείται το 1917, όπου η επικράτηση της επανάστασης των Μπολσεβίκων στη Ρωσία, ανάγκασε πολλούς πολίτες αυτής της χώρας να διαφύγουν στην Ευρώπη.

Περίπου τρεις δεκαετίες αργότερα, μετά το τέλος β' παγκοσμίου πολέμου, η διεθνής κοινότητα βρέθηκε μπροστά σε 1.250.000 πρόσφυγες. Τη δεκαετία του 1960, εποχή ανταποικιακών και εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων, θα δημιουργήσει ένα μεγάλο αριθμό προσφύγων στο Κέρασ της Αφρικής.

Η δεκαετία του '70 είναι ίσως η πιο δραματική σε έκταση περίοδος: ένας αριθμός δέκα εκατομμυρίων ανθρώπων καταφεύγει στην Ινδία λόγω πολέμου στο Πακιστάν, στο Κέρασ της Αφρικής τρία εκατομμύρια εκτοπίζονται λόγω πολέμου, 400.000 Κύπριοι εγκαταλείπουν την Βόρεια Κύπρο μετά την εισβολή του Τουρκικού κράτους.

Την δεκαετία του 1980, 5.000.000 Αφγανοί εγκαταλείπουν λόγω πολέμου τη χώρα τους, κύματα προσφύγων δημιουργούνται στην κεντρική Αμερική, στη Σρι Λάνκα 100.000 άνθρωποι εγκαταλείπουν τη χώρα λόγω πολέμου, ο εμφύλιος πόλεμος στη Μοζαμβίκη εξαναγκάζει περίπου 6.000.000 άτομα να εγκαταλείψουν τη χώρα, τέλος την Λιβερία θα εγκαταλείψουν 700.000 άτομα επίσης λόγω πολέμου.

Την δεκαετία του 1990, ξαναέρχονται στο προσκήνιο εθνικοί πόλεμοι, κυρίως στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, με αποτέλεσμα ο αριθμός των προσφύγων από τα 15.000.000 να εκτινάσσεται στα 22.000.000 (Γιαννίρη Ν, 14/12/2000).

1.3 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΙ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Πρόσφυγας είναι κάθε άτομο που βρίσκεται εκτός χώρας καταγωγής του ή τόπου κατοικίας του κι έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης αδυνατεί να απολαμβάνει τη προστασία της χώρας ή την επιστροφή σε αυτήν (Αμίτσης Γ, 2001).

Αναλυτικότερα, η αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα συνίσταται στα εξής:

α) Να υπάρχει δικαιολογημένος φόβος δίωξης. Η προϋπόθεση αυτή έχει διττή υπόσταση. Από τη μία πλευρά υπάρχει το υποκειμενικό στοιχείο του φόβου κι από την άλλη η αντικειμενικότητα του δικαιολογημένου φόβου. Η Μ. Νάσκου Περράκη αναφέρει « το υποκειμενικό στοιχείο είναι συνδεδεμένο με την προσωπικότητα του πρόσφυγα κι ειδικότερα με την προσωπική του και οικογενειακή του κατάσταση, το αν είναι μέλος σε μια φυλετική, θρησκευτική, εθνική, κοινωνική ή πολιτική ομάδα, τη δική του ερμηνεία για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται καθώς και τις προσωπικές του εμπειρίες. Το αντικειμενικό στοιχείο θα πρέπει με τη σειρά του να εξετάζεται στη βάση, του κατά πόσο είναι γνώριμα στις αρχές της χώρας που αιτείται ασύλου ο πρόσφυγας, και στο κατά πόσο μπορούν αυτές να κρίνουν το είδος του κινδύνου που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει ο πρόσφυγας. Π.χ σε περίπτωση που ανήκε σε μία πολιτική ή άλλη ομάδα της οποίας τα μέλη συλλήφθηκαν και φυλακίστηκαν, ή ακόμη περισσότερο εάν ήδη βρισκόταν φυλακισμένος τότε ο φόβος του θεωρείται δικαιολογημένος.»

β) Η δίωξη να βασίζεται στη φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, κοινωνική τάξη ή πολιτικές πεποιθήσεις. Η Μ. Νάσκου Περράκη συγκεκριμενοποιεί τα χαρακτηριστικά της δίωξης ορίζοντας τη ως απειλή της ζωής, της ελευθερίας ή της σωματικής ακεραιότητας. Θεωρεί ότι αυτού του είδους η απειλή θα

πρέπει να βασίζεται στις εξής αιτίες: φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, κοινωνική τάξη και πολιτικές πεποιθήσεις.

Ο όρος φυλή θα πρέπει να αποδειχθεί από τον πρόσφυγα, όχι το ότι απλά ανήκει σε μία φυλή αλλά κι ότι αυτή διώκεται.

Ο όρος θρησκεία και η συμμετοχή του αιτούντα σε θρησκευτική κοινότητα δεν αποτελεί επαρκή λόγο αναγνώρισής του σαν πρόσφυγα. Ωστόσο η διεθνής κοινότητα με διεθνείς πράξεις ανέδειξε την προστασία του δικαιώματος της θρησκείας.

Ο τρίτος όρος, η εθνικότητα, θα πρέπει να λαμβάνεται με την ευρεία σημασία της, έτσι ώστε να μην περιλαμβάνει μόνο την ιθαγένεια αλλά και το σύνολο των πολιτιστικών χαρακτηριστικών κάποιου που ανήκει ένα έθνος.

Ο όρος της συμμετοχής σε μία κοινωνική τάξη (δηλαδή κοινή γλώσσα, καταγωγή, κοινωνικό καθεστώς), συνήθως δεν επαρκεί από μόνη της για να αναγνωριστεί σε κάποιον ο χαρακτηρισμός του πρόσφυγα.

Ο τελευταίος όρος, οι πολιτικές πεποιθήσεις, θα πρέπει να αποδειχθεί με στοιχεία που αφορούν την πολιτική δράση, την έκφραση απόψεων αντιθέτων προς το κρατικό καθεστώς, καταδικαστικές αποφάσεις λόγω πολιτικών πεποιθήσεων (κι όχι για εγκλήματα κοινού ποινικού δικαίου). (Μ. Νάσκου Περράκη, 1991).

γ) Ο αιτών να βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειάς του. Απαραίτητη προϋπόθεση αναγνώρισης κάποιου σαν πρόσφυγα είναι να βρίσκεται έξω από τη χώρα ιθαγένειάς του, ή αν στερείται ιθαγένειας εκτός της χώρας που διέμενε πρόσφατα. Αυτό αφορά δύο κατηγορίες ανθρώπων. Αυτούς που εκδιώχθηκαν από τη χώρα τους κι αυτούς που ενώ ήταν εκτός της χώρας τους, συνέβησαν αλλαγές που καθιστούν αδύνατη την επιστροφή τους.

δ) Ο αιτών να μη μπορεί ή λόγω φόβου να μην επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα του. Η τελευταία αυτή προϋπόθεση προβλέπει αφενός ότι ο αιτών δεν μπορεί να επιστρέψει στη χώρα του για καθαρά αντικειμενικούς λόγους κι

αφετέρου επειδή υπάρχει πάντα ο φόβος, ότι όταν επιστρέψει θα διωχθεί. (Μ. Νάσκου Περράκη, 1991).

1.4 ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΦΥΓΑ Κ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ

Σε ένα επίπεδο, η διαφορά μεταξύ πρόσφυγα κι μετανάστη είναι σαφέστατη: πρόσφυγας είναι το άτομο που διώκεται και, μετανάστης είναι το άτομο που αναζητεί μία καλύτερη τύχη αλλού. Όμως, αυτές οι δύο κατηγορίες δεν είναι μόνο νομικοί ορισμοί, πολύ περισσότερο είναι και μία πραγματικότητα.

Η Σύμβαση του 1951 ορίζει με σαφήνεια ποιος θεωρείται πρόσφυγας, όμως η πραγματικότητα του ζητήματος σήμερα είναι πιο περίπλοκη. Ενώ μέχρι και τη δεκαετία του 1970 δεν είχε προκύψει άμεσα το ζήτημα του διαχωρισμού προσφύγων κι μεταναστών, για τον απλό λόγο του ότι οι δυνατότητες μετανάστευσης προς τις δυτικές χώρες ήταν πάρα πολλές, από τη δεκαετία του 1980 κι μετά η μεγάλη ζήτηση για άσυλο που παρατηρήθηκε σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, έκανε ασαφή την διαχωριστική γραμμή μεταξύ αυτών που μεταναστεύουν για να ξεφύγουν από ολοκληρωτικά καθεστώτα και διώξεις κι εκείνων που προσπαθούν να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Πράγμα το οποίο σημαίνει ότι στην πράξη, υπάρχει σήμερα μια δυσκολία στον σαφή προσδιορισμό είτε της μίας είτε της άλλης ιδιότητας σε ένα υποκείμενο.

(Πετρινώτη Ξ, 1993)

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες σημειώνει σχετικά ότι οι διαδικασίες παροχής ασύλου σε επίδοξους μετανάστες που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για την έκδοση της μεταναστευτικής βίζας αποτελούν μία

ευκαιρία εξασφάλισης εισόδου και μίας καλύτερης ζωής σε ένα νέο τόπο. Όταν δεν υπάρχει παράθυρο μετανάστευσης, οι άνθρωποι που χρειάζονται μια δουλειά κι ένα καλύτερο μέλλον, προσπαθούν να περάσουν από την πόρτα ασύλου.

Επιπλέον, πραγματικότητα είναι ότι οι μετακινήσεις προσφύγων στην εποχή μας διεξάγονται σε ένα πλαίσιο μεγαλύτερων και πιο περίπλοκων ρευμάτων, με αποτέλεσμα να μην είναι πλέον ευδιάκριτες οι διαφορές μεταξύ προσφύγων κι μεταναστών.(Έπατη Αρμοστεία, οι πρόσφυγες του κόσμου,1996).

Ο πρώτος λόγος που αφορά αυτήν την ασάφεια, έγκειται στην ερμηνεία του ορισμού της σύμβασης του 1951 από τις κυβερνήσεις. Πολλά κράτη στην Αφρική έχουν επεκτείνει αυτόν τον ορισμό ώστε να συμπεριλαμβάνει και άτομα που διέφυγαν από μία γενικότερη βία, εσωτερική σύγκρουση και διασάλευση της τάξης.(Έπατη Αρμοστεία, οι πρόσφυγες του κόσμου, 1996)

Υπάρχουν όμως κι άλλοι παράγοντες που κάνουν ασαφή το διαχωρισμό αυτό. Οι εμπόλεμες καταστάσεις και η πολιτική αναστάτωση συχνά προκαλούν οικονομικό χάος. Αυτό έχει σαν συνέπεια χαμηλούς ή ακόμη και αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, έλλειψη κοινωνικής πρόνοιας, υψηλό πληθωρισμό και υψηλά ποσοστά ανεργίας. Συμπερασματικά λοιπόν, είναι δύσκολο να γίνει ένας τέτοιος διαχωρισμός ανάμεσα στα ‘βασικά αίτια’ των προσφυγικών μετακινήσεων και των μεταναστευτικών πιέσεων. Πλέον μπορούμε να πούμε ότι οι πρόσφυγες είναι μέρος ενός φαινομένου μετανάστευσης, όπου συνδυάζονται πολιτικοί, φυλετικοί, οικονομικοί, περιβαλλοντικοί και ανθρωπιστικοί παράγοντες.

Έτσι λοιπόν, αν και μπορεί εκ πρώτης όψεως να φαίνεται ότι κάποιος ζητεί άσυλο για οικονομικούς λόγους, δεν είναι λίγες εκείνες οι φορές όπου η φτώχεια και η ανεργία οφείλονται σε φυλετικές ή άλλες διακρίσεις. Υπάρχουν ακόμη χώρες στις οποίες οι μειονότητες είναι αποκομμένες από τις φυσιολογικές λειτουργίες των κοινωνιών, δηλαδή αντιμετωπίζουν διάφορες

δυσκολίες όπως ανεύρεσης εργασίας, δημιουργίας επιχείρησης, αγοράς ακινήτων ή ακόμα και ελεύθερης διακίνησης μέσα στη χώρα. Το άτομο που μεταναστεύει κάτω από αυτές τις συνθήκες, θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί πρόσφυγας (Ύπατη Αρμοστεία, οι πρόσφυγες του κόσμου, 1996).

Όπως καταλαβαίνει κανείς, δύσκολα μπορούμε να γενικεύσουμε και να εξάγουμε το εύκολο συμπέρασμα ότι οι περισσότεροι που αιτούνται άσυλο είναι μετανάστες που προσπαθούν με αυτό τον τρόπο να εισέλθουν σε μία χώρα. Αυτό θα λειτουργήσει εις βάρος όσων πραγματικά διώκονται. Από την άλλη, κι αυτό είναι που θα πρέπει να κρατήσουμε σαν συμπέρασμα, το φαινόμενο σήμερα έχει αποκτήσει μια ιδιαίτερη πολυπλοκότητα, τόσο στις αιτίες του όσο και στην εκφορά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

*2.1 Διεθνείς Συμβάσεις και μέτρα
προστασίας των προσφύγων*

*2.2 Ευρωπαϊκή Ένωση
και πολιτική ασύλου*

2.3 Οι διατάξεις Ελληνικού Δικαίου

*2.4 Διαδικασία Αναγνώρισης
Ιδιότητας του πρόσφυγα*

2.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Όταν πρωτοεμφανίστηκε το πρόβλημα των προσφύγων, έγιναν προσπάθειες να επιλυθούν μια σειρά προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι ίδιοι οι πρόσφυγες, σε θεσμικό (έκδοση ταυτοτήτων) και υλικό επίπεδο (ανθρωπιστική βοήθεια). Τα ευρωπαϊκά κράτη έκαναν κάποιες πρώτες απόπειρες θεσμοθετώντας κάποιες διατάξεις, καθώς επίσης και οι οργανώσεις του Ερυθρού Σταυρού παρέχοντας υλική βοήθεια. Η ανάληψη όμως περισσότερων μέτρων κρίθηκε αναγκαία μέσα στα πλαίσια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ), που ιδρύθηκε εκείνη την εποχή.

Μέσα στα πλαίσια της ΚτΕ γίνεται και η πρώτη απόπειρα θέσπισης διεθνών κανόνων για την προστασία των προσφύγων, η οποία κινήθηκε αφενός σε ένα θεσμικό πλαίσιο με σκοπό την προστασία και τη συνδρομή των προσφύγων, κι αφετέρου σε μια σειρά διεθνών συμφωνιών για τον καθορισμό της έννοιας του πρόσφυγα. Όμως η επικύρωση των πράξεων αυτών από ελάχιστες πολιτείες και οι πολλές επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν σε διατάξεις τους, καθιστούσαν ανομοιόμορφη την προσέγγιση προς ένα καθεστώς προστασίας οικουμενικής αποδοχής. Έτσι τελικά οι συμβάσεις της περιόδου αυτής κρίθηκαν στοιχειώδεις (Μ. Νάσκου Περράκη, 1991).

Συνοπτικά, όσον αφορά το διεθνές καθεστώς των προσφύγων πρέπει να αναφερθούν εξής σημαντικές συμβατικές πράξεις:

α) Η συμφωνία για την Έκδοση Πιστοποιητικού Ταυτότητας για τους Ρώσους πρόσφυγες που υπογράφηκε από 33 κράτη στις 5/7/1922, καθώς και μία ανάλογου περιεχομένου για τους Αρμενίους που υπογράφηκε στις 31/5/1924. Η πρώτη σύμβαση έμεινε γνωστή ως διαβατήριο Nansen.

β) Στις 30/6/1928 το σύστημα διαβατηρίου Nansen επεκτάθηκε και σε άλλες κατηγορίες προσφύγων.

γ) Στις 28/10/1933 θα υπογραφεί και η πρώτη διεθνής συνθήκη, περί του διεθνούς καθεστώτος των προσφύγων.

δ) Στις 10/2/1938 υπογράφεται η Σύμβαση περί του καθεστώτος των προσφύγων από τη Γερμανία. Σε αυτή λίγο αργότερα θα ενσωματωθεί και το πρωτόκολλο για τους πρόσφυγες από την Αυστρία.

ε) Μετά το πέρας του β' παγκοσμίου πολέμου, υιοθετείται από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το καταστατικό της Διεθνούς Οργάνωσης Προσφύγων.

στ) Το 1949 ιδρύεται το γραφείο του ΟΗΕ Αρωγής και Έργων για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Μέση Ανατολή.

ζ) Το 1950 ιδρύεται η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες

Στις 28/7/1951 υιοθετείται στη Γενεύη η συνθήκη για το καθεστώς των προσφύγων, η οποία όμως αναφέρεται σε όσους έγιναν πρόσφυγες πριν από τη 1/1/1951. Αργότερα στις 31/1/1967 θα υιοθετηθεί το Πρωτόκολλο που επεκτείνει την ισχύ της Διεθνούς Σύμβασης για τους πρόσφυγες σε όλους ανεξάρτητα από το πότε αυτοί έγιναν πρόσφυγες (Γιαννίρη Ν,14/12/2000)

2.1.1 ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ ΤΟΥ 1951

Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 ορίζει τον πρόσφυγα, τη νομική προστασία του, τη βοήθεια και τα κοινωνικά δικαιώματα που θα πρέπει να απολαμβάνει στη χώρα υποδοχής. Επίσης καθορίζει τις υποχρεώσεις του πρόσφυγα προς τη χώρα που τους φιλοξενεί και σε ποιες κατηγορίες (π.χ. εγκληματίες) δεν μπορεί να αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Ένα

σημαντικό σημείο αφορά τη διάταξη που απαγορεύει την επαναπροώθηση ή απέλαση του πρόσφυγα στη χώρα στην οποία κινδυνεύει ή απειλείται (www.UNHCR.org , 9/7/2002).

Η Μ.Νάσκου Περράκη εντοπίζει τη σημασία της σύμβασης αυτής στα εξής σημεία:

α) Είναι το πρώτο διεθνές κείμενο προστασίας των προσφύγων που προσπαθεί να καλύψει όλους τους πρόσφυγες

β) Περιλαμβάνει έναν διεθνή κώδικα δικαιωμάτων των προσφύγων με μια ευρύτητα τέτοια που ιδωμένη με το σημερινό πόρισμα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των προσφύγων

γ) Μεταχειρίζεται συχνά τους πρόσφυγες τόσο ευνοϊκά όσο και τους υπηκόους των κρατών μερών της

δ) Είναι η πρώτη Σύμβαση για την προστασία των προσφύγων με οικουμενική εμβέλεια με τόσο μεγάλο αριθμό Συμβαλλόμενων Μερών

2.1.2 ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Τα δικαιώματα αναγνωρίζονται σε ένα άτομο την στιγμή που αυτό θα θεωρηθεί πρόσφυγας. Η διάκριση των δικαιωμάτων γίνεται σε ειδικά και γενικά:

Γενικά:

Η Σύμβαση θέτει έναν γενικό κανόνα του διεθνούς δικαίου: οι αλλοδαποί να συμμορφώνονται προς τους νόμους του κράτους. Επιπλέον,

αναγνωρίζει και μια σειρά γενικών δικαιωμάτων, όπως την αρχή της ίσης μεταχείρισης (στην οποία συμπεριλαμβάνεται η αρχή της μη διάκρισης ως προς την φυλή, την θρησκεία και την χώρα καταγωγής, την αρχή της ίσης μεταχείρισης με τους αλλοδαπούς, την προστασία δικαιωμάτων και ευεργετημάτων, και τέλος την εξαίρεση των προσφύγων από έκτακτα μέτρα που τυχόν λαμβάνονται σε βάρος του ατόμου. (Μ. Νάσκου Περράκη, 1992).

Ειδικά:

Τα δικαιώματα σύμφωνα με την Μ. Νάσκου-Περράκη αφορούν τρία επίπεδα μεταχείρισης των προσφύγων:

Ø Μεταχείριση το ίδιο ευνοϊκή με αυτή των ημεδαπών

Ø Μεταχείριση περισσότερο ευνοϊκή από υπηκόους αλλοδαπής πολιτείας

Ø Μεταχείριση κατά το δυνατόν ευνοϊκή, σε καμία περίπτωση λιγότερο ευνοϊκή από αυτή που παρέχεται στους αλλοδαπούς γενικά κάτω από τις ίδιες περιστάσεις.

Στην πρώτη κατηγορία οι πρόσφυγες απολαμβάνουν όπως και οι ημεδαποί α) την θρησκευτική τους ελευθερία β) το δικαίωμα να προσφεύγουν στην δικαιοσύνη γ) απαλλάσσονται από την εγγυοδοσία του αλλοδαπού δ) να σπουδάζουν τα παιδιά τους στα δημόσια σχολεία ε) να προστατεύονται τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στ) υπό μία σειρά προϋποθέσεων δεν εφαρμόζονται περιοριστικά μέτρα που εφαρμόζονται στους αλλοδαπούς σε θέματα εργασίας και ζ) να έχουν την ίδια μεταχείριση σε περίπτωση που ο ανεφοδιασμός του πληθυσμού γίνεται με το σύστημα δελτίου.

Επίσης, υπάρχει ίση μεταχείριση όσον αφορά την πρόνοια και την συνδρομή από το δημόσιο, σε θέματα εργατικής νομοθεσίας και τέλος σε θέματα δημοσιονομικής επιβάρυνσης.

Στην δεύτερη κατηγορία περισσότερο ευνοϊκή μεταχείριση παρέχεται

σε δύο σημεία: στην περίπτωση συστάσεως μη κερδοσκοπικών σωματείων και στην περίπτωση άσκησης μισθωτής επαγγελματικής απασχόλησης.

Τέλος, στην τρίτη κατηγορία υπάρχει η προστασία όσον αφορά την κτήση κινητής ή ακίνητης περιουσίας, άσκηση μισθωτού επαγγέλματος ή ακόμα και σύσταση εταιρείας, το δικαίωμα άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος, το δικαίωμα στην λοιπή εκπαίδευση (ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα), το δικαίωμα στην αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών και τέλος το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα στο εσωτερικό της χώρας. (Μ. Νάσκου Περράκη, 1992).

2.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΥΛΟΥ

Μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υπογραφεί από τα κράτη μέλη μια σειρά συμβάσεων που αφορούν γενικότερα την κοινή πολιτική σε ζητήματα ασύλου. Παρακάτω ακολουθεί συνοπτική αναφορά σε αυτές και τι προβλέπουν:

Ø Σύμβαση του Λονδίνου (1990). Υιοθετούνται τα κοινά εκείνα κριτήρια για τον ορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο κάθε φορά να εξετάσει την αίτηση ασύλου. Σκοπός αυτής της σύμβασης είναι να σταματήσουν οι πολλαπλές αιτήσεις ασύλου σε κράτη μέλη.

Ø Σύμβαση Σένγκεν (1990). Σκοπός της είναι η ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ κι περιλαμβάνει διατάξεις που ενισχύουν την αστυνομική και δικαστική συνεργασία. Επίσης προβλέπει κοινή πολιτική στην έκδοση αδειών εισόδου.

Ø Σύμβαση του Μάαστριχτ (1992). Σε αυτή προβλέπεται η υιοθέτηση μέτρων εναρμόνισης της πολιτικής μετανάστευσης και ασύλου καθώς και εισαγωγή της έννοιας της υπηκοότητας της ΕΕ.

Ø Τα ψηφίσματα του Λονδίνου (1992). Αναφέρονται στις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί μια αίτηση αβάσιμη ή καταχρηστική, καθώς και στα κριτήρια εκείνα με βάση τα οποία διαπιστώνεται ότι μια χώρα δεν παράγει πρόσφυγες. Όταν μια αίτηση κατατάσσεται στις παραπάνω κατηγορίες εξετάζεται με ταχύρρυθμες διαδικασίες.

Ø Η Σύμβαση του Άμστερνταμ (1997). Αφορά τη δέσμευση των κρατών να εφαρμόσουν κοινή πολιτική μετανάστευσης σε διάστημα πέντε ετών. Με τη λήξη αυτού του διαστήματος η πολιτική ασύλου υπάγεται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων του Συμβουλίου των Υπουργών.

Ø Η Διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Τάμπερε (1999). Προέκυψε η συμφωνία να συνεργαστούν τα κράτη στην υιοθέτηση 'ενός κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου βασισμένου αποκλειστικά στην εφαρμογή της Σύμβασης του 1951 για τους πρόσφυγες διασφαλίζοντας έτσι τον απόλυτο σεβασμό στην αρχή της μη επαναπροώθησης. Ότι δηλαδή κανείς δεν θα αναγκαστεί να επιστρέφει σε εδάφη όπου κινδυνεύει από διώξεις' (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, 2001). Σε αυτό θα περιλαμβάνονται μια σαφή διαδικασία για τον καθορισμό του κάθε φορά υπεύθυνου κράτους για την εξέταση ενός αιτήματος ασύλου, κοινά κριτήρια για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα, ελάχιστες κοινές συνθήκες υποδοχής των αιτούν ασύλου και σύγκλιση κανόνων αναγνώρισης και καθορισμού του περιεχομένου του καθεστώτος του πρόσφυγα κι τέλος μέτρα που θα διασφαλίσουν το κατάλληλο καθεστώς για αυτούς που έχουν ανάγκη προστασίας (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, 2001).

2.2.1 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ

Ο θεσμός του ασύλου είναι ένας πανάρχαιος θεσμός. Ιστορικά κατεξοχήν τόποι ασύλου ήταν οι ιεροί ναοί, όπου έβρισκαν άσυλο οι διωκόμενοι. Στις μέρες μας διατηρείται ακόμα αυτός ο θεσμός για τους ναούς και τα πανεπιστήμια. Το άσυλο βέβαια, που αφορά τους πρόσφυγες έχει εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υπογραμμίζει στο άρθρο 14: "Όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν, και να λάβουν άσυλο σε άλλες χώρες, αν αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο καταδίωξης από τις Αρχές της πατρίδας τους." (Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 1989).

Το άσυλο είναι μια κίνηση προστασίας ενός κράτους προς ένα άτομο το οποίο κινδυνεύει στην πατρίδα του (για λόγους πολιτικούς, θρησκευτικούς, φυλετικούς κλπ.), και παρέχεται στο έδαφος του κράτους στο οποίο βρίσκεται το άτομο. Για αυτό ονομάζεται "εδαφικό άσυλο". Το δικαίωμα του κράτους να παράσχει άσυλο είναι μια φυσική συνέπεια της κυριαρχίας του, και δεν θα πρέπει να θεωρηθεί εχθρική κίνηση προς την χώρα προέλευσης. Να επαναλάβουμε σε αυτό το σημείο, ότι δεν υπάρχει ατομικό δικαίωμα παροχής ασύλου, αλλά μόνο δικαίωμα ενός κράτους να παράσχει άσυλο. Η Μ. Νάσκου Περράκη σε αυτό το σημείο αναφέρει: "Η έλλειψη του δικαιώματος ασύλου, δε σημαίνει ότι το άτομο είναι απροστάτευτο. Προστατεύεται από την αρχή της μη επαναπροώθησης, (...) και σύμφωνα με την οποία το κράτος, στα σύνορα του οποίου εμφανίζεται το άτομο ζητώντας άσυλο, απαγορεύεται να το προωθήσει προς την χώρα καταγωγής του, όπου υπάρχει φόβος ότι θα διωχθεί λόγω φυλής, θρησκείας ή πολιτικών πεποιθήσεων" (Μ. Νάσκου – Περράκη, 1991).

Η Σύμβαση του 1951 δεν αναφέρεται στην έννοια ή τον θεσμό του ασύλου, και ούτε παρέχει άσυλο. Απόπειρες για να καλυφθεί αυτό το κενό δεν

κατέληξαν κάπου εξαιτίας της μεγάλης απόστασης μεταξύ των απόψεων που διατυπώθηκαν. Όμως παρόλα αυτά συμφώνησαν στην αρχή του εδαφικού ασύλου και στην αρχή της μη επαναπροώθησης. Σε περιφερειακό επίπεδο έχουν γίνει περισσότερες προσπάθειες πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Ενδεικτικά αναφέρουμε την Σύμβαση "Περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου", που υπογράφηκε στο Δουβλίνο το 1990 στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, την Αφρικανική Σύμβαση του 1969, και την Σύμβαση του Καρακάς όσον αφορά την αμερικανική ήπειρο. (Μ. Νάσκου-Περράκη, 1991)

2.2.2 ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Η Σύμβαση δίπλα στα δικαιώματα των προσφύγων υποδεικνύει και τις υποχρεώσεις των κρατών που τους δέχονται. Οι υποχρεώσεις είναι απέναντι στους πρόσφυγες και απέναντι στα Ηνωμένα Έθνη:

Υποχρεώσεις απέναντι στους πρόσφυγες

Επειδή ο πρόσφυγας είναι ένας αλλοδαπός που στερείται διπλωματικής προστασίας, η διεθνής κοινότητα επιχειρεί να προσφέρει μια προστασία με παγκόσμια προστασία. Ταυτόχρονα όμως θα πρέπει να γίνει σεβαστή η αρχή της κυριαρχίας των κρατών.

Σε αυτά τα πλαίσια τα κράτη έχουν κάθε δικαίωμα να χορηγήσουν άσυλο. Υπάρχει ένα ζήτημα, σχετικά με το θέμα του ασύλου, κατά πόσο αυτό δηλαδή είναι δικαίωμα του ατόμου ή δικαίωμα του κράτους. Το διεθνές δίκαιο δεν αφήνει αμφιβολία, ότι το δικαίωμα του ασύλου είναι δικαίωμα του κράτους σαν μια φυσική συνέπεια της κυριαρχίας του. Η Σύμβαση του 1951 δεν κάνει λόγο περί ασύλου όμως ζητά από τα κράτη:

α. να μην επιβάλλουν ποινές ή κυρώσεις στους πρόσφυγες για παράνομη είσοδο στη χώρα.

β. να μην απελαύνουν όσους νομίμως διαμένουν στην επικράτεια τους, παρά μόνο για λόγους ασφαλείας ή δημόσιας τάξης.

γ. σαν η πιο σημαντική υποχρέωση των κρατών περιγράφεται η αρχή της μη επαναπροώθησης. Σύμφωνα με αυτή τα συμβαλλόμενα κράτη δεν θα πρέπει να προβαίνουν σε απέλαση, με οποιονδήποτε τρόπο, προσφύγων σε κράτος που κινδυνεύει να διωχθεί.

Επιπλέον, και την στιγμή που αναγνωριστεί σε κάποιον το καθεστώς του πρόσφυγα τότε το κράτος είναι υποχρεωμένο να του χορηγήσει α. δελτίο ταυτότητας εφόσον το στερείται β. ταξιδιωτικά έγγραφα γ. επίσης να μην επιβάλλει πρόσθετους φόρους από αυτούς που επιβάλλονται στους ημεδαπούς και δ. να επιτρέψει την μεταφορά περιουσιακών στοιχείων του πρόσφυγα στο έδαφος της χώρας που του δίνεται άδεια μετεγκατάστασης. (Μ. Νάσκου Περράκη, 1992).

Υποχρεώσεις απέναντι στα Ηνωμένα Έθνη

Η συνεργασία των κρατών μερών της Σύμβασης με το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Η.Ε. είναι υποχρεωτική και εξειδικεύεται στην παροχή δεδομένων και πληροφοριών σχετικά με α) το καθεστώς των προσφύγων β) την εφαρμογή της Σύμβασης και γ) τους νόμους και τα διατάγματα που αφορούν τους πρόσφυγες. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συνεργασία επαφίεται στην καλή θέληση των κρατών. (Μ. Νάσκου Περράκη, 1992).

2.3 ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Η Ελλάδα ως υπέρμαχο κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προάσπιση του προσφυγικού δικαίου και ως συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης της Γενεύης, προβαίνει στην εφαρμογή ενός πλαισίου διατάξεων για τους πρόσφυγες που μπορεί να είναι, είτε μια υιοθέτηση του διεθνές πλαισίου, είτε μια υιοθέτηση του δικού της εσωτερικού δικαίου, είτε τέλος, μια σύνθεση και των δύο. Το πλαίσιο αυτό των διατάξεων που εφαρμόζει σήμερα το ελληνικό κράτος για τους πρόσφυγες, αφορά τους τομείς που περιγράφονται παρακάτω.

2.3.1 Είσοδος

Ο Νόμος 1975/91 για τους αλλοδαπούς, σχετικά με τους πρόσφυγες, ορίζει τις παρακάτω προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας:

α) Την υποβολή της σχετικής αιτήσεως του πρόσφυγα αμέσως κατά την άφιξή του στη χώρα, ή αν μπήκε παράνομα, στην πλησιέστερη δημόσια αρχή.

β) Την απευθείας είσοδό του από χώρα όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία του (Δροσόπουλος Α, 1995).

Η αίτηση ασύλου υποβάλλεται αυτοπροσώπως από τον αλλοδαπό, με προφορική ή έγγραφη δήλωση και συνυποβάλλονται τα κατεχόμενα απ' αυτόν ταξιδιωτικά έγγραφα και στοιχεία που πιστοποιούν την ταυτότητα του ίδιου και των μελών της οικογένειάς του, τη χώρα προέλευσής και τον τόπο καταγωγής του. Αρμόδιες υπηρεσίες για την εξέταση του αιτήματος ασύλου είναι οι υποδιευθύνσεις ή Τμήματα Αλλοδαπών, τα Τμήματα Ασφαλείας των

Αστυνομικών Διευθύνσεων, οι οποίες εφοδιάζουν τον αιτούντα και τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς του με το «δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού» το οποίο διαρκεί έξι μήνες και παραδίδεται υποχρεωτικά στην αρμόδια υπηρεσία όπου και καταστρέφεται μετά την επίδοση της οριστικής απόφασης(Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

Στην περίπτωση που οι αιτούντες άσυλο φθάνουν στα ελληνικά σύνορα χωρίς να πληρούν τις προϋποθέσεις για την νόμιμη είσοδό τους σε συνδυασμό με την δυσχέρεια επικοινωνίας – λόγω έλλειψης διερμηνέων στις αρμόδιες αρχές και της αδυναμίας των αιτούντων άσυλο να καταστήσουν σαφή τη θέλησή τους για παροχή προστασίας – έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση εισόδου στο ελληνικό έδαφος ή την παραπομπή τους στον Εισαγγελέα.

Τα αιτήματα ασύλου εξετάζονται εντός τριών μηνών από την υποβολή τους πλην των περιπτώσεων κατά των οποίων ο αιτών παραμένει σε χώρους λιμένων ή αερολιμένων όπου εξετάζονται αυθημερόν. Όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται στα πλαίσια της διαδικασίας περί της αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας και του ασύλου κοινοποιούνται στον αντιπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους πρόσφυγες στη χώρα μας. Μέχρι την οριστική κρίση του αιτήματος δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε κράτηση - εγκλεισμός σε αστυνομικά κρατητήρια ή φυλακές - καθώς και οποιαδήποτε απομάκρυνσή του από τη χώρα. Σε περίπτωση που ο αιτών απομακρυνθεί αυθαίρετα, διακόπτεται η διαδικασία αναγνώρισής του ως πρόσφυγα, εκτός κι αν αποδείξει ότι η απουσία του οφείλεται σε λόγους βίας. Αν αποφασισθεί η αναγνώρισή του ως πρόσφυγα τότε εφοδιάζεται με ειδική ταυτότητα με την προσκόμιση της οποίας στις αρμόδιες αρχές, του χορηγείται άδεια ετήσιας παραμονής με δυνατότητα ανανέωσης. Στην περίπτωση που απορριφθεί το αίτημά του δικαιούται να προσφύγει εντός πέντε ημερών – μετά την κοινοποίηση της απόφασης – στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

2.3.2 Παραμονή

Οι αιτούντες άσυλο έχουν τη δυνατότητα να διαμένουν προσωρινά μέχρι την τελική απόφαση των Αρχών για έγκριση ή όχι του αιτήματος τους, στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών που εποπτεύεται από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και λειτουργεί με σκοπό την παροχή φιλοξενίας στους αλλοδαπούς οι οποίοι επιδιώκουν να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες. Προτεραιότητα διαμονής στο Κέντρο παρέχεται στα ηλικιωμένα άτομα, στις μονογονεϊκές, τις πολυμελείς οικογένειες και στις οικογένειες με ανήλικα τέκνα. Επίσης, υπάρχει δυνατότητα φιλοξενίας στα κρατικά ιδρύματα ημεδαπών για τις παρακάτω ειδικές κατηγορίες:

α) Άτομα που παρουσιάζουν ψυχολογικά προβλήματα.

β) Άτομα ηλικίας μικρότερης των 15 ετών που δε συνοδεύονται από γονέα ή κηδεμόνα.

γ) Υπερήλικες ή άτομα με ειδικές ανάγκες (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

Οι αλλοδαποί που αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες υποχρεώνονται ν' αναχωρήσουν από το Κέντρο στα πλαίσια προθεσμίας 30 ημερών μετά την κοινοποίηση της απόφασης, ενώ οι μη αναγνωριζόμενοι υποχρεούνται να εγκαταλείψουν το Κέντρο αλλά και τη χώρα πριν τη λήξη της προθεσμίας

Στην περίπτωση που απορρίπτεται οριστικά η αίτηση και τους χορηγείται προσωρινή παραμονή για λόγους ανθρωπιστικούς, εφοδιάζονται από την τοπική αρμόδια αστυνομική αρχή με ένα ειδικό δελτίο, το οποίο δεν ενέχει θέση άδειας παραμονής και δεν τους προσδίδει κανένα επιπλέον δικαίωμα. Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή που εγκριθεί η αίτηση, τους χορηγείται το δελτίο ταυτότητας πρόσφυγα με άδεια παραμονής πενταετής

ισχύος με δυνατότητα ανανέωσης για ίσο χρόνο. Τέλος, έχουν το δικαίωμα – σε αντίθεση με τους αιτούντες άσυλο και τους τελούντες υπό ανθρωπιστικό καθεστώς πρόσφυγες – να ζητήσουν την έλευση και εγκατάσταση πλησίον τους των μελών της οικογένειάς τους.

2.3.3 Έξοδος – Απέλαση

Αλλοδαποί που αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες δεν απελαύνονται σε χώρα όπου αντιμετωπίζουν κίνδυνο δίωξης, εκτός αν έχουν καταδικαστεί για αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου. «Γενικά, απαγορεύεται η απέλαση ή επαναπροώθηση πρόσφυγα σε έδαφος όπου κινδυνεύει η ζωή, η ελευθερία του, ή απειλείται για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης, ή πολιτικών πεποιθήσεων, εκτός αν για σοβαρή αιτία θεωρηθεί επικίνδυνος για την ασφάλεια της χώρας όπου βρίσκεται ή έχει καταδικαστεί τελεσίδικα για ιδιαίτερα σοβαρό αδίκημα και αποτελεί κίνδυνο για τη χώρα» (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

Στην περίπτωση της άμεσης απέλασης που αναλαμβάνει η Διοίκηση, με την έγκριση του Εισαγγελέα οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας και πιο συγκεκριμένα την αρχή της απαγόρευσης της επαναπροώθησης όταν υποβάλλεται αίτημα ασύλου στον Εισαγγελέα ή ενώπιόν της. Η απόρριψη του αιτήματος από τη Διοίκηση τη δικαιώνει στο νόμο μόνο στην περίπτωση που το αίτημα ασύλου δεν υποβάλλεται αμέσως με την άφιξη του αλλοδαπού στη χώρα (Ν. Σωτηροπούλου - Ε. Καλαντζή, 1995).

Με σχετική διάταξη του άρθρου 28 του ν.1975/1991 απαγορεύεται η απέλαση προσφύγων όταν

- Ø είναι ανήλικοι και η γονική τους οικογένεια διαμένει στην Ελλάδα,
- Ø είναι γονείς ημεδαπών ανηλίκων των οποίων έχουν τη γονική μέριμνα,

Ø έχουν υπερβεί το 80ό έτος της ηλικίας τους και δεν συντρέχει λόγος που να αφορά την εθνική ασφάλεια της χώρας (Ζ. Παπασιώπη - Πασιά, 1995).

Το θέμα είναι ότι η απέλαση μπορεί να δημιουργήσει ορισμένα επιπρόσθετα προβλήματα σε σχέση με την εκτέλεση της, εφόσον ο πρόσφυγας πρέπει να βρει τρίτη χώρα υποδοχής. Επομένως, πρέπει να αντιμετωπίζεται με μεγάλη προσοχή και σύμφωνα με την Έγχαρητήριο Αρμοστεία πρέπει να χρησιμοποιείται σε θεωρητικά περιορισμένες περιπτώσεις αδυναμίας εκτέλεσης (Μπρεδήμας Α,1995).

Τέλος, πέρα από την απέλαση, όσον αφορά την εκούσια έξοδο από τη χώρα, ο νόμος αναγνωρίζει το δικαίωμα επανεισόδου στην ελληνική επικράτεια με την προϋπόθεση ότι το χρονικό διάστημα εξόδου δεν υπερβαίνει τους δύο μήνες και η άδεια παραμονής εξακολουθεί να ισχύει. Ακόμη αναγνωρίζει στους πρόσφυγες το δικαίωμα του επαναπατρισμού, σύμφωνα με το οποίο μπορούν να επιστρέψουν όταν εκλείπει το καθεστώς διωγμού στη χώρα προέλευσης (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

2.3.4 Πολιτογράφηση

Οι πρόσφυγες μετά την αναγνώρισή τους, εφόσον έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους μπορούν να γίνουν Έλληνες με πολιτογράφηση, η οποία απαιτεί:

- Ø Δήλωση στον δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας διαμονής ή κατοικίας με παρουσία δυο Ελλήνων πολιτών ως μαρτύρων.
- Ø Δεκαετής συνολική διαμονή στην Ελλάδα στα τελευταία δώδεκα έτη πριν την υποβολή της αίτησης για πολιτογράφηση ή πενταετή διαμονή στην Ελλάδα από την δήλωση του για πολιτογράφηση.

Οι προϋποθέσεις αυτές δεν απαιτούνται γι' αυτόν που έχει γεννηθεί στην Ελλάδα.

Ø Αίτηση προς το Υπουργείο Εσωτερικών (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

Τα τέκνα του πρόσφυγα που έχουν πάρει την ελληνική ιθαγένεια γίνονται Έλληνες, εφόσον είναι άγαμα και δεν έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους. Με την ενηλικίωσή τους και μετά από ένα έτος δύναται να αποβάλουν την ελληνική ιθαγένεια με αίτηση στον Δήμαρχο ή τον Πρόεδρο της κοινότητας διαμονής τους. Δεν μπορούν να πολιτογραφηθούν πρόσφυγες όταν έχει διαταχθεί η απέλασή τους και όταν έχουν καταδικαστεί από ελληνικό δικαστήριο σε ποινή στερητικής της ελευθέριας μεγαλύτερη του ενός έτους για εγκλήματα ή παραβάσεις.

2.3.5 Εργασία

Η μισθωτή εργασία είναι ένα από τα δικαιώματα που αναγνωρίζει η Ελληνική Νομοθεσία σε αυτή τη συγκεκριμένη κατηγορία αλλοδαπών που ζουν και είναι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα.

Για να εργαστεί νόμιμα στην Ελλάδα ένας πρόσφυγας ως μισθωτός, πρέπει να έχει άδεια εργασίας. Σύμφωνα με την νομοθεσία, άδεια εργασίας μπορούν να αποκτήσουν όλοι οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες, οι προσωρινά διαμένοντες για λόγους ανθρωπιστικούς και οι αιτούντες άσυλο (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

Σε σχέση με τους μετανάστες, οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες απολαμβάνουν «ευνοϊκή μεταχείριση» όσον αφορά στο δικαίωμα εργασίας και αυτό γιατί όταν πρόκειται να ασκηθεί ένα επάγγελμα από αναγνωρισμένο πρόσφυγα, η χώρα ασύλου αναλαμβάνει την υποχρέωση να άρει τυχόν περιορισμό που έχει θεσμοθετήσει ως προς την άσκηση του συγκεκριμένου

επαγγέλματος, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

Η άδεια εργασίας χορηγείται από την Διεύθυνση Εργασίας της τοπικής αρμόδιας Νομαρχίας και είναι ισόχρονη με την άδεια παραμονής. Για την χορήγηση της είναι απαραίτητο να προσκομίζονται ορισμένα δικαιολογητικά.

Αξίζει να αναφερθεί, ότι καθ' όλη την διαδικασία για την χορήγηση της παραπάνω άδειας, δεν λαμβάνονται υπόψη οι γενικότερες συνθήκες αγοράς εργασίας σχετικά με την απασχόληση και το ύψος της ανεργίας των ημεδαπών επειδή ο αναγνωρισμένος πρόσφυγας, έχει ήδη, όλα τα δικαιώματα του Έλληνα πολίτη.

Άδεια εργασίας προβλέπεται ακόμη στα μέλη της οικογένειας του πρόσφυγα με τις ίδιες ακριβώς προϋποθέσεις εφόσον ζουν στην Ελλάδα με άδεια παραμονής καθώς και στους αιτούντες άσυλο και τους προσωρινά διαμένοντες για ανθρωπιστικούς λόγους (Υπουργείο Εξωτερικών,2001).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι πρόσφυγες εξομοιώνονται με τους Έλληνες πολίτες όσον αφορά το εργασιακό καθεστώς και διαφοροποιούνται από τους λοιπούς αλλοδαπούς.

2.3.6 Εκπαίδευση

Η βασική εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι ανοιχτή σε όλους τους αλλοδαπούς, χωρίς να έχει σημασία η ιδιότητα με την οποία βρίσκονται οι ίδιοι και τα παιδιά τους στην Ελλάδα. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση ανεξάρτητα από χρώμα, φύλο, θρησκεία ή καταγωγή. Είναι δημόσια ή ιδιωτική και ελέγχεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Όσον αφορά την εκπαίδευση των προσφύγων, έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους Έλληνες και επομένως, μπορούν τα παιδιά τους να εγγράφονται στα ελληνικά σχολεία σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, χωρίς εξετάσεις ή με εξετάσεις όπου χρειάζεται (Ζ. Παπασιώπη - Πασιά, 1995).

Ειδικά για την εκπαίδευση των προσφύγων η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 3 του ν. 1894\1990 αναγνωρίζει την δυνατότητα να ιδρύονται με αποφάσεις του Νομάρχη σε δημόσια σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα για την ομαλή προσαρμογή στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας παιδιών και ενηλίκων που έχουν εξασφαλίσει άσυλο και διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα (Ζ. Παπασιώπη – Πασιά, 1995).

2.3.7 Κοινωνική πρόνοια

Σχετικά με την κοινωνική πρόνοια, οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής ασφάλισης, νοσοκομειακής περίθαλψης και ιατροφαρμακευτικής κάλυψης.

Οι πρόσφυγες που εργάζονται στην Ελλάδα, έχουν τα ίδια με τους Έλληνες κοινωνικοασφαλιστικά δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις, ανάλογα με τον Φορέα Ασφάλισής τους. Όταν δηλαδή συμπληρώσουν τις τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις που ορίζονται από το νόμο για τους Έλληνες, μπορούν να απολαύσουν τις ίδιες ασφαλιστικές παροχές, όπως επιδόματα ανεργίας, παροχές ασθένειας, συντάξεις, οικογενειακά επιδόματα, παροχές μητρότητας κ.λ.π. (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001).

Σύμφωνα με την Παπασιώπη – Πασιά (1995), η Ελλάδα από το 1990 υποχρεώνει όλους τους εργαζόμενους πρόσφυγες να έχουν κοινωνική ασφάλιση σ' έναν Ασφαλιστικό Φορέα (Ζ. Παπασιώπη - Πασιά, 1995).

Η ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη στα νοσοκομεία του Ε.Σ.Υ. παρέχεται δωρεάν με την αποκλειστική προϋπόθεση να προσκομίζουν το δελτίο ταυτότητας του πρόσφυγα ή το δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού ή το ειδικό δελτίο παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους (Υπουργείο Εξωτερικών, 2001)

Με το ν. 1975/1991 για τους αλλοδαπούς, διαφάνηκε η διάθεση της Ελληνικής Νομοθεσίας να ρυθμίσει τα θέματα της κοινωνικής πρόνοιας των προσφύγων κατά τρόπο σύννομο και ανθρωπιστικό. Συγκεκριμένα στο άρθρο 24 παρ. 2 του παραπάνω νόμου ορίζονται τα εξής:

Ø Η ίδρυση, διοικητική υπαγωγή και λειτουργία κέντρων περίθαλψης προσφύγων.

Ø Οι προϋποθέσεις και η διαδικασία παροχής ιατροφαρμακευτικής και περίθαλψης ή οποιασδήποτε άλλης κοινωνικής συνδρομής σε άτομα που έχουν αναγνωρισθεί ως πρόσφυγες ή έχουν υποβάλει αίτηση άσυλου για την αντιμετώπιση σοβαρών καταστάσεων ανάγκης (Ζ. Παπασιώπη - Πασιά, 1995).

Πρόκειται για μια διάταξη, που ρητά αναγνωρίζει τις ανάγκες κοινωνικής πρόνοιας των προσφύγων στη χώρα μας και δείχνει να διαπνέεται ο σύγχρονος νομοθέτης από ανθρωπιστικό πνεύμα απέναντι στην κατηγορία αυτή των αλλοδαπών που από ανάγκη, λόγω φόβου καταδίωξης στην πατρίδα τους, βρίσκονται μακριά της.

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι ενώ η Σύμβαση της Γενεύης και το Πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης αποτελούν τα μοναδικά διεθνή κείμενα που θέσπισαν το πρότυπο πλαίσιο προσέγγισης του προσφυγικού ζητήματος που ασπάστηκαν πολλά κράτη, ωστόσο δεν προβλέπουν τη διαδικασία η οποία θα πρέπει να ακολουθείται προκειμένου να τύχει κάποιος της προσφυγικής ιδιότητας, δηλαδή δεν περιλαμβάνουν διαδικαστικές διατάξεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, τα συμβαλλόμενα κράτη να θεσπίζουν την διαδικασία που

θεωρούν προσφορότερη λαμβάνοντας υπόψη και τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζονται στην εσωτερική τους έννομη τάξη. Ωστόσο η Σύμβαση παραμένει το κύριο διεθνές κείμενο και συγκριτικά με τα υπόλοιπα παρέχει την μεγαλύτερη κάλυψη στους πρόσφυγες.

Όσον αφορά τη στάση των Ευρωπαϊκών χωρών απέναντι στη Σύμβαση προκύπτει ότι ενώ διακηρύσσουν τον σεβασμό τους γι' αυτήν, ακολουθούν εθνικές και ασύνδετες πολιτικές για ανθρωπιστική παραμονή για μεγάλους αριθμούς προσώπων που χρειάζονται προστασία, δαπανούν ακόμη μεγαλύτερους πόρους σε πολύ δαπανηρές διαδικασίες ασύλου, έχουν δυσκολίες να συνεργαστούν θετικά και συγκεντρώνουν την προσοχή τους στον περιορισμό της πρόσβασης στους αιτούντες άσυλο στα Ευρωπαϊκά εδάφη.

Ανάλογη πολιτική φαίνεται να εφαρμόζει και η χώρα μας η οποία έχει διαμορφώσει ένα ανεπαρκές σύστημα υποδοχής που χαρακτηρίζεται από δυσκολία πρόσβασης στην διαδικασία χορήγησης ασύλου και ελλιπή δαπάνη πόρων για την ποσοτική και ποιοτική του ανάπτυξη. Παράλληλα αναλώνει χρόνο και χρήμα σε διαδικασίες ασύλου και σε συνδυασμό με την έλλειψη συντονισμού των αρμόδιων αρχών, καταλήγει μετά από ένα χρονοβόρο διάστημα δοκιμασίας των αιτούντων, στην ανακοίνωση των αποτελεσμάτων αναγνώρισης που δεν είναι κάθε άλλο παρά «μηδενικά» σε σχέση με τον αριθμό των αιτήσεων ασύλου. Για τη συγκεκριμένη πολιτική πρακτική δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τι είδους σκοπιμότητες μπορεί να κρύβονται αν και το σίγουρο είναι ότι σε τέτοιες πτυχές διαφαίνεται πάντα ο βαθμός συμπεριφοράς και ανθρωπιστικής διάθεσης που χαρακτηρίζει τις αρμόδιες δομές.

2.4 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Οι διαδικασίες αναγνώρισης του αιτούντος άσυλο ως πρόσφυγα στην Ελλάδα είναι οι εξής:

Η αίτηση χορήγησης ασύλου υποβάλλεται είτε στο μεθοριακό σταθμό είτε στην πλησιέστερη δημόσια αρχή. Ακολουθούν δύο ενδεχόμενα:

∅ Ταχύρρυθμη κατά προτεραιότητα διαδικασία εξέτασης η οποία εκτελείται όταν η αίτηση είναι προδήλως αβάσιμη, οι ισχυρισμοί περί διώξεων είναι ανυπόστατοι ή δόλιοι ή καταχρηστικοί, όταν ο αιτών προέρχεται από Τρίτη ασφαλή χώρα κι όταν ο αιτών υποβάλλει αίτηση φτάνοντας σε αερολιμένα

∅ Σε άλλες περιπτώσεις η τακτική διαδικασία προβλέπει συνέντευξη με διερμηνέα, υποβολή εγγράφων, γνωμοδότηση τριμελούς επιτροπής με βάση τα έγγραφα αυτά κι απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

Τέλος υπάρχει και η δυνατότητα προσφυγής ενώπιον του Υπουργού Δημόσιας Τάξης σε περίπτωση αρνητικής απόφασης εντός πέντε ημερών, ο οποίος αποφασίζει μέσα σε εξήντα ημέρες(Νάσκου –Περράκη Μ., 1991).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Αίτια Προσφυγιάς

3.2 Επιπτώσεις Προσφυγιάς

*3.3 Ο Πληθυσμός των προσφύγων
Κοινωνικές Ανάγκες*

3.4 Πρόσφυγας – Πολιτισμικό Σοκ

3.1 ΑΙΤΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ

Τα αίτια που καθιστούν κάποιους πληθυσμούς προσφυγικούς είναι πολιτικά με την ευρεία έννοια: αποτελούν δηλαδή αποτέλεσμα ή παρενέργεια της πολιτικής δραστηριότητας μιας κρατικής (ή και άλλης εξουσίας). Αυτό όμως δεν αναιρεί την ύπαρξη κι άλλων λόγων κι αιτιών οι οποίοι παίζουν σημαντικό ρόλο (π.χ οικονομικοί, περιβαλλοντικοί κτλ). Σύμφωνα όμως με τον ορισμό της σύμβασης της Γενεύης, όπου κύριο στοιχείο στον ορισμό είναι η έννοια της διώξης, συμπεραίνουμε τον ευρύ πολιτικό χαρακτήρα αυτής. Τέτοιες αιτίες προσφυγιάς αναγνωρίζονται οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις, δικτατορίες, πραξικοπήματα, εσωτερικές συγκρούσεις, διώξεις, εμφύλιοι πόλεμοι και διεθνείς συρράξεις (Η.Ε. Πουλοπούλου, Μετανάστες κι Πρόσφυγες στην Ελλάδα, εκλογή).

Ακόμη, επιπρόσθετα αίτια θεωρούνται πλέον και η οικολογική καταστροφή, η μεγάλη φτώχεια και η αρρώστια σε πολλές περιοχές του πλανήτη . Ειδικότερα, την τελευταία δεκαετία, οι αιτίες συμπυκνώνονται στα εξής φαινόμενα: πολιτική τρομοκρατία, ένοπλες συρράξεις και κοινωνική βία (UNCHR, Οι πρόσφυγες του κόσμου, 1997-1998).

Αξίζει να σημειωθεί ότι σχεδόν κάθε κρίση που προκαλεί πρόσφυγες έχει τα δικά της χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν ένα ενιαίο σώμα πολλών παραγόντων (γεωγραφικούς, περιβαλλοντικούς, πολιτιστικούς κ.τ.λ) που την καθιστούν ιδιαίτερη ως προς τη μορφή της, τις εκφάνσεις της και τον τρόπο αντιμετώπισης της. Στην συνέχεια, ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στις κύριες προσφυγικές κρίσεις από το 1990 κι μετά, προσπαθώντας να περιγράψουμε τις βασικές αιτίες αυτών των κρίσεων.

Μια βασική αιτία πολλών κρίσεων αποτέλεσε η κατάρρευση των 'σοσιαλιστικών' καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό της πρώην Γιουγκοσλαβίας και ειδικότερα της Βοσνίας-

Εξεργοβίνης. Σε αυτή τη δημοκρατία η πολυεθνική ταυτότητα του πληθυσμού ήταν αναμφισβήτητη κι ως μια ακόμα ιδιαιτερότητα, οι εθνότητες εντός της δημοκρατίας ήταν σε τεράστιο βαθμό διασκορπισμένες. Στην περίπτωση λοιπόν αυτής της Γιουγκοσλαβίας ξεριζώθηκαν πάνω από 3 εκατομμύρια άνθρωποι, θύματα ένοπλων συγκρούσεων και φυλακίσεων, βασανιστηρίων, βιασμών κι άλλων μορφών σωματικής και ψυχολογικής βίας. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, άνθρωπο γίνονται θύματα ενός οργανωμένου σχεδίου εκδίωξης όπου συχνά αναγκάζονται να αφήσουν τον τόπο κατοικίας του ή ακόμη κι το ίδιο τους το σπίτι στους διώκτες του (UNCHR, Οι Πρόσφυγες του κόσμου, 1996).

Παρόμοια περιγράφεται και η κατάσταση στην πρώην ΕΣΣΔ. Η διάλυση της κρατικής μηχανής και ο ανταγωνισμός για εξουσία κι εδάφη, έχει ωθήσει στον ξεριζωμό πάνω από 2 εκατομμύρια ανθρώπους. Σε αυτήν την περίπτωση, η αρπαγή ακινήτων φαίνεται να αποτέλεσε βασική αιτία μαζικών εκτοπίσεων.

Το φαινόμενο όμως δεν περιορίζεται μόνο στις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ. Στην Αφρική και πιο συγκεκριμένα στη Σομαλία, την Λιβερία και την Ρουάντα 'οι πολιτικές και διοικητικές δομές έχουν καταλυθεί, η κοινωνία έχει θρυμματιστεί και η εξουσία έχει περάσει στα χέρια τοπικών πολέμαρχων και στρατιωτικών ηγετών.'(UNCHR, Οι Πρόσφυγες του κόσμου 1997-1998). Αποτέλεσμα είναι κι εδώ να ξεριζωθεί πάνω από το 50% των πληθυσμών των χωρών αυτών.(UNCHR, Οι Πρόσφυγες του κόσμου 1997-1998).

Σε άλλα σημεία του πλανήτη, το πρόβλημα προκύπτει από απόπειρες κρατών να επιβληθούν σε μειονότητες, σε κινήματα αντιπολίτευσης κι αυτονομιστικές δυνάμεις. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της Τσετσενίας (ξεριζώθηκαν πάνω από διακόσιες χιλιάδες άνθρωποι εξαιτίας της επέμβασης της Ρωσίας έναντι των αυτονομιστών Τσετσενών) ή του Σουδάν όπου ξεριζώθηκαν επίσης πάνω από διακόσιες χιλιάδες άνθρωποι εξαιτίας της

σύγκρουσης μεταξύ ανταρτών και κυβέρνησης (UNCHR, Οι Πρόσφυγες του κόσμου, 1996).

Επιπλέον τα τελευταία χρόνια, έχουμε και τις κρίσεις στο Κόσσοβο και στο Αφγανιστάν. Η κρίση κυρίως αυτή του Αφγανιστάν χρήζει διεξοδικότερης αναφοράς διότι το πρόβλημα των προσφύγων σε αυτή την περιοχή είναι αρκετά παλιό και εξαιρετικά πολυδιάστατο: Η σοβιετική εισβολή του 1981, ο εμφύλιος πόλεμος που ακολούθησε και η στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ το 2001 έχουν καταστρέψει την οικονομία και τους αναπτυξιακούς ρυθμούς της χώρας κι έχουν δημιουργήσει εκατομμύρια πρόσφυγες (UNCHR, Οι Πρόσφυγες του κόσμου, 2001).

Από όλα αυτά τα παραδείγματα έγινε αρκετά κατανοητό ποιες είναι οι κύριες αιτίες που ωθούν στην προσφυγιά στην εποχή μας. Κάτω από τέτοιες συνθήκες μπορούμε άραγε να ορίσουμε τον πρόσφυγα σαν κοινωνικό φαινόμενο κι όχι απλά σαν νομικό καθεστώς?

3.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑΣ

Καταρχήν, θα πρέπει να κάνουμε μια κατηγοριοποίηση που αφορά τις συνέπειες του φαινομένου της προσφυγιάς: στις συνέπειες που αφορούν την χώρα υποδοχής (κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές, περιβαλλοντικές) και στις συνέπειες που αφορούν τους ίδιους τους πρόσφυγες (κοινωνικές, ψυχολογικές, οικονομικές). Επιπλέον, θα πρέπει να κάνουμε και τις εξής παρατηρήσεις: πρώτον οι όποιες συνέπειες από την προσφυγιά έχουν άμεση σχέση με το μέγεθος αυτού του πληθυσμού σε κάθε χώρα υποδοχής, όπως είναι λογικό, αλλά δεν ισχύει και το αντίστροφο· οι συνέπειες από την προσφυγιά είναι σε μικρό ή σε μεγάλο βαθμό ίδιες για όλους τους πρόσφυγες και δεύτερον, το φαινόμενο θα πρέπει να ειπωθεί μέσα στα πλαίσια του φαινομένου της μετανάστευσης καθότι εκεί εντάσσεται (Πετρινώτη Ξ, 1993).

3.2.1 Συνέπειες στην χώρα υποδοχής

Οικονομικές

Οι συνέπειες της συμμετοχής των προσφύγων στην οικονομία της χώρας υποδοχής είναι σε ένα μεγάλο βαθμό όμοιες με αυτές των μεταναστών: δηλ. μείωση των ελλείψεων σε εργατικό δυναμικό, υπήρξε καλύτερη αξιοποίηση της παραγωγικής δύναμης, περιορισμό των αυξήσεων στα ημερομίσθια και κατά συνέπεια στις τιμές. Επιπλέον, υπήρξε επίδραση στην ευημερία των γηγενών εργατών καθώς υπάρχει βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών των ντόπιων εργατών. (Πουλοπούλου, 1990)

Αναλυτικότερα, θα προσθέσουμε ότι οι πρόσφυγες καλύπτουν θέσεις εργασίας που οι γηγενείς αρνούνται να κάνουν: μία μελέτη του Ελληνικού Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας αναφέρει: "Είναι πιθανό να βρείτε πρόσφυγες στην Ελλάδα να εργάζονται σε οικοδομές, να πλένουν πιάτα σε εστιατόρια, να φροντίζουν μικρά παιδιά η ηλικιωμένους σε ελληνικά σπίτια, να καθαρίζουν ελληνικά σπίτια ή ελληνικά πλοία, να εργάζονται σε εργοστάσια, να μαζεύουν φρούτα ελιές και λουλούδια (...) να εργάζονται στα θερμοκήπια (...) ή στις κτηνοτροφικές μονάδες (...)."

Σαν μια συνολική τοποθέτηση πάνω στο ζήτημα των οικονομικών επιπτώσεων στην χώρα υποδοχής και στο βαθμό που αφορά τη συγκεκριμένη εργασία θα αναφερθούμε συνοπτικά πάνω σε δύο θεωρήσεις την νεοκλασική οικονομική προσέγγιση και την μαρξιστική.

Η πρώτη θεωρεί ότι όλα εκκινούνται από τους νόμος προσφοράς και ζήτησης της εργατικής δύναμης. Η έλλειψη εργατών σε μια περιοχή θα προσελκύσει εργάτες από χώρες με άφθονο πληθυσμό. Η μεγάλη προσφορά εργατικής δύναμης οφείλεται στην συμπίεση των μισθών. Οι εργοδότες θα προτιμήσουν αλλοδαπούς εργάτες διότι δουλεύουν περισσότερο, έχουν χαμηλότερους μισθούς, είναι λιγότερο απαιτητικοί και δεν συνδικαλίζονται.

Η δεύτερη προσέγγιση θεωρεί ότι οι χώρες υποδοχής χρησιμοποιούν εργάτες για τους οποίους δεν έχουν πληρώσει (υγεία, εκπαίδευση), εξασφαλίζοντας ανάπτυξη και υψηλό βιοτικό επίπεδο βοηθώντας την καλή λειτουργία του καπιταλιστικού συστήματος. Επίσης σε περίπτωση ανεργίας η χώρα υποδοχής μπορεί να "εξάγει" την ανεργία στην χώρα προέλευσης. (Πουλοπούλου, 1990).

Οι πρόσφυγες μπορούν να φανούν ωφέλιμοι στους τόπους στους οποίους εγκαθίστανται με ποικίλους τρόπους: συχνά προσελκύουν αναπτυξιακή βοήθεια σε τόπους που ποτέ πριν δεν την είχαν λάβει, βοηθώντας έτσι στην καλύτερευση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της χώρας

υποδοχής τους. Επίσης πολλές φορές εισάγουν νέες επιχειρηματικές ή αγροτικές μεθόδους, βοηθώντας στην ανάπτυξη ενός τόπου.

Ωστόσο, υπάρχουν και δυσμενείς επιπτώσεις σε μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών: μπορούν να προκληθούν βλάβες στο περιβάλλον και στην υποδομή μιας περιοχής. Συχνά καταλαμβάνουν μεγάλες εκτάσεις γης, καταναλώνουν τεράστιες ποσότητες ξυλείας και χρησιμοποιούν στα όρια της εξάντλησης τις υποδομές της κοινότητας (πηγάδια, αρδευτικά έργα, ύδρευση, σχολεία, ιατρεία). (UNCHR, Οι πρόσφυγες του κόσμου, 1996)

Κοινωνικές

Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που αφορά και τους πρόσφυγες είναι αυτό της περιθωριοποίησης. "Η κοινωνική θέση καθορίζεται από την εθνικότητα, το κοινωνικό περιβάλλον, το φύλο, την γλώσσα, την θρησκεία". Εργάζονται σε χαμηλά αμειβόμενες δουλειές όπως προαναφέραμε, πράγμα που σε μεγάλο βαθμό τους περιθωριοποιεί. Η γλώσσα και οι πολιτισμικές διαφορές συχνά εμποδίζουν (σε κάποιο βαθμό και από τα δύο μέρη) την ενσωμάτωση αλλοδαπών πληθυσμών στην κοινωνία της χώρας υποδοχής. (Πουλοπούλου, 1990)

Ένα ακόμα εξαιρετικά επίκαιρο ζήτημα που προκύπτει είναι αυτό του ρατσισμού. Σαν φαινόμενο είναι τόσο πολυδιάστατο που είναι αδύνατο να περιγραφεί μέσα σε λίγες γραμμές. Ο ρατσισμός και οι προκαταλήψεις δεν είναι πια μόνο φυλετικοί ή γενετικοί (όπως ήταν στο παρελθόν π.χ. απέναντι στους μαύρους οι οποίοι θεωρούνταν γενετικά κατώτεροι) πέρα από αυτού του είδους ρατσισμού σήμερα μπορούμε να μιλάμε και για πολιτιστικό ρατσισμό. Ο πολιτιστικός ρατσισμός δεν θεωρεί τους λαούς κατώτερους γενετικά, αλλά πολιτισμικά, ζητώντας στην πολιτική εκδοχή του, αυτοί να επιστρέψουν στις χώρες καταγωγής τους. Η αιτιολογία είναι ότι επιδρούν

αρνητικά στην πολιτιστική ταυτότητα των χωρών υποδοχής, αυξάνουν την εγκληματικότητα και προκαλούν ανεργία.

Το καινούριο λοιπόν, στοιχείο στον μεταπολεμικό ρατσισμό είναι ότι δεν επικαλείται πια γενετικά επιχειρήματα για να δικαιολογήσει την ιεραρχικοποίηση μεταξύ των εθνών. Αυτό συνέβη, αφενός λόγω της σύνδεσης αυτών των επιχειρημάτων με τον ναζισμό και αφετέρου στην κατάρριψη όλων των επιστημονικών επιχειρημάτων του φυλετικού λόγου. Αυτός ο λόγος δεν επικαλείται την ανωτερότητα κάποιων φυλών απέναντι σε κάποιες άλλες αλλά μόνο την ζημιά που θα προκαλέσουν οι πολιτισμικές ασυμβατότητες. (Σ. Τρουμπέτα, 2000).

Ο ρατσισμός επιπλέον δεν έχει μόνο μία έκφανση αλλά μπορεί να πάρει πολλές μορφές: βίαιες επιθέσεις σε αλλοδαπούς (ακόμα και εμπρησμοί ξενόνων έχουν γίνει στην Γερμανία), υποτιμητική συμπεριφορά απέναντι σε αλλοδαπούς (π.χ. στις δημόσιες υπηρεσίες), σκληρή στάση της αστυνομίας, άρνηση των ιδιοκτητών να ενοικιάσουν κατοικία σε αλλοδαπούς. Μια περιήγηση στις προκαταλήψεις που αφορούν τους αλλοδαπούς θα δείξει απόψεις όπως "φέρνουν αρρώστιες", "είναι βρώμικοι", "παίρνουν τις δουλειές των ντόπιων", "προκαλούν ανεργία και εγκληματικότητα". (Πουλοπούλου, 1990).

Τέλος, ένα τρίτο είναι η εγκληματικότητα των αλλοδαπών. Η εγκληματικότητα των μεταναστών είναι ίσως ένας κατασκευασμένος μύθος. Κάποιες έρευνες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το ποσοστό εγκληματικότητας των αλλοδαπών είναι υψηλότερο, αποφεύγοντας όμως την σύγκριση με την εγκληματικότητα της ηλικιακής ομάδας ανδρών 20-40 του γηγενούς πληθυσμού. Αυτή η ηλικιακή ομάδα έχει τους υψηλότερους δείκτες εγκληματικότητας μέσα σε ένα πληθυσμό, είτε πρόκειται για αλλοδαπούς είτε για γηγενείς. Επιπλέον οι αλλοδαποί είναι κυρίως αυτής ακριβώς της ηλικιακής ομάδας με τους υψηλότερους δείκτες, κάτι που φαινομενικά οδηγεί στο συμπέρασμα ότι έχουν υψηλή εγκληματικότητα. "Οι μελετητές/ερευνητές

συμφωνούν ότι ο μέσος όρος της εγκληματικότητας των οικονομικών μεταναστών δεν υπερβαίνει το 4,5 της γενικής εγκληματικότητας, είναι δηλαδή σχεδόν ευθέως ανάλογο ποσοστό του (καθ' υπολογισμού) αριθμού του."

Σε ένα άρθρο του ο Γ. Πανούσης καταλήγει στο συμπέρασμα, όσον αφορά την φαινομενική εγκληματικότητα των αλλοδαπών, ότι οι αλλοδαποί θεωρούνται περισσότερο ύποπτοι, με αποτέλεσμα να πέφτουν συχνότερα στα δίχτυα του νόμου, επίσης τιμωρούνται αυστηρότερα διότι δεν απολαμβάνουν ευνοϊκών διατάξεων των νόμων, κάτι που έχει και σαν αποτέλεσμα να βρίσκονται πολύ περισσότεροι στις φυλακές. Επίσης, λόγω της παράνομης εισόδου και παραμονής στην χώρα αυξάνεται ο αριθμός όσων παρανομούν.

Ένα ακόμα σημείο που αφορά την εγκληματικότητα και που τις δίνει διαστάσεις που δεν έχει στην πραγματικότητα είναι και η προβολή της από τα ΜΜΕ. Όπου, κάθε έγκλημα σχεδόν αλλοδαπού, θα συνοδεύεται από βαρείς και αιματοβαμμένους τίτλους και θα συνοδεύεται βέβαια από κηρύγματα ρατσιστικού περιεχομένου. (Πουλοπούλου, 1990)

Πολιτισμικές επιπτώσεις

Ένα άλλο σημείο το οποίο αφορά τις μετακινήσεις πληθυσμών είναι οι πολιτισμικές ταυτότητες και πως αυτές αλληλοεπηρεάζονται. Οι μηχανισμοί με τους οποίους ένας πολιτισμός θα επηρεαστεί από κάποιον άλλο δεν μας αφορούν εδώ άμεσα. Η ιστορία εξάλλου είναι γεμάτη παραδείγματα πολιτισμικών επιδράσεων, πολιτισμικών ανταλλαγών και επιβολών. Εδώ θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε τι συμβαίνει και πως επιδρά η είσοδος αλλοδαπών (μεταναστών και προσφύγων) στην πολιτισμική ταυτότητα της χώρας υποδοχής.

"Η μετανάστευση υπήρξε ένας από τους κύριους παράγοντες διαμόρφωσης της κοινωνικής, δημογραφικής, οικονομικής, πολιτικής και

πολιτισμικής πραγματικότητας της σύγχρονης Ευρώπης." σημειώνει η Μουσούρου υπονοώντας πολύ περισσότερα από όσα ίσως φαίνονται. Η μετανάστευση είναι ιδιαίτερα σημαντική στην δημιουργία μιας πολιτισμικής ταυτότητας, διότι αυτή φέρνει σε επαφή φορείς διαφορετικών πολιτισμών, αλλά ταυτόχρονα εκθέτει τις πολιτισμικές ταυτότητες σε έναν υλικό και πνευματικό πολιτισμό διαφορετικό. Πρώτα από όλα να πούμε ότι η πολιτισμική ταυτότητα διαμορφώνεται με βάση τον "άλλο", ένα σημείο, έναν ορίζοντα διαφοροποίησης. Βέβαια, όλοι οι "άλλοι" δεν είναι ίδιοι και δεν δομείται μια πολιτισμική ταυτότητα ενάντια σε όλους τους "άλλους". Για παράδειγμα, η νεοελληνική πολιτισμική ταυτότητα έχει οικοδομηθεί απέναντι σε ένα "άλλο", που κυρίως συμπυκνώνεται στην εικόνα της ανατολής και στις εθνικές μειονότητες εντός του ελληνικού κράτους (μουσουλμάνοι και τσιγγάνοι). Το "άλλο" μιας δύσης, είναι μεν "άλλο", αλλά διαφορετικής διαβάθμισης. Με απλά λόγια διαφορετικά είναι φορτισμένο ιδεολογικά το "άλλος" ενός Άγγλου και διαφορετικά το "άλλος" ενός Αλβανού μέσα στην ελληνική κοινωνία (Τρουμπέτα Σ, 2000).

Ένα πρώτο ζήτημα που αφορά την χώρα υποδοχής είναι πως αυτή συνειδητοποιεί τον εαυτό της σαν τέτοια. Αυτό το ζήτημα υπονοεί αφενός την αποδοχή του γεγονότος της μετανάστευσης ως μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας και αφετέρου τον ρόλο που δίνεται στην μετανάστευση ως τμήμα του κοινωνικού γίνεσθαι. Ο όρος "γκασταρμπάϊτερ" (στα γερμανικά "φιλοξενούμενος εργάτης", και που χαρακτήριζε τους μετανάστες κυρίως στην Γερμανία την δεκαετία του 1960), είναι και ένας κοινωνικός ρόλος και μία κοινωνική θέση, καθώς και ένα μέρος του κοινωνικού γίνεσθαι. Επίσης, και μία στάση της γερμανικής κοινωνίας απέναντι τους. Οι πολιτισμικές ταυτότητες εξάλλου, δεν είναι σταθερά συστήματα μέσα στο χρόνο, οι μεταναστευτικές διαδικασίες ίσως να τις θέτουν σε μεγαλύτερη κίνηση. "Η συνειδητοποίηση αυτής της ιδιαίτερα πολύπλοκης από πλευράς ταυτότητας κατάστασης εντείνει την κοινωνικοπολιτισμική σύγχυση και καθιστά όλο και

λιγότερο σαφές το νόημα του «εμείς». Η κοινωνία μας θα είναι θα είναι κοινωνία ενός μόνον πολιτισμού ; Θα είναι πλουραλιστική; Θα είναι πολυπολιτισμική ; Έτσι ή αλλιώς εκείνο που αμφισβητείται δεν είναι η αντίληψη των «άλλων» αλλά του «εαυτού» μας: ανεξάρτητα από το είδος της κοινωνίας που θα επιλέξουμε η επιλογή μας θα προσδιορίσει μια καινούρια ταυτότητα ή, ακριβέστερα, καινούριους παράγοντες στην διαδικασία εξέλιξης της ταυτότητας"(Τρουμπέτα, 2000).

Δημογραφικές επιπτώσεις

Οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις (χαμηλό ποσοστό γεννήσεων, γήρανση του πληθυσμού) χαρακτηρίζουν ένα μεγάλο μέρος των κοινωνιών της δύσης. Ενδεικτικά να αναφέρουμε την εκτίμηση ότι "η υπογεννητικότητα, σε συνδυασμό με τη μακροβιότητα, καθιστά επιτακτική ανάγκη την «εισαγωγή» 1,6 εκατομμυρίων μεταναστών ανά έτος, προκειμένου να διατηρηθεί σταθερός ο μέσος όρος ηλικίας των εργαζομένων στα σημερινά επίπεδα μέχρι το 2050".³⁷ Οι θετικές επιδράσεις για την χώρα υποδοχής συνίστανται στην αλλαγή της διάρθρωσης του πληθυσμού ανά ηλικίες, δηλ. στην αλλαγή της πληθυσμιακής πυραμίδας λόγω νεαρής ηλικίας των μεταναστών στην επιβράδυνση της γήρανσης του πληθυσμού και στην αύξηση του γενικού πληθυσμού λόγω εισόδου νέων ανθρώπων. (Πουλοπούλου, 1990).

3.2.2 Συνέπειες στην χώρα αποστολής

Οι συνέπειες από την μετανάστευση και την προσφυγιά καλύπτουν και αυτές ένα ευρύ φάσμα αλλαγών. Τις περισσότερες των περιπτώσεων οι συνέπειες είναι οι αντίστροφες από αυτές των χωρών αποστολής. Λόγω του θέματος θα αναφερθούμε συνοπτικά σε αυτές.

Οικονομικές

Μία πρώτη επίπτωση είναι η μείωση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης, καθότι πολλοί νέοι αναχωρούν αφήνοντας κενές και διαθέσιμες τις θέσεις εργασίας που υπάρχουν. Η εξαγωγή από την χώρα νέων ανθρώπων, για τους οποίους επιβαρύνθηκε για την ανατροφή και την εκπαίδευση τους η χώρα αποστολής, των οποίων όμως την εργατική δύναμη θα εκμεταλλευτεί η χώρα υποδοχής. Αυτή η μετακίνηση, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα ίσως προκαλέσει πρόβλημα έλλειψης εργατικού δυναμικού σε κάποιες συγκεκριμένες εργατικές θέσεις ή περιοχές της χώρας. Εδώ να υπενθυμίσουμε ότι στην Ελλάδα το 1972 έγινε εισαγωγή Αφρικανών εργατών. Η χρονική αυτή στιγμή φανερώνει αυτό που αναφέραμε. Το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα από την Ελλάδα τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, έπρεπε να αντικατασταθεί. Ακόμα επαρχιακές περιοχές ερημώνουν ή ακόμα και εγκαταλείπονται σχεδόν οριστικά.

Η μείωση των προϋποθέσεων αύξησης της παραγωγής και η μείωση στην ελαστικότητα της αγοράς εργασίας προκαλούν στασιμότητα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας αποστολής, όπως επίσης και στασιμότητα στα έργα υποδομών και ανάπτυξης.

Μία τελευταία συνέπεια είναι ότι τα εμβάσματα των αλλοδαπών διατίθενται για την εξισορρόπηση του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας. (Δαμανάκης, 1987)

Κοινωνικές, δημογραφικές και πολιτισμικές

Η μείωση των παραγωγικών δυνάμεων της οικονομίας και η χαμηλή ρυθμοί ανάπτυξης επιδρούν αρνητικά στην κοινωνική ασφάλιση καθότι μειώνονται οι κοινωνικές εισφορές των εργοδοτών και των εργαζομένων. Η αποδημία συντελεί στην σταθεροποίηση του συστήματος και αυτό διότι κοινωνικές και πολιτικές εντάσεις, που μπορούν να προκληθούν λόγω ίσως της αυξημένης ανεργίας και των κοινωνικών εντάσεων, παύουν να υπάρχουν. Βέβαια, εδώ να προσθέσουμε ότι σε περίπτωση μαζικής παλιννόστησης, η χώρα υποδοχής δηλαδή εξάγει την ανεργία στην χώρα προέλευσης, αυξάνονται οι κοινωνικές εντάσεις και συγκρούσεις.

Μια ακόμα επίπτωση είναι η αστικοποίηση της κοινωνίας καθότι οι παλιννοστούντες εργάτες διαθέτουν τις οικονομίες τους στην αγορά καταναλωτικών αγαθών και κατοικίας και δεν ταυτίζονται πια με την εργατική τάξη της χώρας καταγωγής τους. Τέλος, προβλήματα μπορούν να προκληθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα σε περίπτωση μαζικής παλιννόστησης των παιδιών των μεταναστών.

Όσον αφορά τις δημογραφικές επιπτώσεις, αυτές συνίστανται στην μείωση του πληθυσμού και στην αλλαγή της πληθυσμιακής πυραμίδας (αύξηση ηλικιωμένων) λόγω της αποδημίας των νεαρών κυρίως ατόμων. (Δαμανάκης, 1987)

3.3 Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ~ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Η ποικιλία του προσφυγικού πληθυσμού (ποικιλία εθνική, γλωσσική θρησκευτική) οφείλεται στην διαφορά της εθνικής καταγωγής, των συγκεκριμένων αιτιών που ώθησαν κάποιον στην προσφυγιά, της γεωγραφίας και των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν κάθε φορά. Ακόμα η αναλογία ηλικίας και φύλου πολύ συχνά διαφέρει, κυρίως εξαιτίας των συγκεκριμένων κάθε φορά αιτιών της εξορίας. Έτσι π.χ. σε περιπτώσεις ανυποταξίας ο αριθμός των ανδρών είναι μεγαλύτερος ενώ σε άλλες περιπτώσεις και συνήθως ο αριθμός των γυναικών και των παιδιών υπερτερεί.

Οι μεγαλύτερες ομάδες προσφύγων στις δυτικές κοινωνίες περιλαμβάνουν:

- Ø ανθρώπους που κατοικούσαν σε πόλεις στην χώρα τους
- Ø ανθρώπους ενεργούς πολιτικά
- Ø αγρότες προς αναζήτηση δουλειάς ή εκπαίδευσης
- Ø επαγγελματίες με υψηλού επιπέδου εκπαίδευση
- Ø μονογονεϊκές οικογένειες
- Ø πρόσφυγες που έχουν εγκαταλείψει την πρώτη χώρα ασύλου

Οι πρόσφυγες που συνήθως καταφθάνουν στις χώρες της δύσης αναχωρούν μόνοι τους ή σε μικρές ομάδες από την χώρα προέλευσης. Αυτό έχει σαν συνέπεια να διασκορπίζονται και να αποξενώνονται μέσα στον πληθυσμό. Επιπλέον οι γενικότερες οικονομικοκοινωνικές συνθήκες δεν είναι και οι ευνοϊκότερες: υψηλό κόστος ζωής, δυσκολίες προσαρμογής, ανεργία κλπ. Όλα αυτά τους αποξενώνουν τους καθιστούν δέσμιους ενός λίγο πολύ μόνιμου χαμηλού βιοτικού επιπέδου και τους ανακόπτουν για νομικούς ή και

οικονομικούς λόγους από την πρόσβαση στην υγεία ή την εκπαίδευση.
(UNCHR, Κοινωνική Εργασία με κοινότητες προσφύγων, 1998)

Όπως κάθε άνθρωπος και κοινωνική ομάδα έτσι και οι πρόσφυγες έχουν μια σειρά κοινωνικών αναγκών, οι οποίες βέβαια και λόγω της κρισιμότητας της θέσης του πρόσφυγα, πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψη, και ειδικότερα στις διαστάσεις τους εκείνες που σχετίζονται με το πρόβλημα. Οι βασικές κοινωνικές ανάγκες των προσφύγων συνίστανται στις εξής:

Ø οικογένεια. Έχουν ανάγκη να είναι μέλη της, να μεγαλώσουν οι γονείς τα παιδιά τους με βάση τις δικές τους αξίες και πεποιθήσεις. Συχνά η οικογένεια έχει πληγεί από την εμπειρία της εξορίας και ότι αυτή συνεπάγεται (αποχωρισμός, απώλεια, θάνατος, εχθρικό περιβάλλον).

Ø αυτάρκεια. Η ανάγκη για έλεγχο στην ζωή του καθενός. Η εξάρτηση και η απραξία προκαλούν αισθήματα απογοήτευσης ή και θυμού

Ø επικοινωνία. Η σημασία της γλώσσας είναι γνωστή. Η ανικανότητα επικοινωνίας μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση ή εντάσεις λόγω έλλειψης κατανόησης.

Ø αξιοπρέπεια. Η αξιοπρέπεια των προσφύγων και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους έχουν συχνά καταπατηθεί. Εξαιτίας αυτού του λόγου ο σεβασμός στην αξιοπρέπεια τους είναι ζωτικό ζήτημα.

Ø απασχόληση. Η ανάγκη για εργασία είναι ένα πολύ κεντρικό ζήτημα για την εξασφάλιση όλων των πόρων για μια ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου ζωής και εξασφάλιση της ψυχικής υγείας.

Ø ταυτότητα. Η συμμετοχή σε μια κοινότητα δεν εξασφαλίζει και ικανοποιεί μόνο το αίσθημα του ανήκειν, αλλά επιπλέον αποτελεί παράγοντα στήριξης και αλληλεγγύης σε κρίσιμες στιγμές. (UNCHR, Κοινωνική Εργασία με κοινότητες προσφύγων, 1994)

Όλες αυτές οι ανάγκες θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε περίπτωση εργασίας με προσφυγικούς πληθυσμούς. Ο σεβασμός απέναντι τους και φυσικά η ικανοποίηση αυτών των αναγκών ή/και η εξασφάλιση όλων

εκείνων των προϋποθέσεων που συμβάλλουν στην ικανοποίηση τους αποτελούν απαραίτητες συνθήκες. Και αντιστρόφως: η παραμέληση ή η μη ικανοποίηση αυτών των αναγκών ίσως οδηγήσει σε αντικοινωνικές η περιθωριακές συμπεριφορές.

3.4 ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΣΟΚ

Βασικό χαρακτηριστικό της κατάστασης του πρόσφυγα είναι η ιδιαιτερότητά του να ανήκει εξίσου στην κοινωνία καταγωγής του και στην κοινωνία αποδοχής του, αλλά ταυτόχρονα να μην ανήκει ολοκληρωτικά σε καμία από τις δύο. Είναι φορέας ενός πολιτισμού διαφορετικού από το πολιτιστικό πλαίσιο της χώρας υποδοχής. Αυτό οδήγησε πολλούς μελετητές στην παραδοχή ότι αυτός ο φορέας βιώνει ένα πολιτισμικό σοκ. Αυτή η παραδοχή συνεπάγεται ακόμη ότι ο πρόσφυγας αιωρείται ανάμεσα από δύο κόσμους οι οποίοι διακρίνονται για την ανυπαρξία διαλεκτικής σχέσης μεταξύ τους. Όσο μεγαλύτερη είναι η απόσταση αυτών των δύο πλαισίων, τόσο μεγαλύτερη προσπάθεια απαιτείται για την υπέρβαση αυτής της αντίφασης.

Σύμφωνα με τον Pedersen (1995) το πολιτισμικό σοκ έχει οριστεί ως « μία κατάσταση αβεβαιότητας, σύγχυσης και αποπροσανατολισμού που βιώνει το άτομο όταν ζει σε ένα ανοίκειο πολιτισμικό περιβάλλον, έχοντας κοινωνικοποιηθεί σε διαφορετικές πολιτισμικές αξίες και μη γνωρίζοντας τις ενδείξεις κοινωνικής συνδιαλλαγής που επικρατούν στο νέο περιβάλλον» (Παπαθανασοπούλου, 2001).

Το πολιτισμικό σοκ είναι μια διαδικασία η οποία περιλαμβάνει πέντε στάδια:

α) Στάδιο «μήνας του μέλιτος ». Κατά το στάδιο αυτό το άτομο αισθάνεται αισιοδοξία και ευφορία σχετικά με τον συναρπαστικό νέο πολιτισμό.

β) Στάδιο « αποδιοργάνωσης». Στην φάση αυτή ο νέος πολιτισμός έχει πάψει να έχει την αίγλη του καινούριου. Είναι ανάγκη να επιλυθούν πρακτικά προβλήματα και το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με σημαντικές δυσκολίες, νιώθοντας συχνά σύγχυση και αποπροσανατολισμό. Οι διαφορές ανάμεσα στους πολιτισμούς της χώρας καταγωγής και της χώρας υποδοχής γίνονται εμφανείς, ιδιαίτερα σε επίπεδο αξιών. Η αίσθηση της διαφορετικότητας μπορεί να οδηγήσει το άτομο σε αυτοκατηγορία, κατάθλιψη και απόσυρση.

γ) Στάδιο αναδιοργάνωσης. Στη φάση αυτή το άτομο κατευθύνει το θυμό του προς τα έξω και νιώθει απόρριψη από την κοινωνία υποδοχής.

δ) Στάδιο της αυτονομίας. Στη φάση αυτή το άτομο αποκτά μία νέα αντίληψη για την ταυτότητά του. Αρχίζει να κατανοεί τον νέο πολιτισμό και βρίσκεται σε καλύτερη επαφή με τον εαυτό του.

ε) Στάδιο αλληλεξάρτησης. Στη φάση αυτή το άτομο έχει ενσωματώσει στην ταυτότητά του στοιχεία και από τους δύο πολιτισμούς.

Η διαδικασία αυτή παίρνει συχνά πολλά χρόνια μέχρι να ολοκληρωθεί κι κάποια άτομα δεν επιτυγχάνουν να φτάσουν ποτέ στα δύο τελευταία στάδια. (Παπαθανασοπούλου, 2001).

Θεωρείται ότι, εξαιτίας αυτού του πολιτισμικού σοκ, εμφανίζονται προβλήματα κοινωνικής παθογένειας: « Διαμορφώνεται έτσι σε άτομο προβληματικό ενώ η οικογένειά του καθίσταται ομάδα περιθωριακή, δυσλειτουργική και νοσηρή με παθολογικές εκδηλώσεις» (Λ.Μ. Μουσούρου, 1991)

Τέλος η συγγραφέας ισχυρίζεται ότι ο πρόσφυγας δεν οφείλει να προσαρμοστεί γενικά στη χώρα υποδοχής, αλλά ειδικά σε συγκεκριμένες καταστάσεις. Επιπλέον τονίζει ότι ο πρόσφυγας δεν βρίσκεται μετέωρος ανάμεσα σε δύο κοινωνικοπολιτισμικές πραγματικότητας, αλλά ότι δημιουργεί μια νέα, όπου κυρίαρχο στοιχείο της είναι η ανασφάλεια και η προσπάθεια υπέρβασής της. Μάλιστα, θεωρεί ότι σε ένα μεγάλο βαθμό αυτό

δεν οφείλεται μόνο στις αντίξοες συνθήκες και την αντιφατικότητα των πολιτισμικών πλαισίων, αλλά πολύ περισσότερο στην αβεβαιότητα για το μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Προσφυγική οικογένεια

4.2 Ευάλωτες ομάδες

4.2.1 Θύματα Βασανιστηρίων

4.2.2 Γυναίκες Πρόσφυγες

4.2.3 Παιδιά κι Έφηβοι Πρόσφυγες

4.2.4 Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Πρόσφυγες

4.2.5 Ηλικιωμένοι Πρόσφυγες

4.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οι πρόσφυγες συνήθως προέρχονται από χώρες που είτε είναι είτε πλησιάζουν τον Τρίτο κόσμο, όπως από τη Μέση Ανατολή, τη Νοτιοανατολική Ασία, την Αφρική ή τη Νότιο Αμερική. Η εμπειρία δείχνει ότι τα χαρακτηριστικά των οικογενειών που προέρχονται από τις περιοχές αυτές είναι κοινά. Όμως είναι ευνόητο ότι ο επαγγελματίας δεν πρέπει να πέσει στην παγίδα της γενίκευσης, δηλαδή να ομαδοποιήσει οικογένειες είτε της ίδιας εθνικότητας, είτε της ίδιας θρησκείας, είτε της ίδιας φυλής. Η επιστημονική καταγραφή των χαρακτηριστικών της προσφυγικής οικογένειας είναι προτιμότερο να βασίζεται σε συνδυασμό δεδομένων που συνιστούν τοπογραφικά, κοινωνικά και πολιτισμικά, ενιαίο σύνολο.

Τα χαρακτηριστικά, λοιπόν, της προσφυγικής οικογένειας είναι:

- Εκτεταμένη ως προς τη δομή της, δηλαδή συνύπαρξη και συχνά συγκατοίκηση της οικογένειας προέλευσης (γονείς ζεύγους) με την οικογένεια προορισμού (ζευγάρι συζύγων και παιδιά). Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα συγκατοικούν και αδέρφια των συζύγων δηλαδή όσοι από την εκτεταμένη ήρθαν μαζί στην Ελλάδα.
- Πολυμελής ως προς τον αριθμό των παιδιών, ειδικά στις οικογένειες που προέρχονται από αγροτικές περιοχές. Παρατηρείται όμως και στις αστικές οικογένειες, επειδή αυτό επιβεβαιώνει την επιτυχημένη οικογένεια.
- Με σαφή διαχωρισμό των ρόλων του ζεύγους, καθώς και των παιδιών ανάλογα με το φύλο και τη σειρά γέννησής τους, δηλαδή με την αναμφισβήτητη κυριαρχία του πατέρα και την εξάρτηση και υποταγή της συζύγου και των παιδιών σε αυτόν. Ο πατέρας είναι ο 'pater familias' που αποφασίζει για όλα τα σοβαρά θέματα της οικογένειας. Η φροντίδα

για την ανατροφή των παιδιών είναι παραδοσιακά ρόλος της γυναίκας, αλλά η απόφαση για τον αριθμό των παιδιών και το πότε θα αποκτηθούν, είναι ρόλος του πατέρα. Ο πρωτότοκος γιος είναι υποχρεωμένος να εργαστεί για να βοηθήσει την οικογένεια. Γενικότερα τα παιδιά δεν έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν για τον εαυτό τους, χωρίς τη συναίνεση του πατέρα τους (Γιαννακού, 2000).

Αντίθετα, οι οικογένειες που προέρχονται από χώρες όπως την πρώην Ανατολική Ευρώπη ή την πρώην Γιουγκοσλαβία έχουν καθαρά Ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά, δηλαδή μικρή πυρηνική οικογένεια, υψηλότερο μορφωτικό και πολιτισμικό επίπεδο κ.τ.λ.

Αυτή η δομή όμως είναι λειτουργική και εξυπηρετεί κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες μόνο στο πολιτισμικό πλαίσιο καταγωγής. Όταν αυτή η οικογένεια αποκτά την προσφυγική ιδιότητα, σε μία ευρωπαϊκή χώρα, υφίσταται δραματικές αλλαγές. Η οικογένεια αποκόπτεται από το ευρύτερο σύνολό της, δηλαδή γονείς, αδέρφια, συγγενικές οικογένειες κ.τ.λ. Αυτό συνεπάγεται και την απώλεια του παραδοσιακού συστήματος στήριξης των γυναικών στις οικογενειακές ευθύνες. Παρατηρείται επίσης διαφοροποίηση και ανακατανομή των ρόλων των μελών της, όπου τα παιδιά και οι γυναίκες, αναλαμβάνουν πιο ενεργό ρόλο στα οικογενειακά θέματα. Τέλος η οικογένεια υφίσταται και βεβιασμένη μοντερνοποίηση, με την απότομη προσαρμογή σε νέα πολιτιστικά πρότυπα, χωρίς όμως ταυτόχρονη αλλαγή των εσωτερικών ιδεολογιών και γνωστικών δομών της (Γιαννακού, 2000).

Με τις αλλαγές που συντελούνται στην προσφυγική οικογένεια, όχι μόνο στους ρόλους των μελών της αλλά και σε κοινωνικο-οικονομικο-επαγγελματικό επίπεδο, δεν είναι περίεργο που βιώνει μακρά περίοδο κρίσης. Η ιδιαιτερότητά της οφείλεται στις παρακάτω πηγές στρες που κατέγραψε ο Lin (1986):

- **Απώλειες:** αφορά τους θανάτους, τις φυλακίσεις ή τις εκτελέσεις μελών της οικογένειας ή την αδυναμία να γνωρίζουν εάν συγγενείς τους ζουν ή έχουν πεθάνει. Υπάρχουν περιπτώσεις που μητέρες αναγκάστηκαν να επιλέξουν ποια παιδιά θα σώσουν στέλνοντας τα σε άλλη χώρα, επειδή τα χρήματα δεν επαρκούσαν για τη διαφυγή όλων. Επιπλέον, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την περιουσία, τις εργασίες και τα σχολεία τους, τις σημαντικές διαπροσωπικές τους σχέσεις και την κοινωνική υποστήριξη που αυτές συνεπάγεται, το πολιτιστικό περιβάλλον και άρα την ίδια τους την ταυτότητα.
- **Κοινωνική απομόνωση:** Αυτή οφείλεται στην αλλοδαπή υπηκοότητα των προσφυγικών οικογενειών, στην αδυναμία τους να επικοινωνήσουν λόγω έλλειψης γνώσης της γλώσσας στη χώρα υποδοχής, καθώς και, σε μερικές περιπτώσεις, της αδυναμίας τους να συνάψουν σχέσεις εξαιτίας συναισθημάτων φόβου, θυμού, απογοήτευσης, ενοχών ή ντροπής.
- **Αλλαγή του επιπέδου ζωής:** Παρουσιάζεται απώλεια του εδραιωμένου ρόλου και επιπέδου ζωής των οικογενειών προσφύγων, καθώς και συνεχή υποβάθμιση του οικονομικού και επαγγελματικού τους επιπέδου, με συνέπεια την κοινωνική υποβάθμιση.
- **Πολιτισμικό σοκ:** Το περιεχόμενο αυτής της έννοιας είναι γνωστό. Αποτελείται από το πρώτο στάδιο, της ευφορίας, των υψηλών ελπίδων και προσδοκιών για τη νέα χώρα που έχουν εγκατασταθεί, καθώς και το δεύτερο στάδιο, της συνειδητοποίησης των διαφορών με τη νέα κουλτούρα, των απωλειών και της δυσκολίας στην προσαρμογή.
- **Βεβιασμένη μοντερνοποίηση:** Αυτό αφορά κυρίως του πρόσφυγες από υποανάπτυκτες χώρες και αγροτικές περιοχές, στις οποίες δεν είχαν επαφή με την προηγμένη τεχνολογία, την πληθώρα καταναλωτικών αγαθών και την ανάγκη χρήσης υπηρεσιών.

- Status μειονότητας: Ανεξάρτητα από τη φυλή, τη θρησκεία, το εθνικό ή πολιτιστικό τους επίπεδο, οι πρόσφυγες αντιμετωπίζονται από τους γηγενείς ως διαφορετικοί και ξένοι. Εάν προστεθεί η άγνοια των κατοίκων για τη διαφορά του πολιτικού πρόσφυγα από τον αλλοδαπό μετανάστη, η ξενοφοβία και τα, σποραδικά έστω, φαινόμενα ρατσισμού, είναι επακόλουθο ο πρόσφυγας να αισθάνεται περιθωριοποιημένος.
- Αβεβαιότητα για το μέλλον: Εδώ εντάσσεται η αβεβαιότητα και η ανασφάλεια που προκαλείται από τις αλλαγές στο νομικό καθεστώς των προσφύγων, το εργασιακό καθεστώς, καθώς και το χάρτη των δικαιωμάτων τους στις χώρες διέλευσης και εγκατάστασης (Γιαννακού Τ, 2000)

4.2 ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ανάμεσα στους πληθυσμούς των προσφύγων υπάρχουν ομάδες που αντιμετωπίζουν επιπρόσθετα και ξεχωριστά προβλήματα. Οι διεθνείς οργανισμοί προστασίας προσφύγων χαρακτήρισαν αυτές τις ομάδες ως ευάλωτες, στην προσπάθειά τους να οργανώσουν προγράμματα βοήθειας για τις ειδικές ανάγκες αυτών των ομάδων.

4.2.1 ΘΥΜΑΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ

Τα Ηνωμένα Έθνη ορίζουν τον βασανισμό ως « την εσκεμμένη υποβολή ενός κρατουμένου σε σοβαρό σωματικό ή ψυχικό πόνο, από όργανα

του κράτους ή με την ανοχή των αρχών του κράτους » . Τα βασανιστήρια απαγορεύονται ρητά από τα περισσότερα συντάγματα. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, της οποίας η Ελλάδα υπήρξε από τους πρώτους εισηγητές το 1975, αναφέρει στο άρθρο 5 ότι « Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια, ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική» (Διεθνής Αμνηστία, 1996).

Πολλά έχουν καταγραφεί στις τελευταίες δεκαετίες σχετικά με τα βασανιστήρια. Διάφοροι ερευνητές έχουν υποδείξει ότι τα βασανιστήρια αποτελούν τμήμα ενός σύνθετου μηχανισμού, ο οποίος καταστρέφει μεμονωμένα άτομα και τελικά τη νομική και ηθική δομή μιας κοινωνίας.

Όσον αφορά τους βασανιστές, χρησιμοποιούν πολλαπλούς μεθόδους, όλες σχεδιασμένες για να επιφέρουν πόνο και δυστυχία, με την πρόθεση να τιμωρήσουν το θύμα και να το εξαναγκάσουν να υποταχθεί στη θέλησή του βασανιστή και του καθεστώτος του. Οι τεχνικές ποικίλουν από βαθειά γρονθοκοπήματα, ξυλοδαρμούς, στέρηση φυσικών αναγκών έως και χρήση χημικών, ηλεκτρισμού και ψυχολογικών τεχνικών που συγχέουν και καταστρέφουν τη φυσική και ψυχολογική ακεραιότητα του ατόμου.

Οι επιβιώσαντες των βασανιστηρίων, εκτός των σωματικών συνεπειών, πάσχουν κυρίως από χαμηλή αυτοεκτίμηση, επηρεασμό της αντίληψης του σώματος, άγχος, κενά μνήμης, έλλειψη εμπιστοσύνης και κατάθλιψη. Ως επακόλουθο των τραυμάτων που έχουν υποστεί τα θύματα βασανιστηρίων, εμφανίζεται η Μετα-τραυματική Αγχώδης Διαταραχή (Γιαννάκου, 2000)

Επιπλέον, κοινό χαρακτηριστικό αυτών των ατόμων είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης. Γι' αυτό το λόγο είναι αρκετά δύσκολο να διακριθεί γιατί ο πρόσφυγας προσπαθεί να αποκρύψει την καχυποψία του από ευγένεια ή ευγνωμοσύνη προς τη χώρα υποδοχής. Τέλος παρατηρείται συχνά έντονη δυσπιστία προς τους κρατικούς λειτουργούς π.χ. αστυνομικούς (Γιαννάκου 2000).

4.2.2 ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Σύμφωνα με τις Συμβάσεις της Γενεύης, οι γυναίκες θα πρέπει να προστατεύονται ιδιαίτερα από βιασμό, καταναγκαστική πορνεία και κάθε άλλη μορφή εξευτελιστικής κακοποίησης. Όμως η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική καθώς χιλιάδες έχουν υποστεί σωματικές επιθέσεις, κακοποιήσεις, βιασμούς, αναγκαστική πορνεία ακόμη και δολοφονίες, στην προσπάθειά τους να δραπετεύσουν από τις χώρες καταγωγής τους σε αναζήτηση ασφάλειας (Διεθνής Αμνηστία, 1995).

Οι γυναίκες πρόσφυγες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες κατά τη φυγή τους και κινδυνεύουν να πέσουν θύματα από λαθρέμπορους, ακόμη και συνοριακούς φρουρούς. Συνεχίζουν να είναι εκτεθειμένες σε κίνδυνο ακόμη κι μετά την είσοδό τους στη χώρα ασύλου κατά τη διαμονή τους σε προσφυγικούς καταυλισμούς (Διεθνής Αμνηστία, 1995).

Ωστόσο παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, αποδεικνύονται εξαιρετικά ανθεκτικές και ιδιαίτερα ικανές να επιβιώσουν. Συχνά ανακαλύπτουν δυνάμεις που ξεπερνούν τις προσδοκίες τους κι αντιπαρέρχονται στους παραδοσιακούς ρόλους τους στις κοινωνίες προέλευσής τους. Ακόμη έχει παρατηρηθεί ότι οι γυναίκες ανταποκρίνονται πιο άμεσα στις απαιτήσεις της διαδικασίας προσαρμογής. Η τάση των γυναικών προσφύγων να επιτυγχάνουν περισσότερο στην αρχική τους προσαρμογή, δεν θα πρέπει κατά καμία έννοια, να αντιμετωπιστεί ως ένδειξη ότι η προσαρμογή τους είναι, μακροπρόθεσμα, ευκολότερη ή πιο επιτυχής. Έχοντας αποκτήσει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση κερδίζοντας ένα ανεξάρτητο εισόδημα κι έχοντας εκτεθεί σε ισόνομες αξίες και συνήθειες, πολλές γυναίκες πρόσφυγες είναι απρόθυμες να ανακτήσουν τους παραδοσιακά πειθήνιους

ρόλους τους. Έτσι δημιουργούνται συχνά εντάσεις μεταξύ των ζευγαριών και ενδοοικογενειακές συγκρούσεις (Ben-Porath, 1991)

4.2.3 ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Τα παιδιά πρόσφυγες που ζουν με τους βιολογικούς γονείς τους, γενικά επιπολιτίζονται πιο ολοκληρωμένα και γρήγορα απ' ό τι τα ηλικιωμένα μέλη των οικογενειών τους. Αυτά τα παιδιά συχνά βρίσκονται ανάμεσα στην πίεση για εσπευσμένο επιπολιτισμό και στην πίεση να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα. Επίσης υπάρχει μια ευδιάκριτη ποιοτική ανομοιογένεια: Σύμφωνα με τους τύπους πολιτισμικής προσαρμογής, τα παιδιά και οι έφηβοι συνήθως παρουσιάζουν είτε τον τύπο του υπέρ επιπολιτισμού ή του διαπολιτισμού. Αντιθέτως, οι μεγαλύτεροι τους παρουσιάζουν οριακούς δυσπροσαρμοστικούς τύπους προσαρμογής (Ben-Porath, 1991).

Επιπλέον, έχουν παρατηρηθεί οι εξής ενοχλήσεις σε παιδιά και εφήβους: ονυχοφαγίας, οξυθυμίας, βρεξίματος των κρεβατιών, ζήλιας και φόβων. Έχει ακόμη βρεθεί ότι τα παιδιά πρόσφυγες εμφανίζουν υψηλότερες ενδείξεις σωματικών διαταραχών, ενώ επίσης παρατηρήθηκαν διατροφικές και ανοσοποιητικές ελλείψεις όταν πρωτοφτάσουν στη χώρα ασύλου (Ben-Porath, 1991).

Τέλος, αξίζει να σημειωθούν οι διάφορες προσαρμοστικές δυσκολίες σε σχέση με την ηλικία. Τα παιδιά ηλικίας 6 μηνών έως 2 χρόνων, διέπονται από προλεκτικές αναμνήσεις του τραύματος που έζησαν πριν και κατά την περίοδο της φυγής. Βιώνουν τεράστιες δυσκολίες στο να ξεπεράσουν αυτές τις αναμνήσεις, που σε μερικές περιπτώσεις επιμένουν για χρόνια. Τα παιδιά που μόλις άρχισαν να μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα κατά την τραυματική εμπειρία (ηλικίας 12 έως 36 μηνών) ίσως παύσουν να μαθαίνουν, μπορεί

ακόμη και να παρουσιάσουν νευρωτική συμπεριφορά, όπως να γίνουν μουγκά. Στις ηλικίες από 2 έως 9 ετών, το κλειδί της επίλυσης προβλημάτων με αναμνήσεις είναι η ικανότητα για αποτελεσματική επικοινωνία. Το παιδί χρειάζεται έναν ακροατή που να καταλαβαίνει την αρχική του γλώσσα. Τα παιδιά πρόσφυγες από 9 έως 18 ετών πρέπει να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της εφηβείας, καθώς και τα προβλήματα της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Συνήθως παρουσιάζουν υπερβολική οξυθυμία. Γι' αυτό το λόγο, αν και υπάρχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στα παιδιά πρόσφυγες, είναι βασικό να γνωρίζουμε τις διαφορές ανάλογα με την ηλικία τους (Ben-Porath, 1991).

4.2.4 ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΟΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Μια ειδική οριακή ομάδα ανάμεσα στα παιδιά πρόσφυγες είναι οι ορφανοί ή ασυνόδευτοι ανήλικες πρόσφυγες. Συμβαίνει μερικές φορές οι γονείς να πρέπει να στείλουν κάποιο ή κάποια από τα παιδιά τους μόνα σε μια άλλη χώρα, άλλοτε μπορεί να χαθούν ή να χωριστούν στη διαδρομή ή ακόμη σε καταστάσεις απρόβλεπτες τα παιδιά να φεύγουν, χωρίς καμία προσυνηννόηση. Τα παιδιά αυτά αντιμετωπίζουν τις αναπτυξιακές τους δυσκολίες ταυτόχρονα με τις απώλειες και το πένθος την ενοχή επιβίωσης, τραυματικές εμπειρίες, ερωτηματικά σχετικά με την ατομικότητα και την ταυτότητά τους και τη δυσκολία προσαρμογής σε ένα νέο πολιτισμικό περιβάλλον, εντελώς μόνα τους. Δεν έχουν γονεϊκά πρότυπα σε αυτή τη δύσκολη περίοδο της ζωής τους και ανήκουν στην αποκλειστική ευθύνη των οργανώσεων όπου είναι εγγεγραμμένα (Γιαννάκου, 2000).

‘Ασυνόδευτος ανήλικος πρόσφυγας είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του κι ο οποίος εισέρχεται στη χώρα χωρίς να συνοδεύεται, από το κατά το νόμο ή έθιμο, υπεύθυνο για την επιμέλεια του ενήλικο και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η ανωτέρω κατάσταση είτε βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά από την είσοδό του στη χώρα’. Ο ορισμός αυτός της οδηγίας 2004/81/ΕΚ που ενσωματώθηκε στο Ν. 3386/2005 « περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια » είναι ο ίδιος που δίνει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες που αφορά στο ίδιο θέμα και με το άρθρο 2 του υπό δημοσίευση Προεδρικού Διατάγματος του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης για την Υποδοχή αιτούντων διεθνή προστασία κλπ.

Ο ορισμός αυτός είτε αφορά αιτούντες άσυλο είτε μετανάστες, αναφέρεται στο ίδιο αντικείμενο, τα ανήλικα παιδιά, τα οποία τυγχάνουν και πρέπει να τυγχάνουν ειδικής προστασίας στη χώρα υποδοχής.

Στην Ελλάδα, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες και ο Συνήγορος του παιδιού, είτε χωριστά ή και με τη συνεργασία της Ύπατης Αρμοστείας έχουν εγκύψει στο θέμα των ασυνόδευτων ανηλίκων, αιτούντων άσυλο ή μεταναστών με τους οποίους έχουν ασχοληθεί κι έχουν προσπαθήσει να προωθήσουν πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή.

Τα τελευταία χρόνια σε όλη την Ευρώπη παρατηρείται ότι ένας αυξανόμενος αριθμός παιδιών αναγκάζεται, να μετακινείται προς άλλες χώρες ψάχνοντας προστασία ή/και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, ενώ συχνά τα παιδιά αυτά γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης (trafficking). Γι' αυτό παρουσιάζεται εντονότερη η ανάγκη και η υποχρέωση που απορρέει από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού και ιδίως από το άρθρο 2, για το σεβασμό κι εξασφάλιση όλων των παιδιών χωρίς οποιεσδήποτε διακρίσεις.

Στην Ελλάδα η μοναδική νομοθετική πρόβλεψη που υπάρχει είναι αυτή του άρθρου 1 του ΠΔ 61/1999 η οποία ορίζει ότι « αίτημα ασύλου δύναται να υποβάλλεται κι από αλλοδαπό ηλικίας από 14 έως 18 ετών που δεν συνοδεύεται από τους γονείς του εφόσον από τις εν γένει περιστάσεις διαπιστώνεται από τον ενεργούντα την εξέταση ότι η πνευματική του ωριμότητα επιτρέπει να αντιληφθεί τη σημασία της πράξης του. Σε κάθε άλλη περίπτωση που υποβάλλεται αίτημα ασύλου από αλλοδαπό ηλικίας κάτω των 18 ετών ο οποίος δε συνοδεύεται από τους γονείς του ή άλλο κηδεμόνα, η αρμόδια αστυνομική αρχή ενημερώνει τον εισαγγελέα ανηλίκων και όπου δεν υπάρχει, τον κατά τόπο αρμόδιο εισαγγελέα πρωτοδικών για να ενεργήσει ως ειδικός προσωρινός επίτροπος του ανήλικου μέχρι την οριστική κρίση του αιτήματός του» (ΦΕΚ Α'53, 6/4/1994).

Στη συνέχεια, δεν γίνεται καμία αναφορά στους ανήλικους σε αντίθεση με ότι συμβαίνει με τις ασυνόδευτες γυναίκες, που αναγνωρίζονται ως ευάλωτη ομάδα.

Στην πραγματικότητα όμως ανακύπτουν τα εξής πρακτικά προβλήματα:

Ø Δεν υπάρχει τρόπος εξακρίβωσης της πραγματικής ηλικίας του ανήλικου. Πολλές φορές οι ανήλικοι δηλώνουν μεγαλύτερη από την πραγματική τους ηλικία είτε γιατί ο διακινητής τους καθοδήγησε να πουν ψέματα ή ακόμα κατά τη στιγμή εισόδου δεν υπάρχει επαρκής διερμηνεία που θα διευκολύνει την επικοινωνία.

Ø Οι ανήλικοι εισέρχονται παράνομα στη χώρα και κατά συνέπεια κρατούνται με τη λανθασμένη εντύπωση ότι είναι ενήλικοι σε χώρους με άλλους ενήλικους και σε χώρους απολύτως ακατάλληλους για διαμονή.

Ø Η κρίση περί της ωριμότητας του ανήλικου επαφίεται στους ανακριτικούς υπαλλήλους οι οποίοι ούτε την εκπαίδευση έχουν ούτε την εμπειρία για να κρίνουν την ψυχολογική και συναισθηματική εξέλιξη των παιδιών.

Ø Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι στερούνται εξ ορισμού ενός ανήλικου που ασκεί τη γονική μέριμνα. Η πρόβλεψη (ΠΔ 61/99) ότι οι εισαγγελείς ενεργούν ως επίτροποι του παιδιού προφανώς δεν περιλαμβάνει την καθημερινή φροντίδα και εποπτεία του ανήλικου με αποτέλεσμα αυτός να είναι εύκολο να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης με πολλούς και διάφορους τρόπους.

Ø Δεν υπάρχει θεσμοθετημένη υποχρέωση για την παραμονή των ασυνόδευτων ανηλίκων σε κέντρα υποδοχής και ξενώνες ανηλίκων. Υπάρχουν αυτή τη στιγμή 4 τέτοια κέντρα δυναμικότητας περίπου 200 ατόμων, αλλά για να μπορέσει ο ανήλικος να φιλοξενηθεί σε ένα από αυτά, θα πρέπει να το ζητήσει ο ίδιος. Λόγω αποστάσεως από το κέντρο και κατά συνέπεια μακριά από τη δυνατότητα επαφής με μέλη της δικής του κοινότητας και την πρόσβαση σε χώρους λατρείας, οι ανήλικοι δεν βρίσκουν

τα κέντρα αυτά «θελκτική λύση» και προτιμούν να παραμένουν σε άτυπα καταλύματα με ενήλικα άτομα των οποίων η ικανότητα να φροντίζουν ανήλικους δεν μπορεί να αξιολογηθεί.

Ø Η χρηματοδότηση των κέντρων υποδοχής είναι ανεπαρκής με συνέπεια σοβαρές ελλείψεις σε εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό με αποτέλεσμα οι υπηρεσίες που προσφέρουν να μη μπορούν να είναι πάντα συνεχείς, επαρκείς και υψηλού επιπέδου.

Ø Οι ιατρικές ανάγκες των ασυνόδευτων ανηλίκων που έχουν ζητήσει άσυλο καλύπτονται από το Εθνικό Σύστημα Υγείας χωρίς δαπάνες. Αλλά το ιατρικό προσωπικό δεν έχει πρόσβαση σε διερμηνείς. Ακόμα, ασυνόδευτα παιδιά που εισήλθαν στην Ελλάδα και δεν έχουν ζητήσει άσυλο, ή των οποίων το αίτημα απορρίφθηκε, δεν έχουν δικαίωμα δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους, έχουν αντιμετωπίσει καταστάσεις στις οποίες η ασφάλεια και η ευημερία τους βρέθηκε σε μεγάλο κίνδυνο. Η έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας για τα ασυνόδευτα παιδιά- πρόσφυγες μπορεί να έχει καταλυτικές συνέπειες για τη γενική τους κατάσταση.

Ø Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι συνήθως ηλικίας 15 έως 18 ετών και είναι ήδη αρκετά μεγάλα για να παρακολουθήσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Επιπλέον, στην περίπτωσή τους λείπει το πρόσωπο ή μια αρχή γονικής μέριμνας ώστε να τα εγγράψει στο σχολείο.

Ø Σχεδόν όλοι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ζητούν απελπισμένα εργασία γιατί όπως λένε οι ίδιοι, θέλουν να φροντίσουν τους γονείς ή μικρότερα αδέρφια, ή απλώς πρέπει να συντηρήσουν τον εαυτό τους. Στην περίπτωση τους όμως, λόγω έλλειψης επιμελητή, δεν μπορούν να εργαστούν νόμιμα, κι έτσι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης (πολλές ώρες απασχόλησης, βαρέα επαγγέλματα, έλλειψη ασφάλισης κ.τ.λ.) κι ακόμα δεν εκπαιδεύονται σωστά σε μία τέχνη ή επάγγελμα που θα τους βοηθήσει την υπόλοιπη ζωή τους.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, το πρόβλημα των ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων είναι πολυσχιδές και περίπλοκο. Είναι προφανές ότι για την επίλυση αυτή χρειάζεται συνεργασία πολλών φορέων της πολιτείας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και της κοινωνίας πολιτών, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο και η οργάνωση ενός συστήματος με πολλούς πυλώνες είναι δύσκολη. Επειδή όμως το θέμα αφορά παιδιά και πρέπει κατά κύριο λόγο να θεωρούνται πρώτα ως παιδιά και κατά δεύτερο ως αιτούντες άσυλο ή μετανάστες, η προστασία στοιχειωδών δικαιωμάτων τους είναι υποχρέωση κάθε πολιτείας (Αργυροπούλου- Χρυσοχοΐδου, 2007).

4.2.5 ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Οι ηλικιωμένοι πρόσφυγες, εκτός των προβλημάτων υγείας που πιθανά να έχουν και των επιπτώσεων της φυγής στην υγεία και την αντοχή τους, σε πολλές περιπτώσεις έχουν χάσει τα παιδιά τους. Αυτό σημαίνει για τους ίδιους ότι δεν μπορούν να εναποθέσουν τις ελπίδες τους στις επερχόμενες γενεές. Η τρίτη ηλικία αποτελεί το τελευταίο αναπτυξιακό στάδιο και σύμφωνα με τον Erickson, στο στάδιο αυτό το άτομο αποτιμά και αξιολογεί τη συνολική πορεία της ζωής τους.

Πολλοί ηλικιωμένοι πρόσφυγες κατά την αποτίμησή τους, καταλήγουν στο ότι όλα χάθηκαν και όλες οι προσπάθειές τους υπήρξαν μάταιες και άκαρπες κι έτσι οδηγούνται σε απελπισία και απόσυρση (Γιαννάκου, 2000).

Έχοντας ζήσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους στην πατρίδα που εγκατέλειψαν, είναι πιο βαθιά ριζωμένοι στον μητρικό πολιτισμό. Έχει

παρατηρηθεί, ότι μερικές φορές, παραιτούνται από κάθε προσπάθεια πολιτισμικής τους προσαρμογής, αφήνοντας το για τις νεότερες γενεές. Επίσης, τείνουν να υιοθετούν νευρωτικούς, μη προσαρμοστικούς τύπους πολιτισμικής προσαρμογής, ενώ παράλληλα όταν οι νεότεροι πρόσφυγες προσαρμόζονται πολιτισμικά, ένα από τα πρώτα στοιχεία που τείνουν να χάνουν είναι η μεγάλη υπόληψη που είχαν πριν για τους ηλικιωμένους. Οι ηλικιωμένοι πρόσφυγες, όχι μόνο αντιμετωπίζουν πολύ μεγαλύτερες δυσκολίες προσαρμογής, αλλά επίσης χάνουν τις παραδοσιακά δεδομένες και σεβαστές θέσεις τους μέσα στην οικογένεια και την κοινότητα. Αυτό το διπλό πλήγμα έχει σημαντικό τίμημα για τους ηλικιωμένους πρόσφυγες (Ben-Porath, 1991).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Ιστορική αναδρομή

5.2 Εμφάνιση ρατσισμού

5.3 Ορισμοί όρων

5.4 Κρίσιμα στοιχεία ρατσισμού

5.5 Φυλή και βιολογία

5.6 Μειονοτικές ομάδες

5.1 Ιστορική αναδρομή

Εθνοκεντρικός ανταγωνισμός

Για να μπορέσουμε να αναλύσουμε πλήρως τις εθνοτικές σχέσεις και τους εθνοτικούς ανταγωνισμούς της σύγχρονης εποχής πρέπει να δούμε τα θέματα αυτά σε μια ιστορική προοπτική. Δεν είναι δυνατό να καταλάβουμε τις διακρίσεις που σημειώνονται σήμερα χωρίς να δώσουμε προτεραιότητα στην εξέταση της επίδρασης που είχε στον υπόλοιπο κόσμο η εξάπλωση της δυτικής αποικιοκρατίας.

- Από την Ευρώπη προς την Βόρεια Αμερική Από τον 17ο αιώνα μέχρι σήμερα μετανάστευσαν από την Ευρώπη γύρω στα 45 εκατομμύρια ανθρώπων προς τις περιοχές που αποτελούν σήμερα τις ΗΠΑ και στον Καναδά. Γύρω στα 150 εκατομμύρια άτομα στη Βόρεια Αμερική σήμερα είναι απόγονοι του μεταναστευτικού ρεύματος.

- Από την Ευρώπη προς την Κεντρική και Νότια Αμερική Περί τα 20 εκατομμύρια άνθρωποι μετανάστευσαν από την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιταλία προς την Κεντρική και την Νότια Αμερική. Γύρω στα 50 εκατομμύρια είναι σήμερα οι απόγονοι εκείνων των μεταναστών.

- Από την Ευρώπη προς την Αφρική και την Αυστραλία Περίπου 17 εκατομμύρια κάτοικοι των ηπείρων αυτών έχουν ευρωπαϊκή καταγωγή. Στην Αφρική η πλειονότητα μετανάστευσε προς το κράτος της Νότιας Αφρικής, το οποίο αποικίστηκε κυρίως από Βρετανούς και Ολλανδούς.

- Από την Αφρική προς την Αμερική Από τον 16ο αιώνα και εξής περί τα 15 εκατομμύρια μαύροι μεταφέρθηκαν χωρίς την θέλησή τους προς την Βόρεια και την Νότια Αμερική. Περίπου 1 εκατομμύριο

έφτασαν εκεί στον 16ο αιώνα, γύρω στο 1,3 εκατομμύριο στον 17ο αιώνα 6 εκατομμύρια στον 18ο αιώνα και 2 εκατομμύρια στον 19ο αιώνα. Οι μαύροι Αφρικανοί μεταφέρθηκαν στην Αμερική σιδηροδρόσοι ως σκλάβοι. Οικογένειες και ολόκληρες κοινότητες ξεκληρίστηκαν βάνουσα στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής.

Τα πληθυσμιακά αυτά ρεύματα έθεσαν τις βάσεις της σύγχρονης πληθυσμιακής σύνθεσης των ΗΠΑ, του Καναδά, των χωρών της Κεντρικής και της Νότιας Αμερικής, της Νότιας Αφρικής, της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας. Σε όλες αυτές τις κοινωνίες οι αυτόχθονες κάτοικοι υποβλήθηκαν στην ευρωπαϊκή κυριαρχία και στην Βόρεια Αμερική και την Αυστραλία μετατράπηκαν σε εθνοτικές μειονότητες. Δεδομένου ότι οι Ευρωπαίοι προέρχονταν από διαφορετικές χώρες μεταφύτευσαν πολλές εθνοτικές διαιρέσεις στις νέες τους πατρίδες. Στην ακμή της αποικιοκρατικής περιόδου, στον 19ο αιώνα, οι Ευρωπαίοι κυριαρχούσαν επί των αυτοχθόνων πληθυσμών και σε πολλές άλλες περιοχές της γης: την Ινδία, την Βιρμανία, την Μαλαισία και μέρη της Μέσης Ανατολής.

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου της Ευρωπαϊκής εξάπλωσης οι εθνοκεντρικές τάσεις ήταν ενδημικές μεταξύ των αποικιοκρατών, οι οποίοι πίστευαν ότι εκτελούσαν αποστολή στον υπόλοιπο κόσμο. Ακόμα και οι πιο φιλελεύθεροι Ευρωπαίοι θεωρούσαν τους εαυτούς τους ανώτερους από τους αυτόχθονες με τους οποίους έρχονταν σε επαφή. Το γεγονός ότι πολλοί από τους λαούς αυτούς ένιωθαν το ίδιο για τους αποικιοκράτες δεν είχε μεγάλη σημασία, αφού οι Ευρωπαίοι είχαν την δύναμη να επιβάλλουν την δική τους άποψη. Η πρώιμη περίοδος της αποικιοκρατίας συνέπεσε με την εμφάνιση του ρατσισμού και από τότε οι φυλετικές διαιρέσεις και συγκρούσεις έτειναν να κατέχουν πρωτεύουσα θέση στις εθνοτικές συγκρούσεις γενικά. Ειδικότερα, οι ρατσιστικές απόψεις που χώριζαν τους λευκούς από τους

μαύρους απέκτησαν κεντρική θέση μεταξύ των στάσεων των Ευρωπαίων. (Τσαούσης Γ., 2002)

5.2 Η εμφάνιση του ρατσισμού

Οι λόγοι που άνθισε ο ρατσισμός είναι ποικίλοι. Ένας είναι ότι η αντίθεση μεταξύ λευκού και μαύρου, ως πολιτιστικών συμβόλων, είχε βαθιές ρίζες στον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Το λευκό συνδέθηκε επί μακρόν με την αγνότητα και το μαύρο με το κακό(δεν υπάρχει τίποτα το φυσικό στον συμβολισμό αυτόν –σε μερικούς άλλους πολιτισμούς ο συμβολισμός είναι ακριβώς ο αντίστροφος). Το σύμβολο του μαύρου χρώματος ήταν συνδεδεμένο με αρνητικές σημασίες πριν να έρθει η Δύση σε εκτεταμένη επαφή με μαύρους πληθυσμούς. Οι συμβολικές αυτές σημασίες έτειναν να τροφοδοτούν τις αντιδράσεις των Ευρωπαίων προς τους μαύρους, όταν τους πρωτοσυνάντησαν στις ακτές της Αφρικής. Η αίσθηση ότι υπήρχαν ριζικές διαφορές μεταξύ μαύρων και λευκών πληθυσμών, σε συνδυασμό με την «ειδωλολατρία» των Αφρικανών, έκανε πολλούς Ευρωπαίους να βλέπουν τους μαύρους με περιφρόνηση και φόβο. Όπως το περιέγραψε ένας παρατηρητής τον 17ο αιώνα, οι μαύροι «τόσο στο χρώμα όσο και στην κατάστασή τους δεν είναι τίποτε άλλο από την ενσάρκωση μικρών Διαβόλων» (Jordan 1968). Παρά το γεγονός ότι οι πιο ακραίες από τις στάσεις αυτές έχουν σήμερα εκλείψει, είναι δύσκολο να μην πιστέψει κανείς ότι στοιχεία αυτού του μαύρου-λευκού πολιτιστικού συμβολισμού δεν εξακολουθούν να είναι ευρύτερα διαδεδομένα.

Ένας δεύτερος σημαντικός παράγοντας που οδηγεί στον σύγχρονο ρατσισμό ήταν η εφεύρεση και η διάδοση αυτής της έννοιας της φυλής (ή ράτσας). Η ύπαρξη οιονεί ρατσιστικών στάσεων είναι γνωστή από αιώνες τώρα. Στην Κίνα του 4^{ου} αιώνα για παράδειγμα, βρίσκουμε καταγεγραμμένες περιγραφές βαρβαρικών λαών « που μοιάζουν με πιθήκους, από τους οποίους και κατάγονται» . Η έννοια όμως της φυλής, ως συνόλου κληρονομημένων χαρακτηριστικών προέρχεται από την ευρωπαϊκή σκέψη του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα. Ο Κόμης Ζοζέφ Άντιρ ντε Γκομπινό (1816-1882), που αποκαλείται μερικές φορές πατέρας του σύγχρονου ρατσισμού, προέβαλε ιδέες που άσκησαν επιρροή σε πολλούς κύκλους. Σύμφωνα με τον Ντε Γκομπινό υπάρχουν τρεις φυλές: η λευκή, η μαύρη και η κίτρινη. Η λευκή φυλή διακρίνεται για την ανώτερη νοημοσύνη της , την ηθική της και την βούληση της, και οι κληρονομημένες αυτές ιδιότητες αποτελούν το υπόβαθρο της δυτικής επιρροής στον κόσμο. Οι μαύροι είναι οι λιγότερο ικανοί, χαρακτηρίζονται από ζώδη φύση, έλλειψη ηθικής και συναισθηματική αστάθεια.

Οι ιδέες του Ντε Γκομπινό και άλλων που προέβαλαν παρόμοιες απόψεις παρουσιάστηκαν ως επιστημονικές θεωρίες. Επηρέασαν αργότερα τον Αδόλφο Χίτλερ που τις μετέβαλε σε ιδεολογία του ναζιστικού κόμματος. Η έννοια της ανωτερότητας της λευκής φυλής, παρόλο που στην πραγματικότητα στερείται οποιασδήποτε αξίας, παραμένει ένα κεντρικό χαρακτηριστικό του λευκού ρατσισμού. Αποτελεί, για παράδειγμα, ένα έκδηλο στοιχείο της ιδεολογίας του Κου Κλουξ Κλαν και την βάση του απάρτχεηντ (ξεχωριστής φυλετικής ανάπτυξης) της Νότιας Αφρικής.

Ένας τρίτος λόγος της ανάπτυξης του σύγχρονου ρατσισμού βρίσκεται στις σχέσεις εκμετάλλευσης των μη λευκών λαών, που καθιέρωσαν οι Ευρωπαίοι. Το δουλεμπόριο δεν θα μπορούσε να

συνεχιστεί αν δεν υπήρχε διαδεδομένη στους Ευρωπαίους η πεποίθηση ότι οι μαύροι ανήκαν σε μία υποδεέστερη, ακόμα και υπάνθρωπη φυλή. Ο ρατσισμός συνέβαλε στο να δικαιολογήσει την αποικιακή κυριαρχία επί των μη λευκών πληθυσμών και να τους αρνηθεί τα δικαιώματα της πολιτικής συμμετοχής που είχαν κατακτήσει οι λευκοί στις ευρωπαϊκές πατρίδες τους. Οι σχέσεις μεταξύ λευκών και μη λευκών διέφεραν ανάλογα με τα διάφορα σχήματα αποικιακής εγκατάστασης. Επηρέαστηκαν επίσης και από τις πολιτιστικές διαφορές μεταξύ των ίδιων των Ευρωπαίων. (Τσαούσης Γ.,2002)

5.3 Ορισμοί όρων

5.3.1 Τι είναι ρατσισμός

Ο ρατσισμός είναι «ένα πλέγμα αντιλήψεων, στάσεων, συμπεριφορών ακόμα και θεσμοθετημένων μέτρων που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση και αυτό μόνο και μόνο, επειδή ανήκουν σε μία διακριτή κατηγορία ανθρώπων».

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο. Η. Ε.) ρατσισμός είναι «η κάθε διάκριση, εξαίρεση ή προτίμηση, βασιζόμενη στη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή ή την εθνική ή την εθνοτική προέλευση με σκοπό ή αποτέλεσμα την εκμηδένιση ή διακύβευση της αναγνώρισης, απόλαυσης ή άσκησης υπό όρους ισότητας, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό , κοινωνικό, μορφωτικό ή οποιονδήποτε άλλο τομέα του δημόσιου βίου». Σε άλλο κείμενο συνεργασίας μεταξύ διεθνών

οργανισμών ορίζεται ως ρατσισμός , ή καλύτερα ως ρατσιστική διάκριση, «κάθε διάκριση, αποκλεισμός, περιορισμός ή εύνοια η οποία βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, και την εθνοτική καταγωγή και η οποία έχει σαν σκοπό ή αποτέλεσμα την κατάργηση ή την χειροτέρευση της αναγνώρισης ή της άσκησης, επί ίσοις όροις , των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό ή οποιοδήποτε άλλο πεδίο της ανθρώπινης ζωής».

Ο ρατσισμός διαπερνά όλα τα κοινωνικά στρώματα και τις κοινωνικές τάξεις ενώ συχνά μία συγκεκριμένη ομάδα ενσαρκώνει τον Άλλο. Παράδειγμα, η ελληνική κοινωνία ενώ μπορεί να αντιμετωπίζει με επιφυλακτικότητα ή εχθρικά τους μετανάστες γενικώς, οι μετανάστες από την Αλβανία παίρνουν την μορφή του Άλλου. Αυτό δεν σημαίνει ότι όλες οι ομάδες δεν αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του ρατσισμού π.χ. τσιγγάνοι, μαύροι, άτομα με αναπηρίες, ομοφυλόφιλοι, αλλά ιδιαίτεροι λόγοι ιστορικοί, πολιτικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί συνθέτουν και συγκροτούν την ομάδα που αποτελεί τον Άλλον. Ούτε σημαίνει ότι αυτή η ενσάρκωση του Άλλου δεν αλλάζει περιεχόμενο και μπορεί να οριστεί και να διαμορφωθεί διαφορετικά. (Πουλοπούλου Η., 2007)

5.3.2 Τι είναι ξενοφοβία

Συγγενική με τον ρατσισμό έννοια είναι και η ξενοφοβία, η οποία όμως διαφοροποιείται από τον ρατσισμό ως προς το ότι μπορεί η τελευταία «να μη στηρίζεται σε μία ανορθολογική πίστη στη βιολογική ανωτερότητα της φυλής, αλλά σε απλή άγνοια». Επιπλέον, σύμφωνα με άποψη που εκφράζεται στην έκθεση «Διεθνής Μετανάστευση, Ρατσισμός, Διακρίσεις και Ξενοφοβία» μία άλλη διαφορά μεταξύ ρατσισμού και ξενοφοβίας αποτελεί το γεγονός ότι ενώ ο ρατσισμός

αναφέρεται σε διαφορές σχετικές με το χρώμα του δέρματος, τη φυλή κτλ, η ξενοφοβία βασίζεται στο «φόβο» του «ξένου» ότι ο άλλος προέρχεται από άλλη χώρα ή διαφορετική κοινωνία. Τέλος, εκφράζεται πολλές φορές η άποψη ότι ο ρατσιστής παράλληλα με την πίστη ότι το έθνος του είναι ανώτερο από τα άλλα επιθυμεί και την εξαφάνιση των άλλων εθνών, αν και κάτι τέτοιο δεν είναι απόλυτο, καθώς δεν μπορεί παρά να χαρακτηριστεί ως ακραία άποψη. (Πουλοπούλου Η., 2007)

5.3.3 Πώς ορίζεται ο ρατσισμός και η ξενοφοβία

Ο ρατσισμός είναι ένα σύνολο πεποιθήσεων, ιδεολογιών και διαδικασιών που εδραιώνουν διακρίσεις εναντίον άλλων ατόμων με βάση τη συμμετοχή τους σε άλλη ομάδα. Είναι η εναντίωση σε κάθε είδους και μορφή ιδιαιτερότητα. Σημαίνει βία, γκέτο, απαγόρευση άσκησης δικαιωμάτων, ξυλοδαρμούς ακόμη και δολοφονίες. Η μισαλλοδοξία και ο ρατσισμός ξεκινούν από τον άνθρωπο και απευθύνονται σε άλλον άνθρωπο. Ο ρατσισμός ως συμπεριφορά και ως τρόπος σκέψης είναι επικίνδυνος και δύσκολα αντιμετωπίσιμος.

Η ξενοφοβία κινείται στις παρυφές του ρατσισμού. Ο φόβος για τον ξένο είναι ρατσισμός, δεν εκδηλώνεται με βία, δεν είναι ιδιαίτερος επικίνδυνος, αλλά αποτελεί μια αρνητική αντιμετώπιση του άλλου όταν αυτός μεταναστεύει, είναι φτωχός, ανήκει σε άλλη εθνικότητα και φυλή, πιστεύει σε άλλη θρησκεία. Σημαίνει επιφύλαξη, καχυποψία, αποδοκιμασία, ενόχληση, υποτίμηση. Η ξενοφοβία αν δεν προσεχθεί εύκολα καθίσταται καλώς αγωγός του ρατσισμού.

Ρατσισμός και ξενοφοβία υπάρχουν σε διαφορετικούς βαθμούς σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες, σε άλλες περισσότερο (ΗΠΑ, Γερμανία, Γαλλία,) σε άλλες λιγότερο (Σκανδιναβικές χώρες) Τα φαινόμενα

ρατσισμού αποτελούν πρόκληση για τις δημοκρατικές χώρες της Ευρώπης, όπου σήμερα ζουν εκατομμύρια μετανάστες, και τη σοβαρότερη απειλή για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ευτυχώς παρατηρείται παντού μία ισχυρότατη αντιρατσιστική αντίδραση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καθιέρωσε το 1997 ως το έτος κατά του ρατσισμού υπογραμμίζοντας ότι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία αποτελεί τη σοβαρότερη απειλή κατά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την κοινωνική και οικονομική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεώνει κάθε κράτος-μέλος να καταστήσει ποινικά κολάσιμες τη δημόσια υποκίνηση διακρίσεων, βίας ή φυλετικού μίσους έναντι ατόμων ή μέλη ομάδας προσδιοριζόμενης με βάση το χρώμα, τη θρησκεία ή εθνοτική καταγωγή. Η Unesco πρωτοστάτησε στην ιδεολογική και επιστημονική θεμελίωση της ανεκτικότητας της διαφοράς του άλλου και της κατάργησης των διακρίσεων. Οι εκθέσεις της Διεθνούς Αμνηστίας δείχνουν ότι υπάρχουν μετανάστες πρώτης και δεύτερης γενιάς στις χώρες της Ευρώπης που στερούνται της ελευθερίας τους, δεν μπορούν να διεκδικήσουν δικαιώματα, είναι θύματα κακοποίησης, χάνουν τη ζωή τους ακόμα και σε περιπτώσεις που βρίσκονται στα χέρια ανθρώπων του νόμου. (Πουλοπούλου Η., 2007).

5.3.4 Από την παραδοσιακή ξενοφοβία στον ρατσισμό

Είναι αλήθεια ότι οι Έλληνες έχουν να επιδείξουν πολύ θετικά δείγματα υποδοχής ξένων προσφύγων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το αυτό των Αρμενίων μετά τις μεγάλες σφαγές στην Τουρκία. Οι κάτοικοι στην Κω ακόμα και με κινητοποιήσεις επέβαλαν στις ελληνικές

αρχές την είσοδο δεκάδων Ιρακινών ‘λαθρομεταναστών’ που βρίσκονταν σε ένα πλοίο στο πέλαγος. Όμως τα θετικά παραδείγματα ανήκουν στο παρελθόν. Δυσπιστία ή εχθρότητα χαρακτηρίζουν σήμερα τη συνάντηση των περισσότερων Ελλήνων με τους μετανάστες. Αλλαγή βέβαια που δεν ήρθε ξαφνικά. Ήδη εδώ και μερικές δεκαετίες έχουμε δείγματα προκαταλήψεων και διακρίσεων απέναντι σε μετανάστες και μειονότητες. Έρευνες από το 1986 δείχνουν ότι οι ρατσιστικές τάσεις ήταν αρκετά διαδεδομένες ανάμεσα στους Έλληνες. Σήμερα το φαινόμενο είναι μαζικό αγγίζει όλους τους Έλληνες και επηρεάζει την καθημερινή σκέψη στην διαμόρφωση στρατηγικών για την επίλυση κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ο αποκλεισμός και οι διακρίσεις εις βάρος ολόκληρων ομάδων που τείνουν να γίνουν κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές από μεγάλο τμήμα πληθυσμού.

Οι μετανάστες βρίσκονται στη ζωή των Ελλήνων είτε ως φυσική παρουσία είτε ως καθημερινή εικόνα στα ΜΜΕ. Ως φυσική παρουσία οι παράνομοι μετανάστες αποτελούν για πολλούς φτηνή εργατική δύναμη, για άλλους είναι αδιάφοροι περαστικοί ή άστεγοι γείτονες, και για κάποιους φτωχούς περιθωριοποιημένους ανεπιθύμητοι ανταγωνιστές στις εποχικές θέσεις εργασίας όπως στη συγκομιδή φρούτων. Ως καθημερινή εικόνα που διαμορφώνεται από τα ΜΜΕ, οι μετανάστες είναι για τους περισσότερους Έλληνες εν δυνάμει πηγή κινδύνου για την ζωή και την περιουσία. Με την εικόνα των μεταναστών που παρέχουν τροφοδοτούν τη δυσπιστία και το φόβο και νομιμοποιούν συμπεριφορές διακρίσεων που ορισμένες φορές φτάνουν και τη βία.

Στην αρχή οι Αλβανοί μετανάστες για παράδειγμα έγιναν δεκτοί από μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων ως αδέρφια. Ήταν καταπιεσμένοι ενός άδικου καθεστώτος που άξιζαν τη συμπόνια και την αλληλεγγύη. Στη συνέχεια όμως στην καθημερινή ζωή εγκαθιδρύθηκαν σχέσεις

υποτέλειας και εκμετάλλευσης, οι οποίες διαμόρφωσαν την εικόνα του 'κατώτερου'. Αποτελεί συνηθισμένο φαινόμενο, σε μία ομάδα που εξαναγκάζεται σε υποτελή διαβίωση, να προσάπτεται η ιδιότητα της εγγενούς κατωτερότητας. Οι προκαταλήψεις συνήθως έπονται της ρατσιστικής συμπεριφοράς. Στην αρχή δηλαδή βρίσκονται οι ανισότιμες σχέσεις και αυτές υποβοηθούν την ανάπτυξη ρατσιστικής ιδεολογίας, ως ερμηνεία και ως δικαιολογία της ύπαρξης φανεράς ανισότητας.

Δεν υπάρχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στα εκάστοτε θύματα των διακρίσεων, τα οποία θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν τις διακρίσεις. Τα θύματα της ρατσιστικής βίας στο Ζόλιγκεν της Γερμανίας ήταν Κούρδοι από την Τουρκία. Οι Κούρδοι στην Ελλάδα γενικώς δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα από τον κόσμο. Η ίδια ομάδα τη μία φορά γίνεται αντικείμενο διακρίσεων, ενώ δεν γίνεται την άλλη. Συνεπώς η εμφάνιση διακρίσεων έχει να κάνει με συγκεκριμένες περιστάσεις που θεωρούνται επικίνδυνες και ταυτίζονται με μία ομάδα μεταναστών ή με μία μειονότητα (Τσιάκαλος Γ., 2006)

5.4 Κρίσιμα στοιχεία για την ύπαρξη του ρατσισμού

Το φαινόμενο του ρατσισμού εξελίσσεται παράλληλα με τις κοινωνικές αλλαγές. Στην αρχική του έκφραση συνίσταται στον διαχωρισμό των ανθρώπων με βάση τη φυλή, την ράτσα. Σήμερα αυτή η έννοια του έχει εκλείψει και ο ορισμός είναι πιο ευρύς. Πλέον στηρίζεται και στη διαφοροποίηση από ομάδα σε ομάδα με βάση κάποια χαρακτηριστικά. Παρατηρείται συνήθως το φαινόμενο η πιο παλιά και πολυάριθμη ομάδα να κάνει διακρίσεις προς μια πιο αδύναμη π. χ. οι ντόπιοι στους μετανάστες. Ορισμένα κρίσιμα στοιχεία για την ύπαρξη του ρατσισμού είναι:

- 1) Η ύπαρξη και ο εντοπισμός διαφορών πραγματικών (ουσιαστικών) ή εικονικών (τεχνητών). Κριτήρια των πραγματικών διαφορών είναι βιολογικά, πολιτισμικά, γλωσσικά, θρησκευτικά, ιστορικά κ.α. Ωστόσο η ανάγκη δημιουργίας ταυτότητας ή η προβολή από την ομάδα κάποιων χαρακτηριστικών της οδηγεί στη δημιουργία εικονικών διαφορών π.χ. κάποια κράτη ενώ δε βασίζονται σε έθνος για να τονίσουν την ενότητά τους ως κράτος συχνά προβαίνουν σε τεχνητές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τους «ξένους» για να τονίσουν την ταυτότητά τους (χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Η.Π.Α.)
- 2) Η αξιολόγηση των χαρακτηριστικών των άλλων ομάδων ως αρνητικών επειδή είτε είναι υποδεέστερα είτε ανταγωνιστικά και άρα επικίνδυνα π.χ. το Apartheid που αφορούσε τη στέρηση δικαιωμάτων στους μαύρους, για το λόγο ότι πολλοί από αυτούς ήταν μορφωμένοι και άρα ανταγωνιστικοί.
- 3) Η προσπάθεια υποβιβασμού των άλλων ομάδων.
- 4) Η διαδικασία του εντοπισμού του αρνητικού χρωματισμού των διαφορών γίνεται μέσω της χρήσης γενικεύσεων, αφορισμού και στερεοτύπων π.χ. η γενίκευση ότι οι Αλβανοί είναι εγκληματίες. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων 2001)

5.5 Φυλή και βιολογία

Πολλοί πιστεύουν σήμερα, εσφαλμένα , ότι οι άνθρωποι μπορούν εύκολα να χωριστούν σε βιολογικά διαφορετικές φυλές. Αυτό δεν είναι παράξενο , αν σκεφτεί κανείς πόσες προσπάθειες έκανα επιστήμονες για να εδραιώσουν την φυλετική κατηγοριοποίηση των λαών της γης. Μερικοί συγγραφείς διέκριναν τέσσερις ή πέντε κύριες φυλές, ενώ άλλοι

έφτασαν μέχρι τριάντα έξι. Επισημάνθηκαν όμως τόσο πολλές εξαιρέσεις στις κατηγοριοποιήσεις αυτές, ώστε καμία τους να μην μπορεί να χρησιμοποιηθεί ικανοποιητικά.

Δεν υπάρχουν σαφείς 'φυλές'. Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα σωματικών διαφορών μεταξύ των ανθρώπων. Οι διαφορές μεταξύ των σωματικών τύπων των ανθρώπινων ομάδων προέρχονται από την ενδογαμία των πληθυσμών, η οποία διαφέρει ανάλογα με τον βαθμό επαφής διαφορετικών κοινωνικών και πολιτιστικών ομάδων. Οι ανθρώπινοι πολιτισμοί συνιστούν ένα συνεχές πεδίο. Οι γενετικές διαφορές που εμφανίζονται εντός των επιμέρους πληθυσμών οι οποίοι έχουν κοινά εξωτερικά σωματικά χαρακτηριστικά είναι άλλο τόσο μεγάλες όσο είναι και μεταξύ των διάφορων πληθυσμών. Ενόψει των γεγονότων αυτών πολλοί βιολόγοι, ανθρωπολόγοι και κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι η έννοια της φυλής θα πρέπει να εγκαταλειφθεί τελείως

Υπάρχουν σαφείς σωματικές διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, και μερικές από αυτές είναι κληρονομικές. Το ζήτημα όμως του γιατί μερικές από τις διαφορές αυτές, και όχι άλλες, ανάγονται σε θέματα που προκαλούν την προκατάληψη και τις δυσμενείς κοινωνικές διακρίσεις δεν έχει καμία σχέση με την βιολογία. Οι φυλετικές διαφορές θα έπρεπε , για το λόγο αυτό, να νοούνται ως σωματικές διαφορές που θεωρούνται από τα μέλη μιας κοινότητας ή μιας κοινωνίας ως κοινωνικά σημαντικές. Οι διαφορές στο χρώμα της επιδερμίδας, για παράδειγμα, αντιμετωπίζονται ως σημαντικές, ενώ οι διαφορές στο χρώμα των μαλλιών δεν θεωρούνται σημαντικές. Ο ρατσισμός είναι προκατάληψη που βασίζεται σε κοινωνικά σημαντικές διαφορές. Ο ρατσιστής είναι κάποιος που πιστεύει ότι μερικά άτομα είναι ανώτερα ή κατώτερα από άλλα εξαιτίας των φυλετικών αυτών διαφορών. (Τσαούσης Γ., 2002)

5.6 Μειονοτικές ομάδες

Η έννοια των μειονοτικών (ή εθνοτικών) ομάδων χρησιμοποιείται ευρέως στην κοινωνιολογία και αναφέρεται σε κάτι παραπάνω από μία απλή αριθμητική διαφορά. Από στατιστική άποψη, υπάρχουν πολλών ειδών μειονότητες, όπως για παράδειγμα οι άνθρωποι που είναι πάνω από 1.80 μ. ύψος ή πάνω από 125 κιλά βάρους, αλλά αυτές δεν είναι μειονότητες κατά την κοινωνιολογική έννοια. Στην κοινωνιολογία τα μέλη μιας μειονοτικής ομάδας βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, συγκρινόμενα με την πλειονότητα του πληθυσμού, και έχουν μία αίσθηση ομαδικής αλληλεγγύης. Η κοινή εμπειρία ότι αποτελούν αντικείμενα προκατάληψης και δυσμενούς μεταχείρισης συνήθως εντείνει τα συναισθήματα αμοιβαίας αφοσίωσης και κοινών συμφερόντων.

Τα μέλη των μειονοτικών ομάδων τείνουν συχνά να θεωρούν τον εαυτό τους ως ένα πληθυσμό απομακρυσμένο από την πλειονότητα. Οι μειονοτικές ομάδες είναι συνήθως φυσικά και κοινωνικά απομονωμένες από την ευρύτερη κοινότητα. Τείνουν να συγκεντρώνονται σε ορισμένες γειτονιές, πόλεις ή περιφέρειες μιας χώρας. Η επιγαμία μεταξύ της πλειονότητας και της μειονοτικής ομάδας ή μεταξύ των μελών διαφορετικών ομάδων, είναι περιορισμένη. Τα μέλη της μειονότητας προωθούν μερικές φορές ενεργητικά την ενδογαμία προκειμένου να διατηρήσουν ζωντανή την πολιτιστική τους ιδιαιτερότητα.

Πολλές μειονότητες ξεχωρίζουν τόσο εθνικά όσο και φυσικά από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Τέτοια είναι, για παράδειγμα, η περίπτωση των μεταναστών στην Βρετανία που κατάγονται από τις Δυτικές Ινδίες ή από την Ασία και των Αφρο-Αμερικανών, Κινέζων και των άλλων ομάδων στις ΗΠΑ. Οι φυσικές διαφορές, όπως το χρώμα της επιδερμίδας,

χαρακτηρίζονται συνήθως ως φυλετικές διαφορές. Οι εθνοτικές διαφορές σπάνια είναι ουδέτερες , συνδέονται όμως συχνά με ανισότητες πλούτου και δύναμης, αλλά και με ανταγωνισμούς μεταξύ των ομάδων. Οι εντάσεις μεταξύ των ομάδων που έχουν ως αφετηρία τους την φυλή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες. (Τσαούσης Γ.,2002)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Επιστημονική θεμελίωση του ρατσισμού

6.2 Στόχοι ρατσισμού

6.3 Μέσα ρατσισμού

6.4 Μοντέλα καταπολέμησης ρατσισμού

6.5 Από ποιούς εκδηλώνεται ο ρατσισμός

6.6 Γλώσσα των ρατσιστών

6.1 Επιστημονική θεμελίωση του ρατσισμού

Υπάρχουν δύο μορφές ρατσισμού, ο «άγριος» και ο « ήπιος».

Ο γενετικός «άγριος» ρατσισμός αναπτύχθηκε από τους εξής:

- 1) Ο de Gobineau (1853) που έγραψε το << Δοκίμιο για την ανισότητα των φύλων>> και υποστήριζε την ανωτερότητα της λευκής φυλής με βάση ψευδή κριτήρια (ανατομικά χαρακτηριστικά). Πίστευε ότι δεν έπρεπε να αναμειγνύονται οι φυλές, να μένουν αγνές γιατί όσο περισσότερο αναμειγνύονται οι φυλές τόσο πιο πολύ εκφυλίζονται τα άτομα. Ακόμα, ότι η λευκή φυλή, στην πιο καθαρή μορφή της έχει το δικαίωμα εξουσίασης των κατώτερων φύλων.
- 2) Ο von Treitschke (1834-1896) βασίζεται στον de Gobineau. Περιγράφει την παγκόσμια ιστορία ως μια διαμάχη μεταξύ των φύλων. Ακόμα αποδίδει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε κάθε φυλή τοποθετώντας ως καλύτερη την λευκή φυλή πάνω στην υφήλιο και ειδικότερα τη Γερμανική. Οι Ναζί στηρίχθηκαν στη θεωρία αυτή.
- 3) Παράλληλα ο Δαρβινισμός υιοθετήθηκε από κοινωνιολόγους. Ενστερνίζεται την άποψη ότι η διαδικασία της φυσικής επιλογής και η επικράτηση του καταλληλότερου, ισχύει και σε επίπεδο φυλών. Ότι δηλαδή οι λευκές φυλές θα επιβιώσουν και ότι οι υπόλοιπες θα αφανιστούν.
- 4) Τέλος και κάποιοι γνωστοί αντισημιτιστές καλλιέργησαν τη ρατσιστική σκέψη. Τέτοιοι είναι ο Ντρουμόν (Drumont) και ο Μόρας (Maurras).

Ο πολιτισμικός «ήπιος» ρατσισμός:

Βασίζεται στη διεκδίκηση της ανωτερότητας – διαφορετικότητας του συστήματος των αξιών, του πολιτισμού, του τρόπου ζωής μιας εθνικής ομάδας απέναντι στις αξίες, τον πολιτισμό, τον τρόπο ζωής άλλων ομάδων. Εκδηλώνεται κατά κύριο λόγο σε «κοινωνίες χωρίς ομοιογένεια», στις οποίες βιώνουν «πολιτισμικές μειονότητες». Οι μειονότητες αυτές έρχονται σε αντιπαράθεση με τις αξίες της κυρίαρχης εθνο-πολιτισμικά ομάδας αλλά παρόλα αυτά, διατηρούν την πολιτισμική τους ακεραιότητα αποφεύγοντας την άμεση επαφή με αυτήν (κυρίαρχη ομάδα). Ενώ διακηρύσσει την ανοχή όλων των φύλων δεν επιτρέπει να αναμειγνύονται τα διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους. Ο πολιτισμικός ρατσισμός αποτελεί ένα από τα είδη του νεορατσισμού που απαρτίζεται επίσης από τον ανταγωνιστικό, τον φοβικό και τον υποβαθμιστικό ρατσισμό.

6.2 Οι στόχοι του ρατσισμού είναι

- 1) Η εξολόθρευση, που στοχεύει στον αφανισμό ομάδων π.χ. Εβραίοι
- 2) Ο αποκλεισμός: α) Επαναπροώθηση των «ξένων» στις χώρες προέλευσής τους π.χ. στην Γαλλία δίνονταν κίνητρα όπως χρήματα, επαγγελματική κατάρτιση με σκοπό να επιστρέψουν οι μετανάστες στη χώρα τους. Η συγκεκριμένη πολιτική απέτυχε.
β) Γκετοποίηση, ο αποκλεισμός των μεταναστών και η περιθωριοποίησή τους σε συγκεκριμένες περιοχές (γεωγραφικές, επαγγελματικές, κοινωνικές).

3) Η άνιση ένταξη: α) Δημιουργείται εξαιτίας της θέσπισης νόμων που προάγουν οι διακρίσεις και όταν οι ίδιοι οι νόμοι εφαρμόζονται διαφορετικά για τους αλλοδαπούς από ότι για τους ημεδαπούς

β) Ακόμα, πραγματοποιείται η ένταξή τους με άνισους όρους λόγω της εφαρμογής έμμεσων και άγραφων διακρίσεων.

γ) Η αποφυγή λήψης μέτρων ένταξης μπορεί οριακά να αποτελεί ρατσιστική συμπεριφορά επειδή επιτρέπει να παραμείνουν οι μετανάστες σε υποδεέστερη θέση (Παπαδημητρίου Ζ., 2000).

6.3 Μέσα ρατσισμού

Η έσω ομάδα αντιμετωπίζει τους ξένους ως εξής:

α) Τους αποδίδει ιδιότητες που δεν έχουν οι ημεδαποί π.χ. θεωρούνται απατεώνες, εγκληματίες, αγράμματοι αλλά και εξωτικοί, ερωτικοί, με μαγικές ικανότητες.

β) Συνδέει τους ξένους με πάγια κοινωνικά προβλήματα π.χ. ανεργία, εγκληματικότητα, αναλφαβητισμός, διακίνηση ναρκωτικών, πορνεία.

γ) Συνδέει τους ξένους με μεταδοτικές ασθένειες π.χ. σύφιλη, AIDS.

δ) Συνδέει τους ξένους με τις ανεπάρκειες του κράτους π.χ. στις λειτουργίες; Του κρατικού μηχανισμού (ασφάλεια, μεταφορές) και στις παροχές ασφαλιστικών ταμείων.

ε) Συνδέει τους ξένους με συγκυριακά προβλήματα π.χ. με συγκεκριμένες τρομοκρατικές ενέργειες και με αξιολογικά γεγονότα που συμβαίνουν στη χώρα προέλευσής τους. (Παπαδημητρίου Ζ., 2000).

6.4 Μοντέλα καταπολέμησης του ρατσισμού

Ο μετανάστης επιδιώκει αφού εισέλθει στη χώρα με χρονολογική σειρά τα εξής: α) το δικαίωμα εργασίας, β) το δικαίωμα κατοικίας, γ) τη συμμετοχή στα οφέλη της κοινωνικής πρόνοιας, ισότητα έναντι του νόμου, πολιτικά δικαιώματα και κτήση ιθαγένειας.

Τα κράτη μέλη ανάλογα με το μοντέλο οργάνωσής τους δίνουν έμφαση σε διαφορετικά δικαιώματα των μεταναστών.

- 1) Φιλελεύθερες δημοκρατίες (Γαλλία, Γερμανία) δίνουν έμφαση στην ισότητα, στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τέλος στο δικαίωμα κατοικίας.
- 2) Κοινωνικές δημοκρατίες (Δανία, Σουηδία, Ολλανδία) εξασφαλίζουν την κοινωνική τους ένταξη μέσω της Κοινωνικής Πρόνοιας. Αναγνωρίζουν στους μετανάστες το δικαίωμα κατοικίας και εργασίας.
- 3) Νεοφιλελεύθερες δημοκρατίες (Η.Π.Α., Αγγλία, Αυστραλία) αναγνωρίζουν το δικαίωμα εργασίας στα πλαίσια της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς καθώς και το δικαίωμα της ισότητας.

(Παπαδημητρίου Ζ., 2000).

6.5 Από ποιους εκδηλώνεται ο ρατσισμός και η ξενοφοβία

Η αναζωπύρωση του ρατσισμού στην Ευρώπη εμφανίζεται με διάφορες κοινωνικές πρακτικές όπως είναι η περιφρόνηση, η βία, η εκμετάλλευση, ο εξευτελισμός του ξένου, ανίσχυρου πολιτικά και κοινωνικά αποκλεισμένου μετανάστη και πρόσφυγα. Η ρατσιστική νοοτροπία και οι ρατσιστικές στάσεις μπορεί να εκδηλωθούν με διάφορους τρόπους από φορείς όπως το **κράτος**, η **κοινωνία**, τα **ΜΜΕ** και **ορισμένα άτομα**.

6.5.1 Το κράτος και ορισμένοι πολιτικοί

Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης τα κράτη έχουν θεσπίσει Νόμους και έχουν υπογράψει διεθνείς συμβάσεις κατά του ρατσισμού. Ωστόσο στην πράξη δεν έχουν παραχωρήσει δικαιώματα και παραβιάζουν τα ατομικά δικαιώματα των μεταναστών. Παραδείγματα ακραίων περιπτώσεων με χρήση φυσικής βίας, είναι το ολοκαύτωμα στη Γερμανία και το καθεστώς φυλετικών διακρίσεων στη Νότια Αφρική. Έρευνες τεκμηρίωσαν επιθέσεις κατά μεταναστών και μειονοτήτων, εκφοβισμούς και διακρίσεις στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. από μέλη οργανώσεων και κομμάτων της άκρας δεξιάς, από αστυνομικούς κ.α.

Στην Ελλάδα ο Νόμος για την καταπολέμηση του ρατσισμού τιμωρεί με φυλάκιση 2 ετών όποιον εκφράζει ιδέες «προσβλητικές κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων λόγω της φυλετικής ή εθνικής καταγωγής τους» ή « για όποιον προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις».

Σε έρευνα για τη στάση της Δικαιοσύνης και της Αστυνομίας διαπιστώθηκε ότι:

α)οι δικαστές θεωρούν τους ξένους μερικά υπεύθυνους για την αύξηση της εγκληματικότητας στη χώρα και τους διακρίνουν περισσότερο ως δράστες αδικημάτων παρά ως θύματα.

β) οι στάσεις αρκετών αστυνομικών είναι αρνητικές αφού θεωρούν τον αριθμό των ξένων υπερβολικό και τους μετανάστες ως υπεύθυνους για την αύξηση της εγκληματικότητας και της ανεργίας. Τους θεωρούν συχνότερα δράστες παρά θύματα και εκφράζουν δυσπιστία ως προς την αξιοπιστία τους. Ωστόσο, αρκετοί δηλώνουν ότι δεν πρέπει να αποχωρήσουν από τη χώρα όλοι ανεξαιρέτως οι ξένοι, ότι στους παράγοντες της εγκληματικής τους δραστηριότητας συγκαταλέγονται η ανέχεια και οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης και τάσσονται υπέρ μιας νόμιμης και ισότιμης με τους ημεδαπούς μεταχείρισης από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Οι μετανάστες θεωρούν τη συμπεριφορά του ελληνικού κράτους και συγκεκριμένα των διοικητικών αρχών επιφυλακτική, καχύποπτη και ενίοτε εχθρική. Η επαφή των μεταναστών με τις δημόσιες υπηρεσίες μπορεί να είναι οδυνηρή, είτε πρόκειται για αστυνομικά τμήματα, είτε για υπηρεσίες του ΟΑΕΔ ή για υπηρεσίες ιθαγένειας, υγείας και παιδείας. Τα προβλήματα δεν αφορούν μόνο ζητήματα συμπεριφορά που συχνά καταγράφεται ως βίαιη, εξευτελιστική και προσβλητική, αλλά και σαφούς και προφανούς διάκρισης π. χ. μειωτικές εκφράσεις και χαρακτηρισμοί με βάση την εθνικότητα. (Πουλοπούλου Η.,2007)

6.5.2 Η κοινωνία

Το ερώτημα που τίθεται είναι αν η τοπική κοινωνία διάκειται φιλικά ή εχθρικά απέναντι στους πρόσφυγες. Οι υπάρχουσες έρευνες καταγράφουν ορισμένες τάσεις και καταλήγουν σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Παράδειγμα, έρευνα της Ε.Ε. σε 15 χώρες έδειξε ότι η Ελλάδα παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό ανεκτικότητας (7% έναντι 21% κοινοτικού μέσου όρου) και υψηλό ποσοστό μη ανεκτικών (27% έναντι 14% κοινοτικού μέσου όρου) απέναντι στους μετανάστες και στις

μειονότητες. Στην ερώτηση αν η παρουσία ανθρώπων διαφορετικής εθνικότητας είναι ενοχλητική για την καθημερινή ζωή οι Έλληνες απάντησαν καταφατικά σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό (38%) έναντι των Γάλλων (19%) των Γερμανών (17%) των Άγγλων (16%) και του κοινοτικού μέσου όρου (15%). Επίσης 21% των Ελλήνων θεωρεί ενοχλητική την παρουσία ανθρώπων με διαφορετικό θρήσκευμα. Πρόκειται για το τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό στην Ευρώπη μετά τους Δανούς (31%) και τους Βέλγους (26%).

Η συμπεριφορά απέναντι στους ξένους χαρακτηρίζεται από επιφυλάξεις που συνδέονται με την ανεργία, την ακρίβεια και την φτώχεια. Ενώ η μεγάλη πλειονότητα δείχνει ανεκτικότητα, ένα μικρό μέρος αισθάνεται προκαταλήψεις και ξενοφοβία. Γενικά η στάση της τοπικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες είναι ανεκτική, χωρίς να είναι ιδιαίτερα φιλική ή εχθρική. Αντίθετα πολλοί από τους πολίτες θεωρούν ότι το κράτος είναι εχθρικό προς τους μετανάστες. Υπάρχει μία γενική αίσθηση ότι οι « παράνομοι» μετανάστες έχουν την τάση να δημιουργούν προβλήματα και πολλοί πιστεύουν ότι η παρουσία τους έχει αρνητική επίδραση.

Σε ορισμένους κύκλους δημιουργείται ένα κλίμα μη ανοχής προς τη διαφορετικότητα, μίσους και εχθρότητας προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες που συνιστά απειλή για την κοινωνική συνοχή, την δημοκρατία και την ειρήνη. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο ρατσιστικό χιούμορ που ειρωνεύεται ή γελοιοποιεί μία κοινωνική ομάδα εξ αιτίας κάποιων πραγματικών ή υποτιθέμενων χαρακτηριστικών της π.χ. ανέκδοτα για τους Πόντιους, για τους μαύρους κτλ. (Επιτροπή κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας 2004)

6.5.3 Από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Όλα τα ΜΜΕ παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση ή άμβλυνση των προκαταλήψεων κατά των «διαφορετικών αλλοδαπών» και στη διαμόρφωση της δημόσιας συμπεριφοράς. Στη συνείδηση μέρους της κοινής γνώμης, βοηθούντων ορισμένων ΜΜΕ ιδιαίτερα της τηλεόρασης την οποία περισσότεροι από τους μισούς Έλληνες παρακολουθούν δύομισι ώρες την ημέρα, έχει ριζώσει η αντίληψη ότι ο ξένος ευθύνεται για τα δεινά που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες. Το αίσθημα ανασφάλειας που έχουν ενισχύεται από την παρουσία των ξένων με αποτέλεσμα να ισχυροποιείται η ξеноφοβική διάθεση απέναντί τους παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι ξένοι κάνουν δουλειές που δεν επιθυμούν οι γηγενείς, έχουν λίγες ευκαιρίες κοινωνικής εξέλιξης και περιορισμένα δικαιώματα.

Η επιτροπή κατά του ρατσισμού παρατηρεί ότι η τηλεόραση συμβάλλει στην ξеноφοβία εκείνων, οι οποίοι δεν έχουν συνειδητοποιήσει που οφείλονται τα προβλήματά τους και ψάχνουν αποδιοπομπαίους τράγους για να τους τα «φορτώσουν». Μελέτες δείχνουν πως μέσα από την παρουσίαση των μεταναστών από τα ΜΜΕ αναδύεται μία αρνητική ή τουλάχιστον προβληματική εικόνα των αλλοδαπών που παρουσιάζονται ως απειλή (οι μετανάστες και κυρίως οι Αλβανοί είναι η αιτία της έξαρσης της εγκληματικότητας) ή ως ανταγωνισμός (οι ξένοι κλέβουν τις δουλειές και μειώνουν τις αμοιβές των Ελλήνων). Ιδιαίτερα η ιδιωτική τηλεόραση υπερτονίζει την παραβατική συμπεριφορά, δίνει έμφαση στα αρνητικά τους στοιχεία π.χ. φτώχεια, εξαθλίωση, επιθετικότητα μερικών μεταναστών, ενώ σπάνια παρουσιάζει τα θετικά π. χ. το υψηλό μορφωτικό επίπεδο αρκετών μεταναστών, τη συμβολή τους στην εθνική-τοπική οικονομία και στον πολιτισμό (λογοτεχνία, θέατρο κλπ). (Επιτροπή κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας 2004)

6.5.4 Από τα άτομα

Στην Ελλάδα υπάρχει η άποψη ότι «πολλοί Έλληνες έχουν ρατσιστική συμπεριφορά». Έρευνα της Κάππα Research έδειξε ότι σχεδόν οι μισοί (46,8%) των ερωτηθέντων ενοχλούνται από την παρουσία ξένων στην ελληνική κοινωνία. Η αρνητική στάση προκύπτει κυρίως από ερωτηθέντες που δεν έχουν έλθει σε επαφή με μετανάστες και η φιλικότερη από όσους έχουν συναναστραφεί με αλλοδαπούς. Η αρνητική στάση αμβλύνεται όσο πιο υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης έχουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Οι γυναίκες και οι ηλικιωμένοι έχουν πιο αρνητική στάση απέναντι στους ξένους. Η Τρίτη έκθεση κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, για την Ελλάδα αναφέρει ότι μερικοί Έλληνες, ανάμεσά τους και πολιτικοί, δημόσιοι υπάλληλοι επιδίδονται σε ρατσιστικά σχόλια και ότι οι Αλβανοί υπόκεινται ιδιαίτερα σε προκαταλήψεις και σε στερεότυπα, αν και η κατάσταση έχει κάπως βελτιωθεί. Έρευνα του πανεπιστημίου Πατρών αποκαλύπτει το πρόσωπο της ξενοφοβίας στη χώρα μας. Σε κλίμακα με άριστα το 7 οι Ευρωπαίοι βαθμολογήθηκαν με 4,9, οι Φιλιππινέζοι με 4,5, οι Αμερικανοί με 3,7 και οι Αλβανοί με 3,1. (Πουλοπούλου Η., 2007)

6.6 Η γλώσσα των ρατσιστών

Με τον όρο ρατσισμό εννοούμε ένα πλέγμα από αντιλήψεις, στάσεις, συμπεριφορές ή και θεσμοθετημένα μέτρα που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση, κι αυτό μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε μία διακριτή κατηγορία ανθρώπων. Ως δικαιολογία για τις διακρίσεις χρησιμοποιείται η διαφορετικότητα της ομάδας, στην

οποία συχνά (αλλά όχι πάντα) μία υποτιθέμενη κατωτερότητα ή και επικινδυνότητα.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι για να υπάρχει ρατσισμός, πρέπει απαραίτητα να υπάρχει η δυνατότητα άσκησης εξουσίας εις βάρος των ανθρώπων που ανήκουν σε μία διακριτή ομάδα. Αλλά κάθε εξουσία προϋποθέτει για την προετοιμασία, την επιβολή και την εμπέδωσή της ένα συγκεκριμένο λόγο, που συνήθως διατυπώνεται με τη βοήθεια μίας (σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό) ιδιαίτερης γλώσσας. Αυτό ισχύει τόσο για τις διάφορες θεσμοθετημένες εξουσίες όσο και για τις εξουσίες που ασκούνται από τους μικρόκοσμους όπου εξελίσσεται η καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Χρειάζεται λόγος και γλώσσα για να υπάρξει ρατσισμός. Είναι πράγματι λόγος και δομημένη γλώσσα αυτή που ακούγεται συχνά από τα χείλη των ρατσιστών. Είναι γλώσσα που αποδεδειγμένα σαγηνεύει, ελκύει και πείθει σε πολλές περιπτώσεις. Δεν είναι παραλήρημα αλλά γλώσσα με στοιχεία που την κάνουν αποτελεσματικό εργαλείο χειραγώγησης απλών ανθρώπων. Αποτελεί έκφανση της κοινωνικά αποδεκτής γλώσσας, διαφοροποιείται όμως, από αυτήν χάρη στο γεγονός ότι χρησιμοποιείται σε διαφορετικά συμφραζόμενα, εμπλουτίζεται με νεολογισμούς και χαρακτηρίζεται από επίμονη επανάληψη ορισμένων στοιχείων. Με τη βοήθεια της ονοματίζονται και αποκτούν διακριτό περιεχόμενο ορισμένες νέες κατηγοριοποιήσεις, υποβάλλεται η άποψη περί κατωτερότητας ή και επικινδυνότητας μιας κατηγορίας ανθρώπων και διατυπώνεται μια πολιτική που θεμελιώνεται στο διαχωρισμό του κόσμου σε εχθρούς και φίλους.

Με την ιδιαίτερη γλώσσα τους οι ρατσιστές επιδιώκουν, πρώτον, να επιβάλουν τη δική τους κατηγοριοποίηση ως κυρίαρχη στην κοινωνία και υποχρεωτική για κάθε μέλος της κοινωνίας (καθώς στη γλώσσα αυτή δεν υπάρχουν άνθρωποι ως πρόσωπα ή άτομα αλλά μόνο ως μέλη μιας

κοινωνικής κατηγορίας) και, δεύτερον, να υποβάλλουν ως αυτονόητες τις ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών κατηγοριών (και την υποτιθέμενη επικινδυνότητα της συμβίωσης, εάν αυτές οι ιεραρχικές σχέσεις δεν κατοχυρωθούν θεσμικά)

Τις επιδιώξεις αυτές εξυπηρετούν διάφορα μορφολογικά στοιχεία: η χρήση νεολογισμών (`` ελληνόψυχοι `` , ``ελληνόφρονες`` και τα αντίθετά τους) που συμβάλλουν στην εισαγωγή νέων κατηγοριών και παρέχουν ταυτότητα σε όσους συμμερίζονται τη συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση π.χ. η χρήση εθνοτικών και επιθετικών προσδιορισμών όταν περιγράφονται αρνητικά φορτισμένες πράξεις (τσιγγάνος διακινούσε ναρκωτικά) και , αντίθετα η αποσιώπηση τους όταν πρόκειται για θετικές πράξεις, η επίμονη σύνδεση ορισμένων κοινωνικών κατηγοριών με συγκεκριμένα αρνητικά χαρακτηριστικά (Αλβανοί και εγκληματικότητα), που έχει ως στόχο τη μόνιμη και αυτονόητη ταύτιση των δύο, η συστηματική χρήση μεταφορικών εκφράσεων που συνδέονται με φυσικές καταστροφές όταν γίνεται αναφορά σε μία ανεπιθύμητη κοινωνική κατηγορία (πλημμύρα λαθρομεταναστών , λαίλαπα Αλβανών). Όλα αυτά συνδέονται από μια σειρά ρητορικών τεχνασμάτων, και επιτυγχάνουν εύκολα την ακύρωση των αντίθετων επιχειρημάτων όταν δεν συναντούν αντίπαλο με σχετικές γνώσεις. (Τσιάκαλος Γ., 2006)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 Νεοραττισμός Ορολογία

7.2 Χαρακτηριστικά νεοραττισμού

7.3 Είδη νεοραττισμού

7.4 Εκφάνσεις νεοραττισμού

7.1 Νεορατσισμός: Μορφές και πολιτικές καταπολέμησης

Ορολογία

Ο νεορατσισμός, αποτελεί φαινόμενο, το οποίο πηγάζει από την ευρύτερη έννοια του φαινομένου του ρατσισμού. Ο νεορατσισμός λοιπόν ως «νέο» κοινωνικό φαινόμενο εκδηλώνεται μέσα από τον πολιτισμικό, τον φοβικό και τέλος τον ανταγωνιστικό ρατσισμό. Με τον όρο «πολιτισμικό ρατσισμό» αναφερόμαστε πρωταρχικά στον τονισμό της ιδιαιτερότητας του «ανάδελφο» ελληνικού πολιτισμού. Με δεδομένο αυτό, συνεπάγεται μια σωρεία και άλλων ρατσιστικών συμπεριφορών. Δηλαδή, ρατσισμός αποκαλείται η θεωρία των φυλετικών διακρίσεων, σύμφωνα με την οποία ορισμένες φυλές έχουν ανωτερότητα έναντι άλλων, αλλά επίσης αποκαλείται επιπρόσθετα και η στάση περιφρόνησης και υποτίμησης που δείχνει μια κυρίαρχη ομάδα απέναντι σε ομάδες με διαφορετικά χαρακτηριστικά (φυλετικά, πολιτισμικά, θρησκευτικά κλπ) (Γκότοβος Α.,1998).

7.2 Βασικά χαρακτηριστικά του νεορατσισμού

Με σκοπό να κατανοήσουμε τον ορισμό του νεορατσισμού, χρειάζεται αρχικά να αναφερθούμε στα στοιχεία εκείνα τα οποία ορίζουν την έννοια του ρατσισμού. Έτσι τα βασικά στοιχεία του ορισμού του ρατσισμού είναι τα παρακάτω και αναλύονται ως εξής:

α) Στην ύπαρξη και τον εντοπισμό των διαφορών ανάμεσα στην έσω - ομάδα και την έξω – ομάδα. Σε αυτό ακριβώς το σημείο γίνεται αισθητή η διαφορετικότητα των ατόμων.

β)Στον αρνητικό χρωματισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των « άλλων» ομάδων, αντιμετωπίζονται ως υποδεέστερες.

γ) υποβιβασμού των άλλων ομάδων ως αποτέλεσμα της επιβολής διακρίσεων εις βάρος τους.

Σε αντίθεση με τον ρατσισμό, αντικείμενο μελέτης του Νεορατσισμού, αποτελεί η πολιτισμική διαφορά των πληθυσμιακών ομάδων και όχι η φυλετική διαφορά. Ο Νεορατσισμός παρουσιάζεται ως ήπιος και πολιτισμικός και χαρακτηρίζεται ως μια ιδιαίτερα ύπουλη μορφή ρατσισμού. Τα βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία του νεορατσισμού είναι:

α) Η διακήρυξη του σεβασμού όλων των φυλών και πολιτισμών. Σέβεται τα δικαιώματα στη διαφορετικότητα κάθε ομάδας, παρέχοντας κατά αυτόν τον τρόπο δείγματα δημοκρατικότητας.

β) Εξυμνεί την ύπαρξη πολιτισμικής διαφοράς και παράλληλα καταγγέλλει τον επιπολιτισμό. Δηλαδή την ενσωμάτωση στον πολιτισμό ενός συνόλου, πολιτιστικών στοιχείων, που προέρχονται από άλλα κοινωνικά σύνολα. Ο επιπολιτισμός είναι αποτέλεσμα της επαφής μεταξύ των κοινωνικών συνόλων, χωρίς να ενδιαφέρει το είδος της επαφής (εμπόριο, κατάκτηση κλπ) και ο τρόπος πρόσκτησης των πολιτιστικών στοιχείων (μίμηση, πρόσληψη, επιβολή κλπ).

γ) Προάγει τον πολιτισμικό διαχωρισμό και συνεπώς τον γεωγραφικό.

δ)Η διαφύλαξη της ακεραιότητας και του ζωτικού χώρου των ημεδαπών.

Σύμφωνα με αυτά παρατηρείται ένα «υβριδικό» φαινόμενο πολιτισμικής ταυτότητας. Ακόμη είναι δυνατό να προφυλαχτεί η

διαφορετικότητα των λαών, εφόσον αυτοί δεν έρχονται σε άμεση επικοινωνία/τριβή.

Τίθεται επιπλέον, ένα ζήτημα υπεροχής, που υποθάλπει την ύπουλη πλευρά του Νεορατσισμού. Σύμφωνα με αυτό, ο γηγενής πληθυσμός μιας περιοχής δεν επιθυμεί την εισβολή ξένων στον χώρο του. Προτιμά να μεταδίδει τα δικά του στοιχεία στους άλλους, καθώς θεωρεί αυτονόητη την ανωτερότητά του και επιβάλλεται σε αυτούς. Με αυτόν τον τρόπο, δικαιολογείται η άποψη ορισμένων «σκληρών» ρατσιστικών τάσεων, απόρροια επιστημονικών λόγων του Ντε Γκομπινό και του Τρέιτσκε ότι η λευκή φυλή είναι η ανώτερη φυλή (φασιστικά καθεστάτα εκμεταλλεύθηκαν την εκδοχή αυτή και κατέλαβαν την εξουσία) (Γκότοβος Α.,1998).

7.3 Είδη του νεορατσισμού

Μια από τις κατηγοριοποιήσεις του νεορατσισμού τον διαχωρίζει σε τέσσερις μορφές:

- α) Αμιγώς πολιτισμικός ρατσισμός**
- β) Ανταγωνιστικός ρατσισμός**
- γ) Φοβικός ρατσισμός**
- δ) Υποβαθμιστικός ρατσισμός**

Αμιγώς πολιτισμικός ρατσισμός:

Ο ρατσισμός σε αυτή την μορφή τονίζει πόσο ασυμβίβαστες είναι οι ομάδες και δείχνει ως αδύνατη την πολιτιστική ενσωμάτωση αλλά και τη δημιουργία πολιτισμικής κοινωνίας. Επίσης υποστηρίζει το δικαίωμα

κάθε εθνικής ομάδας στη διατήρηση της ταυτότητας αυτής. Τέλος, θεωρείται αναγκαία η προτίμηση της κυρίαρχης ομάδας (νομιμοποίηση της μεροληπτικής μεταχείρισης σε βάρος των αλλοδαπών).

Ανταγωνιστικός ρατσισμός:

Σε αυτό το είδος ρατσισμού, καλλιεργείται η ιδέα, πως οι άλλες ομάδες είναι ανταγωνιστικές και υποβαθμίζουν τη θέση της δικής μας ομάδας στα πλαίσια της λειτουργίας του κράτους. Η συμπεριφορά αυτή οφείλεται στο συσχετισμό του αριθμού των ανέργων με αυτόν των αλλοδαπών, της ελλιπής ενημέρωσης για την πραγματική κατάσταση της αγοράς εργασίας και τη θέση των μεταναστών. Στο συσχετισμό των προβλημάτων του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας και περίθαλψης με τη ραγδαία αύξηση των αλλοδαπών παραλείποντας τον άμεσο ή έμμεσο αποκλεισμό των αλλοδαπών από τις σχετικές παροχές.

Ο ρατσιστής δίνει έμφαση στο γεγονός πως η «άλλη» ομάδα είναι επικίνδυνη για εμάς σε πολλά επίπεδα: κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό. Οι άλλοι είναι επικίνδυνοι γιατί καταλαμβάνουν θέσεις στην αγορά εργασίας και επιπλέον επιβαρύνουν την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών από το κράτος. Ευθύνονται ακόμη για την επιδείνωση των όρων εργασίας του ημεδαπού εργατικού δυναμικού και την υπέρμετρη επιβάρυνση και αναποτελεσματικότητα των κοινωνικών και λοιπών κρατικών υπηρεσιών.

Ο φοβικός ρατσισμός:

Ο φοβικός ρατσισμός αποτελεί μια από τις εκφάνσεις του ευρύτερου φαινομένου του ρατσισμού. Αυτό το είδος ρατσισμού πηγάζει

από την προκατάληψη ότι οι αλλοδαποί είναι επικίνδυνοι για την ευρύτερη δημόσια ασφάλεια. Αφενός για την δημόσια ασφάλεια λόγω της σύνδεσής τους με την εγκληματικότητα αφετέρου θεωρούνται επικίνδυνοι για την δημόσια υγεία λόγω των συνθηκών διαβίωσής τους (πιθανοί φορείς ασθενειών μεταδοτικών νοσημάτων). Τονίζει προς τα έξω την επικινδυνότητα των άλλων ομάδων για τη δημόσια τάξη, ασφάλεια και υγεία. Σχετικά με τη δημόσια τάξη, οι αλλοδαποί συνδέονται με την εγκληματικότητα και έτσι οδηγούμαστε μεταξύ άλλων στη χρήση του όρου «λαθρομετανάστες». Όσον, αφορά την υγεία, οι αλλοδαποί είτε λόγω των συνθηκών διαβίωσης είτε λόγω συνηθειών τους σχετίζονται με την μετάδοση ασθενειών. Τέλος, τονίζεται ιδιαίτερα η επικινδυνότητά τους εξαιτίας ιδιόμορφων εθίμων και έκλυτης σεξουαλικής ζωής.

Ο υποβαθμιστικός ρατσισμός:

Παρουσιάζει τους αλλοδαπούς υπεύθυνους για την ποιότητα ζωής στις αστικές περιοχές. Οι γειτονιές στις οποίες κατοικούν θυμίζουν παλαιότερες, φτωχότερες, δυσχερέστερες εποχές. Μέρος της ευθύνης κατέχει και η πολιτεία, που παραμελεί τις περιοχές αυτές – κυρίως υπαίθριες, εξωαστικές – μετατρέποντας αυτές σε άνδρα παρανομίας (Γκότοβος Α., 1998)

7.4 Εκφάνσεις του νεορατσισμού

Πολιτισμικός ρατσισμός:

α) Ο τονισμός της ιδιαιτερότητας του «ανάδελφου» Ελληνικού πολιτισμού (δεν υπάρχουν άλλοι σαν εμάς, είμαστε διαφορετικοί κλπ).

β) Ο αποκλεισμός των αλλοδαπών από εκδηλώσεις του «Ελληνικού» πολιτισμού. Θεωρείται πως οι άλλοι έχουν διαφορετικό πολιτιστικό και πολιτικό υπόβαθρο και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να μολύνουν το δικό μας.

γ) Παραβίαση θρησκευτικής ελευθερίας, των δικαιωμάτων των μη Χριστιανών Ορθοδόξων (η χώρα μας είναι η μόνη στην Ευρώπη που έχει καταδικαστεί τόσες φορές)

δ) Η έλλειψη ενημέρωσης για τον πολιτισμό, τα ήθη και έθιμα των βασικών ομάδων των αλλοδαπών, που βρίσκονται στην Ελλάδα. Οι μειονοτικοί πληθυσμοί παρ'όλα αυτά αποτελούν φορείς σημαντικών πολιτισμών, που εμείς δεν μπορούμε να ενστερνιστούμε. (Σημειώνεται μόνο η δράση ορισμένων ευαισθητοποιημένων ανθρώπων και οργανώσεων).

ε) Η αναπαραγωγή στερεοτύπων και ομαδοποιήσεων, απόρροια της ρατσιστικής αυτής λογικής και της έλλειψης ενημέρωσης για τον πολιτισμό των «άλλων» ομάδων. Πιθανή αντιμετώπιση ίσως και εξάλειψη του φαινομένου συνιστά η συνεχής πληροφόρηση για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε διαφορετικής ομάδας και η καλλιέργεια του σεβασμού προς αυτούς.

Ανταγωνιστικός ρατσισμός:

α) Ο συσχετισμός του αριθμού των ανέργων με αυτόν των αλλοδαπών, η έλλειψη ενημέρωσης για την πραγματική κατάσταση της αγοράς εργασίας και τις θέσεις των μεταναστών. Θεωρείται πως οι μετανάστες καταλαμβάνουν τις θέσεις εργασίας του ελληνικού εργατικού δυναμικού.

β) Ο συσχετισμός των προβλημάτων του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας και περίθαλψης με τη ραγδαία αύξηση των αλλοδαπών. Οι μετανάστες και ιδιαίτερα οι λαθρομετανάστες υποστηρίζεται εσφαλμένα πως απομυζούν τα ασφαλιστικά ταμεία ή θα απομυζούν μελλοντικά.

γ) Ο άμεσος ή έμμεσος αποκλεισμός των αλλοδαπών από κάθε πρόνομο, κάθε κοινωνική παροχή. Ωστόσο στην Ελλάδα παρέχεται άμεση περίθαλψη μεταναστών σε έκτακτες περιπτώσεις (π.χ. αιμορραγία)

δ) Η θέσπιση όρων και γραφειοκρατικών διαδικασιών για την εκπλήρωση υποχρεώσεων, που σχετίζονται με την επαγγελματική δραστηριότητα.

ε) Η απουσία αντιπροσώπευσης των μεταναστών για θέματα που τους αφορούν. Ακόμα και σε περιοχές με υψηλά ποσοστά μεταναστών και μειονοτήτων φροντίζουμε να απουσιάζει ή να παραμένει ελάχιστη η εκπροσώπησή τους σε συλλογικά όργανα. Οι συναναστροφές με το δημόσιο δεν πραγματοποιούνται.

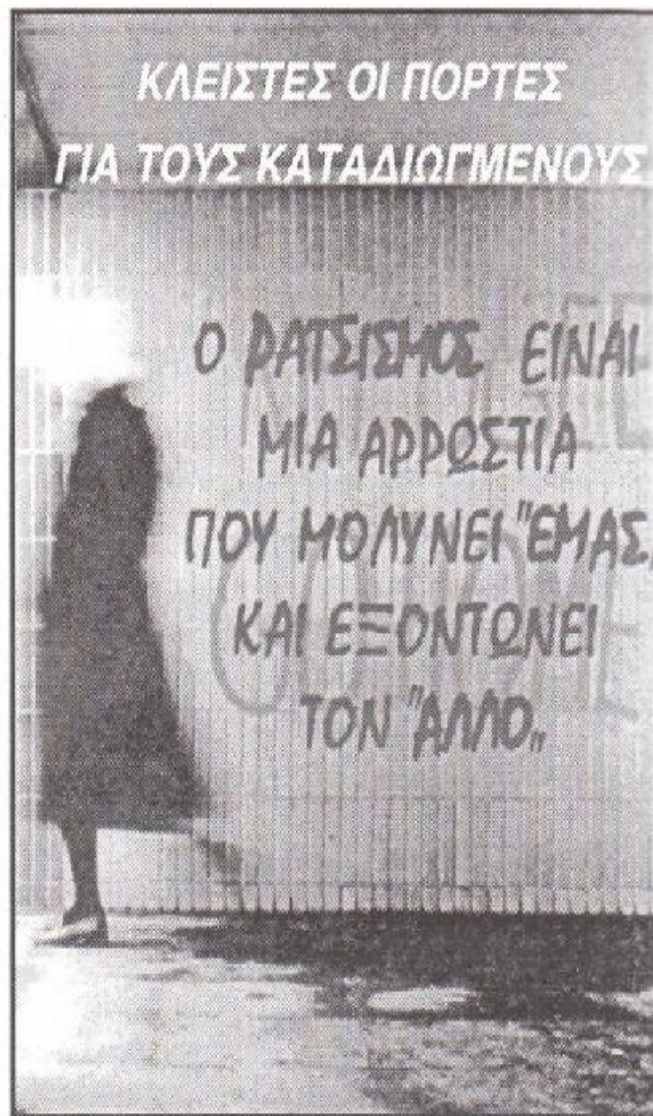
Φοβικός ρατσισμός:

Βασική έκφραση του είδους αυτού, είναι η αναπαραγωγή και η χρήση στερεοτύπων. Αντί να γίνεται αναφορά στις ιδιότητες αυτών των ανθρώπων γίνεται στις εθνικότητες τους π.χ. :

- Αλβανός = εγκληματίας

- Ουκρανή = χορεύτρια
- Τσιγγάνος = ζητιάνος
- κ. ο. κ.

Η χρήση του όρου λαθρομετανάστης αντί άλλου πιο ουδέτερου (π.χ. χωρίς χαρτιά). Ο όρος λαθρομετανάστης ενέχει την υπόνοια εγκληματικότητας και εντροπίας. Δηλώνει, κάτι το επικίνδυνο και πρόστυχο (Γκότοβος Α., 1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

*8.1 Μέσα ανάπτυξης και ανάσχεσης
ρατσισμού*

*8.2 Μ.Μ.Ε: η επισημοποίηση
του ρατσιστικού λόγου*

*8.3 Μ.Μ.Ε : Διαμορφωτές στάσεων
και αντιλήψεων*

*8.4 Προκατάληψη και
δυσμενής μεταχείριση*

8.1 Μέσα ανάπτυξης και ανάσχεσης του ρατσισμού

8.1.1 Η εκπαίδευση και η παιδεία

Η εκπαίδευση που παρέχεται:

Η εκπαίδευση η οποία παρέχεται είναι εκπαίδευση «εθνοκεντρική» προάγει εθνική ταυτότητα βασισμένη στις αξίες της πολιτισμικής ομοιογένειας. Δεν αναγνωρίζονται ή περιθωριοποιούνται οι μειονότητες και οι αλλοδαποί στην Ελλάδα. Η ελληνική κοινωνία ακολούθως, παρουσιάζεται ως μια «ανάδελφη» κλειστή οικογένεια και κυριαρχεί ομοιογενής ιδέα για την υπόσταση της χώρας.

Ακόμα, η εθνική ταυτότητα βασίζεται στη διατήρηση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των Ελλήνων. Η Ελλάδα, μια χώρα με έναν από τους σπουδαιότερους και μεγαλύτερους πολιτισμούς διαδραματίζει αξιόλογο ρόλο στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Κατατασόμεθα στου πρώτους φορείς πολιτισμού και μέσω της συνεχούς προβολής της πολιτισμικής μας συνέχειας θεωρούμαστε «ανώτεροι» πολιτισμικά έστω και αν σε πολλά σημεία δεν ταυτιζόμαστε με την υπόλοιπη Ευρώπη (π.χ. θρησκειομα). Συνέπεια αυτής της λογικής αποτελεί η τάση απομάκρυνσης από την Ελλάδα οποιουδήποτε στοιχείου που επισκιάζει την κλασική της λάμψη. Επίσης ο τονισμός της ελληνορθόδοξης θρησκείας συνέβαλε χαρακτηριστικά στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας μέσω του κεντρικού «εθνικο»της ρόλου.

Επιπλέον, η προώθηση των εθνικών ιδεωδών επιτυγχάνεται μέσω των μαθημάτων που χρησιμοποιούνται όπως η ιστορία, η γεωγραφία και τα θρησκευτικά. Στα κείμενα των μαθημάτων αυτών η Ελλάδα

παρουσιάζεται ως το επίκεντρο του κόσμου και της ιστορίας γενικότερα δίχως να δίνεται έμφαση στον ενεργητικό ρόλο των μειονοτήτων της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Η εκπαίδευση που δεν παρέχεται:

Περαιτέρω, διακρίνονται ορισμένες ελλείψεις της εκπαίδευσης που μεταφράζονται ως μειονεκτήματα. Όσον αφορά γενικότερα το μεταναστευτικό φαινόμενο, τους λόγους εμφάνισής του, τις οικονομικές επιπτώσεις που έχει για τη χώρα μας καθώς και τις συνθήκες διαβίωσης αυτών των ανθρώπων, οι γνώσεις που παρέχονται είναι ανεπαρκείς. Με λίγα λόγια, δε γίνεται εκτενής αναφορά σε ιστορικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά στοιχεία των άλλων λαών. Αντιθέτως, δεν προσφέρονται μαθήματα όπως η κοινωνιολογία, η κοινωνική ανθρωπολογία και η κοινωνική ψυχολογία που δύνανται να συντελέσουν στην κατανόηση εις βάθος του μεταναστευτικού φαινομένου και στην αποτροπή της ήδη υπάρχουσας ρατσιστικής νοοτροπίας καλλιεργώντας την κρίση και την πολιτισμική ανοχή.

Απώτερος σκοπός της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η προσαρμοστικότητα αυτής στις ανάγκες των μεταναστών και κυρίως των παιδιών τους ούτως ώστε να εκπληρώνεται η ομαλή ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία και τις απαιτήσεις της (σημειώνεται πως το 20% των παιδιών που φοιτούν στα σχολεία της χώρας προέρχονται από την πρώτη γενιά των μεταναστών). Επίσης η «εκπαίδευση» της ελληνικής κοινωνίας, ώστε να γίνει πιο ενεργά δεκτική έναντι των μεταναστών.

(Πουλοπούλου Η.,2007)

8.2 Τα Μ.Μ.Ε. : Η επισημοποίηση του ρατσιστικού λόγου

Επιπρόσθετα, καθοριστικός είναι ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην προώθηση αρνητικής αντιμετώπισης των μειονοτικών πληθυσμών της εκάστοτε χώρας. Τα Μ.Μ.Ε επιλέγοντας άλλοτε γενικά θέματα που δεν έχουν τη βάση τους σε πραγματικά περιστατικά αλλά κυρίως σε εντυπώσεις κι άλλοτε παρουσιάζονται εκτενώς γεγονότα που « αποδίδουν» σε αλλοδαπούς – ακόμα και αν δεν έχει αποδειχθεί η εθνικότητά τους ή συμμετείχαν και ημεδαποί – έχουν ως μοναδικό στόχο την πρόκληση φόβου (π.χ. Σύμφωνα με έρευνα του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διαπιστώθηκε ότι όσα περιστατικά αποδίδονταν σε Αλβανούς μόνο το 29% ήταν Αλβανών). Η χειραγώγηση των ειδήσεων γίνεται πιο αισθητή με την ανακύκλωση των πληροφοριών που έχουν ήδη κυκλοφορήσει και την αναπαραγωγή στερεοτύπων και προτύπων μέσω αυτών.

Συνεπακόλουθα, οι αλλοδαποί θεωρούνται υπεύθυνοι για την πλειονότητα των γεγονότων εγκληματικότητας. Θα έπρεπε όμως να δίνεται σε αυτούς η δυνατότητα να εκφέρουν τη γνώμη τους μέσω των Μ.Μ.Ε . Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι κυριαρχεί μονόλογος εθνικιστικός στα Μ.Μ.Ε. κι έτσι οδηγούμαστε στην έμμεση νομιμοποίηση του ρατσιστικού λόγου. Το γεγονός αυτό οφείλεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην απουσία κατευναστικού δημόσιου λόγου ο οποίος θα έπρεπε να απευθύνεται στο κοινό. Δεν υπάρχει επαρκής κρατική ενημέρωση προς τους πολίτες και διαπιστώνεται έλλειψη αντικειμενικότητας των πληροφοριών. (Τσιάκαλος Γ.,2006)

8.3 Τα Μ.Μ.Ε. ως διαμορφωτές στάσεων και αντιλήψεων

Τα Μ.Μ.Ε. διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων του πληθυσμού δομώντας πολλές φορές μια άλλη πραγματικότητα αποπροσανατολίζοντας έτσι την κοινή γνώμη και συνείδηση. Το ερώτημα που θα μας απασχολήσει είναι κατά πόσο τα ελληνικά Μ.Μ.Ε. έχουν ωφελήσει στην απεικόνιση του αλλοδαπού μετανάστη στην χώρα μας και την ταύτιση της λαθρομετανάστευσης με την εγκληματικότητα.

Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε. είναι καθοριστικός επειδή επιβάλλουν και διαμορφώνουν στάσεις για διάφορα ζητήματα και προφανώς και για τις διάφορες εθνικές ομάδες των μεταναστών. Προμηθεύουν λοιπόν το ιδεολογικό πλαίσιο για την ερμηνεία των γεγονότων νομιμοποιώντας τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις απέναντι στο ξένου. Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω διαπιστώσεις:

1) Πολλά από τα θέματα που αφορούν τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς γίνονται με αφορμή εξαγγελίες ή γεγονότα αστυνομικού ρεπορτάζ.

2) Η εικόνα του μετανάστη που αποκτά ο αναγνώστης μέσα από τον ελληνικό τύπο δεν είναι ενθαρρυντική. Έχει να κάνει με ανθρώπους που έχουν έρθει στη δική του χαρά για να εκμεταλλευθούν τις δυνατότητες εργασίας και πολιτισμού. Δεν γίνεται, λοιπόν, σχεδόν ποτέ λόγος για τη συνεισφορά αυτών των ανθρώπων στο κοινωνικό γίγνεσθαι ή για τους όρους διαβίωσης, εργασίας, υγειονομικής περίθαλψης ενώ σπάνια θίγονται οι διακρίσεις που βιώνουν σε αυτούς τους τομείς.

3) Ο όρος «Αλβανός» τείνει να χαρακτηρίσει όλους τους οικονομικούς μετανάστες στη χώρα μας παράνομους και νόμιμους,

δημιουργώντας έτσι εθνικά αρνητικά στερεότυπα για αυτούς. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα περισσότερα δημοσιεύματα αναφέρονται στις αξιόποινες πράξεις των «Ρωσοπόντιων».

4) Όταν ο μέσος αναγνώστης πληροφορείται ότι για την ανεργία στην χώρα, για την αύξηση της εγκληματικότητας, και πολλά άλλα δεινά διώκονται οι μετανάστες τότε η αντιπάθεια που σιγά-σιγά μετατρέπεται σε φόβο για τον ξένο, αρχίζει να φωλιάζει μέσα του.

Συγκεφαλαιώνοντας, λοιπόν, έχουμε την αναπαραγωγή του στερεότυπου Αλλοδαπός = εγκληματίας μέσω τριών τρόπων:

Άμεσα: με την συστηματική και μονομερή προβολή πράξεων που έχουν διαπραχθεί από λαθρομετανάστες.

Έμμεσα: μέσα από δημοσιεύματα που χωρίς στοιχεία και επιχειρήματα, πράξεις αποδίδονται στους αλλοδαπούς. (Χαρακτηριστικά παραδειγματίζουμε από την εφημερίδα ελεύθερη ώρα ο τίτλος του άρθρου με έντονα γράμματα «Αλβανοί παραχαράκτες γέμισαν την Β. Ελλάδα με πλαστά πεντοχίλιαρα». Ακολουθείται από κείμενο μικρότερου μεγέθους γράμματα « Άγνωστοι παραχαράκτες μάλλον αλλοδαποί και ενδεχομένως Αλβανοί, διοχέτευσαν...». Στο τέλος του κειμένου και με μικρά γράμματα διαπιστώνεται ότι ο μόνος συλληφθείς είναι Έλληνας.

Μέσω τρίτων ατόμων: που χωρίς να είναι σε θέση να εκφέρουν γνώμη βεβαιώνουν ανεύθυνα πως τα περιστατικά διαπράχθηκαν από αλλοδαπούς.

Σύμφωνα με έρευνα της MRB που δημοσιεύθηκε στην Ελευθεροτυπία στις 4 Ιουλίου 2002. Το 51,9% των προσφύγων προέρχονται από την Αλβανία και το 22,2% από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι:

α) Ρατσισμός και αίσθημα μη αποδοχής (25,1%)

β) Οικονομικά προβλήματα (24.9%)

γ) Ανεργία (20,12%)

δ) Φόβος μελλοντικής απέλασης (17,9%)

Επίσης συναντούν δυσκολία στη χορήγηση άδειας παραμονής και επαγγελματική ανασφάλεια.

Είναι λοιπόν αποδεδειγμένο ότι ο ρατσισμός ζει ανάμεσά μας. Ίσως έχει περιοριστεί δεν έχει όμως εξαλειφθεί. Είναι ένα πρόβλημα με πολλά πρόσωπα και αίτια. Υπάρχουν αίτια και παράγοντες εξωτερικής και εσωτερικής φύσης.

α) Εξωτερικά αίτια – Εξωτερικοί παράγοντες

- Ελλιπής ενημέρωση και παραπληροφόρηση.
- Αναζωπύρωση φανατισμών εξαιτίας συμφερόντων (οικονομικών, πολιτικών κ.α.).
- Πρότυπα που δίνει η οικογένεια.
- Πρότυπα που προβάλλει το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- Αδυναμία ή και αδιαφορία της εκπαίδευσης για τα προβλήματα.

β) Εσωτερικοί – Υποκειμενικοί παράγοντες

- Αίσθηση ανασφάλειας για πιθανή απώλεια των κεκτημένων.
- Έλλειψη κριτικής ικανότητας.
- Τάση για διάκριση και προσωπική αναβάθμιση μέσα από την υποβάθμιση των άλλων.
- Πνευματική οκνηρία και αδράνεια καθώς είναι πιο εύκολη για υιοθέτηση έτοιμων ιδεών από τη δημιουργία μιας προσιδεολογίας που θα είναι καρπός έρευνας.

Οι μετανάστες (κυρίως οι ανεπίσημοι) ανεξαρτήτως από ποια εθνοκοινωνική ομάδα ανήκουν αντιμετωπίζονται αδιακρίτως από τους Έλληνες ως περιθωριακοί. Η προσωρινότητα, η ελαστικότητα της απασχόλησης τους και η αντιμετώπιση αποτελούν πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθούν μηχανισμοί κοινωνικού αποκλεισμού αφού άλλωστε,

δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε παροχές και κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης. Έτσι δημιουργείται ένας τύπος μετανάστευσης με φθινό εργατικό δυναμικό και με την απουσία διεκδικήσεων των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Πιο συγκεκριμένα η προσωρινότητα και η μαζικότητα της ζωής του μετανάστη του θυμίζουν τη δυσκολία να αναγνωρίσει την κοινωνική υπόστασή του με βάση τους θεσμούς και την οργάνωση της κοινωνίας και την αδυναμία να δει τον εαυτό του μέσα στην ανάπτυξή της. Ο χώρος διαμονής είναι πρόσκαιρος, εφήμερος, δίχως παρελθόν και μέλλον. Οι εργασίες των αλλοδαπών όχι μόνο δεν τους επιτρέπουν την οικονομική αναβάθμιση τους, δημιουργώντας στρώματα φτώχειας αλλά χαρακτηρίζουν και τη ζωή των μεταναστών κοινωνικά. Η φύση που αποκτά λοιπόν, η εργασία χαρακτηρίζεται από μία προσωρινότητα, ομαδικότητα και περιθωριοποίηση. Σύμφωνα με την Sassen Koub (1990) αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η αναπαραγωγή κακών (χαμηλών) συνθηκών ζωής και ο εγκλωβισμός των μεταναστών μέσα σε ένα σύστημα προώθησης της χαμηλόμισθης εργασίας. (Πουλοπούλου Η., 2007)

8.4 Προκατάληψη και δυσμενής μεταχείριση

Η προκατάληψη αποτελεί μία πρόωρη κρίση που βασίζεται στην αντίληψη του διαφορετικού, δηλαδή εκείνων των χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν ανθρώπους ή και καταστάσεις. Εάν κανείς αφήσει την επιθυμία που τον διακατέχει για κάθε τι γνώριμο τριγύρω του να κυριαρχήσει στις αντιδράσεις του απέναντι σε καινούρια πρόσωπα και νέες καταστάσεις, εάν αυτόματα χρησιμοποιεί μία ετικέτα ή μία

κατηγοριοποίηση, τότε περιορίζει την ικανότητά του να κοιτάζει πέρα από γενικεύσεις και να βιώνει όλο το φάσμα των εμπειρικών αντιλήψεων. Τότε έχει λειτουργήσει με προκατάληψη (Ιωαννίδου – Johnson A., 1998).

Η έννοια της φυλής είναι σύγχρονη, η προκατάληψη όμως και η δυσμενής μεταχείριση εμφανίζεται σε μεγάλη έκταση σε ολόκληρη την ιστορία του ανθρώπου, και πρέπει να κάνουμε μια διάκριση μεταξύ τους. Η **προκατάληψη** αναφέρεται σε γνώμες ή στάσεις που έχουν τα μέλη μιας ομάδας για τα μέλη μιας άλλης. Οι απόψεις που έχουν εκ των προτέρων σχηματίζει οι προκατειλημμένοι άνθρωποι βασίζονται συνήθως σε φήμες μάλλον παρά σε αποδείξεις και δεν μεταβάλλονται εύκολα, ακόμα και αν έρθουν αντιμέτωπες με νέες πληροφορίες. Οι άνθρωποι μπορεί να έχουν ευνοϊκές προκαταλήψεις για ομάδες με τις οποίες συνδέονται στενά και αρνητικές για άλλες. Κάποιος που είναι αρνητικά κατειλημμένος απέναντι σε μια συγκεκριμένη ομάδα θα αρνηθεί να την αντιμετωπίσει αμερόληπτα.

Η **δυσμενής διακριτική μεταχείριση** αναφέρεται στην πραγματική συμπεριφορά απέναντι σε μια άλλη ομάδα. Μπορούμε να την δούμε στις δραστηριότητες εκείνες που αποκλείουν τα μέλη μιας ομάδας από τις ευκαιρίες που απολαμβάνουν άλλες, όπως, για παράδειγμα όταν αρνούνται σε έναν μαύρο Βρετανό μια εργασία που προσφέρεται σε έναν λευκό. Αν και η προκατάληψη αποτελεί συνήθως την βάση της δυσμενούς διακριτικής μεταχείρισης, οι δύο αυτές καταστάσεις μπορούν να υπάρχουν ανεξάρτητα η μια από την άλλη. Οι άνθρωποι μπορεί να έχουν προκατειλημμένες απόψεις που δεν τις μετατρέπουν όμως σε πράξη. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι η δυσμενής μεταχείριση δεν προκύπτει αναγκαστικά κατά τρόπον άμεσο από την προκατάληψη. Για παράδειγμα, λευκοί που θέλουν να αγοράσουν μια κατοικία αποφεύγουν την αγορά ακίνητης περιουσίας σε

μια κατά κύριο λόγο μαύρη συνοικία όχι γιατί κατέχονται από κάποια εχθρική στάση απέναντι σε εκείνους που ζουν εκεί, αλλά γιατί φοβούνται πως θα μειωθεί η αξία της ιδιοκτησίας τους. Στην περίπτωση αυτή οι προκαταλήψεις επηρεάζουν την δυσμενή μεταχείριση, με έμμεσο όμως τρόπο. (Τσαούσης Γ.,2002)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

9.1 Ευκληματικότητα αλλοδαπών

9.2 Κατηγοριοποίηση ευκληματικότητας

9.3 Σε τι διακρίνεται

η ευκληματικότητα

9.4 Η Ελλάδα ως πόλος έλξης

παράνομων αλλοδαπών

9.1 Εγκληματικότητα των αλλοδαπών

Ένα από τα βασικά όπλα καλλιέργειας της ξενοφοβίας και, συναφώς, και του ρατσισμού είναι η σύνδεση των «άλλων» με δράσεις παράνομες και εγκληματικές. Στη χώρα μας το φαινόμενο αυτό, βασιζόμενο σε ορισμένα «κραυγαλέα» περιστατικά όπου αλλοδαποί διέπραξαν ειδική εγκλήματα (π.χ. απανωτές πειρατείες λεωφορείων, περιστατικά της οδού Νιόβης κ.α.), έλαβε ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις, κυρίως κατά τη περίοδο 1996 – 1998. Το γεγονός ότι ο όρος αλλοδαπός και κυρίως το επίθετο «Αλβανός» χρησιμοποιείται (περίπου) ως συνώνυμο της λέξης εγκληματίας, είναι το αποτέλεσμα, αφενός της διακριτικής μεταχείρισης των περιστατικών από την αστυνομία και αφετέρου, της υπερπροβολής των περιστατικών από τα Μ.Μ.Ε.
(Μουσούρου Λ.,1990)

9.2 Κατηγοριοποίηση της εγκληματικότητας των αλλοδαπών

Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών μεταναστών που συντελείται στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας συνοψίζεται βασικά σε εγκλήματα απόκτησης αναγκαίων προς το ζειν. Αυτό αποδεικνύεται από το πολύ μικρό ποσοστό παραβατικότητας της μεταναστευτικής ομάδας που εμφανίζεται και δεύτερον από το γεγονός ότι η έλλειψη κατοικίας αποτελεί κύριο λόγο για συμμετοχή σε παραβατικές πράξεις. Το προφίλ των αστέγων για το 2000 ήταν ως εξής : κατά φύλο οι γυναίκες κατέχουν το 22% των αστέγων ενώ οι άντρες το 78% και κατά ηλικία όσοι ανήκουν στις ηλικίες από 19 έως 50 χρόνων κατέχουν το 56% ενώ

εκείνοι που ανήκουν στις ηλικίες από 51 έως 84 ετών κατέχουν το 43,3 % των αστέγων. (Μουσούρου Λ.,1990)

9.3 Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών διακρίνεται σε:

Εγκλήματα κατά της περιουσίας:

Από την επεξεργασία των δεικτών της εμφανούς εγκληματικότητας προέκυψε ότι οι μετανάστες διαπράττουν κλοπές σε ποσοστό το οποίο περίπου αντιστοιχεί στην αναλογία τους στον οικονομικό ενεργό πληθυσμό όπου κατά συντριπτική πλειοψηφία ανήκουν. Ο διαφορετικός αλλά χαρακτηριστικός τρόπος δράσης ορισμένων διαρρηκτών υποδηλώνει επαγγελματισμό.

Εγκλήματα κατά της ζωής :

Αν η εγκληματικότητα των αλλοδαπών κατά της περιουσίας σε γενικές γραμμές παρίσταται – στατιστικά και οντολογικά – σε επίπεδα σχεδόν φυσιολογικά και ερμηνεύεται κυρίως ως προϊόν των άθλιων συνθηκών διαβίωσης, η ερμηνευτική απόπειρα της βίαιας εγκληματικότητας την οποία εμφανίζουν ενέχει μεγαλύτερη δυσκολία. Η συνολική συμμετοχή των μεταναστών στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας υπερβαίνει το ποσοστό τους στον πληθυσμό ακόμη και με αναγωγή στις σχετικές ηλικιακές κατηγορίες.

Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας:

Η εκμετάλλευση γυναικών και ανηλίκων αλλοδαπών από ομοεθνείς τους παρουσιάζει στη χώρα μας χαρακτηριστικά οργανωμένου εγκλήματος. Συγκεκριμένα λειτουργεί κύκλωμα διακίνησης αλλοδαπών γυναικών που υποσχόμενο καλή αμοιβή και αξιοπρεπή εργασία τις παρασύρει και στη συνέχεια τις μεταφέρει στα ελληνικά σύνορα από όπου εισέρχονται λαθραία και είναι αυτονόητο ότι υπάρχει βοήθεια από Έλληνες συνεργούς τους. Αυτές οι γυναίκες τυπικά εργάζονται σε νυχτερινά κυρίως κέντρα διασκέδασης όμως στην ουσία εκδίδονται σε πελάτες έναντι αμοιβής όπου ένα μικρό ποσοστό πηγαίνει στις ίδιες και το μεγαλύτερο στους «προστάτες και νονούς». Ταυτόχρονα υπάρχουν ενδείξεις ότι οι χαρακτηριζόμενοι προστάτες στρατολογούν ανήλικους ομοεθνείς τους στη χώρα τους, τους οποίους μεταφέρουν στα αστικά κέντρα στην Ελλάδα, τους παρέχουν τα απαραίτητα για τη συντήρησή τους και τους υποχρεώνουν να επαιτούν με τέτοιο τρόπο ώστε να προκαλούν οίκτο και την ευαισθησία των περαστικών. Τις εισπράξεις καρπώνονται οι «προστάτες» οι οποίοι τους εποπτεύουν επί τόπου προκειμένου να εξακριβώσουν αν εκτελούν τις εντολές τους.

Εγκλήματα κατά της νομοθεσίας περί ναρκωτικών:

Σε ότι αφορά στην εγκληματικότητα περί ναρκωτικών, πρέπει να επισημανθεί ότι από τα χερσαία κυρίως σύνορά μας διακινούνται σημαντικές ποσότητες ψυχοτρόπων ουσιών. Παράλληλα οργανωμένη δράση υπάρχει από τα θαλάσσια όπως επιβεβαιώθηκε από τις συχνές

προσπάθειες προσέγγισης των ελληνικών ακτών από ταχύπλοα σκάφη. Σε αυτά επιβαίνουν άτομα που φέρουν βαρύ οπλισμό και δε διστάζουν να ανταλλάξουν πυροβολισμούς με εκπροσώπους του λιμενικού σώματος της χώρας μας, όταν αυτά εμποδίζουν το έργο τους.

Αντίθετα με την ημεδαπή εγκληματικότητα, η αλλοδαπή, δεν έχει επεκταθεί, σε μεγάλο βαθμό, στον οικονομικό ή άλλον εξεζητημένο τομέα. Τα παραπάνω εγκλήματα που ανταποκρίνονται στο «βασικό ένστικτο» του ανθρώπου, δημιουργούν έντονα αρνητικά συναισθήματα στο κοινό, όταν προβληθούν από τα Μ.Μ.Ε.. (Παπαδημητρίου Ζ., 2000).

9.4 Η Ελλάδα πόλος έλξης (παράνομων) αλλοδαπών

Η χώρα μας που πριν μερικά χρόνια ήταν χώρα αποστολής μεταναστών σε κράτη της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης, ήδη από δεκαετίας και πλέον, όπως είναι γνωστό, αποτελεί χώρα προσέλευσης αλλοδαπών μεταναστών και προσφύγων. Η επιλογή τους να μεταβούν σε μια άλλη χώρα, όπως η Ελλάδα, δεν έχει πάντα σχέση με την ελεύθερη βούλησή τους αν οι συνθήκες στην πατρίδα τους είναι τόσο άθλιες ώστε να τους εξαναγκάζουν στη λύση της φυγής με κάθε νόμιμο ή παράνομο τρόπο σαφώς επικίνδυνο.

Ένας από τους βασικούς λόγους που καθιστούν την Ελλάδα πόλο έλξης της αλλοδαπής εγκληματικότητας είναι τα χαρακτηριστικά της συνοριακής της γραμμής. Τα εκτεταμένα σύνορα, θαλάσσια και χερσαία σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκούς φύλαξης τους από αρμόδια όργανα διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό τη λαθρομετανάστευση. Η ιδιομορφία δε που αυτά παρουσιάζουν – τα χερσαία σύνορα εκτείνονται σε μήκος 1170 χιλιομέτρων, ενώ το μήκος των θαλάσσιων ανέρχεται σε

16.000 χιλιόμετρα – προσφέρουν έναν απροσδιόριστο αριθμό σημείων που θα μπορούσαν να διευκολύνουν την παράνομη είσοδο.

Επιπλέον, σημαντική αιτία δύναται να θεωρηθεί η γεωγραφική θέση καθώς καθιστά σταθμό στα δρομολόγια που συνήθως ακολουθούν λαθρομετανάστες προκειμένου να μεταβούν στη μέση και άπω Ανατολή και στις πλούσιες χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Παράλληλα, η Ελλάδα βρίσκεται πολύ κοντά στις τέως χώρες του ανατολικού μπλοκ, Βουλγαρία, Ρουμανία, Πολωνία κ.α. οι οποίες αποτελούν κύριες πηγές από όπου προέρχονται αρκετοί μετανάστες

Τέλος, στο γεγονός της έλευσης αλλοδαπών συντελεί η ιδιότητα της χώρας μας ως κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στους ξένους να μετακινήσουν κεφάλαια αγαθά και υπηρεσίες στις υπόλοιπες χώρες – μέλη αλλά καθιστά και την ίδια ελκυστική μόνιμη εγκατάσταση και εργασία. Ιδιαίτερα η Αθήνα απορροφά το σύνολο των οικονομικών μεταναστών και πολιτικών προσφύγων που είναι ανήμποροι να καλλιεργήσουν τη γη τους, να συντηρήσουν την οικογένειά τους, να επιβιώσουν πολιτικά και πολιτισμικά. Πιο συγκεκριμένα από τα στοιχεία που παραθέτουν μελέτες (ιδίως για τους ανεπίσημους μετανάστες) διαπιστώνεται ότι υπάρχει αύξηση προς τις μεγάλες πόλεις, ενώ κατά τους καλοκαιρινούς μήνες υπάρχει σημαντική μετακίνηση προς τις αγροτικές και καθαρά τουριστικές περιοχές. (Παπαδημητρίου Ζ., 2000).

9.4.1 Η Ελλάδα ως πόλος έλξης παράνομων αλλοδαπών εργατών

Οι ξένοι ικανοποιούν βασικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας η οποία λόγω της μειωμένης ανταγωνιστικότητας, καταφεύγει στην

απασχόληση ενός ευέλικτου και χαμηλά αμοιβόμενου εργατικού δυναμικού, η αμοιβή του οποίου ανέρχεται πολλές φορές στο ένα τρίτο της αμοιβής των ελλήνων εργαζομένων στις ίδιες εργασίες. Ιδιαίτερα οι τομείς της παραγωγής, που εξαρτώνται από την εποχική εργασία και πάρα πολλοί τομείς της παραοικονομίας οφείλουν την ύπαρξή τους στη διπλή εκμετάλλευση των ξένων εργατών. Συνεπώς, η παράνομη απασχόληση των αλλοδαπών εργατών αποτελεί προϋπόθεση για την παραμονή τους στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, από το αποτέλεσμα της διπλής εκμετάλλευσης οφελούνται όχι μόνο οι παραγωγοί και οι καταναλωτές.

Το κράτος (Υπουργείο Εργασίας, ΙΚΑ κ.τ.λ) ανέχεται αυτή την κατάσταση, με αποτέλεσμα, με εξαίρεση τα άτομα που προέρχονται από την ΕΕ, οι παράνομα εργαζόμενοι αλλοδαποί να αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία. Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει υπογράψει συμβάσεις εργασίας με μερικές χώρες αποστολής μεταναστών (Πακιστάν, Αίγυπτος, Φιλιππίνες) και αυτοί οι εργαζόμενοι μετά την πάροδο της νόμιμης απασχόλησής τους (λήξη συμβολαίου) περνούν στην παρανομία, επειδή ο εργοδότης δεν επιθυμεί πλέον τη νόμιμη απασχόλησή τους, αλλά τους αφήνει να εργάζονται παράνομα.

Ωστόσο μία μερίδα του ελληνικού τύπου καλλιεργεί με τις διάφορες μονόπλευρες δημοσιεύσεις τις υπάρχουσες προκαταλήψεις σε βάρος των ξένων δίνοντας την εντύπωση ότι οι ξένοι εργάτες είναι εγκληματίες, έμποροι ναρκωτικών και συμβάλλουν στην αύξηση της ανεργίας του ελληνικού πληθυσμού. Από την άλλη μεριά αποσιωπούν τους πραγματικούς λόγους της παρουσίας τους στην Ελλάδα (Ζωγράφου Α., 1997).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

10.1 Ψυχολογικές ερμηνείες

10.2 Κοινωνιολογικές ερμηνείες

10.1 Ψυχολογικές ερμηνείες

Οι ψυχολογικές θεωρίες μπορούν να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε την φύση των προκατειλημμένων στάσεων, όπως επίσης και γιατί οι εθνοτικές διαφορές έχουν τόσο μεγάλη σημασία για τους ανθρώπους. Δύο είδη ψυχολογικής προσέγγισης έχουν σημασία. Η μια χρησιμοποιεί την έννοια της στερεότυπης σκέψης για να αναλύσει την προκατάληψη. Η άλλη δέχεται την ύπαρξη ενός συγκεκριμένου τύπου προσωπικότητας που είναι περισσότερο επιρρεπής προς προκατειλημμένες απόψεις εναντίον άλλων ατόμων.

(Τσαούσης Γ., 2002)

10.1.1 Στερεότυπα και αποδιοπομπαίοι τράγοι

Η προκατάληψη λειτουργεί κυρίως με την χρήση της στερεότυπης σκέψης, μιας σκέψης δηλαδή που στηρίζεται σε πάγιες και ανελαστικές κατηγορίες. Η δημιουργία στερεοτύπων συνδέεται συχνά με τον ψυχολογικό μηχανισμό της μετατόπισης, όπου τα συναισθήματα της εχθρότητας ή του θυμού κατευθύνονται εναντίον αντικειμένων τα οποία δεν είναι οι πραγματικοί πρόξενοί τους. Οι άνθρωποι αφήνουν τον ανταγωνισμό τους να εκδηλωθεί εναντίον «αποδιοπομπαίων τράγων», ανθρώπων δηλαδή που κατηγορούνται για πράγματα για τα οποία δεν φταίνε αυτοί. Ο όρος «αποδιοπομπαίος τράγος» έρχεται από τους Εβραίους, οι οποίοι κάθε χρόνο φόρτωναν τελετουργικά όλα τους τα αμαρτήματα σε έναν τράγο, τον οποίο στην συνέχεια τον κυνηγούσαν να φύγει στην έρημο. Η τακτική της αναζήτησης αποδιοπομπαίου τράγου ή εξιλαστήριου θύματος είναι συνήθης όταν δύο αποστερημένες ομάδες βρίσκονται σε κατάσταση αμοιβαίου ανταγωνισμού για οικονομικούς

λόγους. Οι άνθρωποι που προβαίνουν σε φυλετικές επιθέσεις εναντίον των μαύρων, για παράδειγμα , βρίσκονται συχνά σε όμοια με εκείνους οικονομική κατάσταση. Κατηγορούν τους μαύρους για καταστάσεις , τα πραγματικά αίτια των οποίων βρίσκονται αλλού.

Η προσφυγή σε αποδιοπομπαίους τράγους γίνεται συνήθως σε βάρος ομάδων που είναι εύκολα διακριτές και σχετικά αδύναμες, και αυτό γιατί οι ομάδες αυτές αποτελούν εύκολο στόχο. Προτεστάντες, Καθολικοί, Εβραίοι, μαύροι Αφρικανοί και άλλοι έπαιξαν χωρίς την θέλησή τους τον ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου σε διάφορες στιγμές της δυτικής ιστορίας.

Η αναζήτηση του αποδιοπομπαίου τράγου συνεπάγεται συχνά την προβολή, την ασυνείδητη απόδοση στους άλλους των δικών μας επιθυμιών ή χαρακτηριστικών. Μπορεί σε αυτό να συμμετέχει και η σεξουαλικότητα. Έρευνα έδειξε σταθερά ότι όταν τα μέλη μιας κυρίαρχης ομάδας ασκούν βία εναντίον μιας μειονότητας και την εκμεταλλεύονται σεξουαλικά, τείνουν συχνά να πιστεύουν ότι η μειονοτική ομάδα είναι εκείνη που εμφανίζει τα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής βίας. (Τσαούσης Γ., 2002)

10.1.2 Η αυταρχική προσωπικότητα

Είναι πιθανό ορισμένοι τύποι ανθρώπων να είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς προς την στερεότυπη σκέψη και την προβολή, εξαιτίας της αρχικής τους κοινωνικοποίησης. Με την περίφημη έρευνα που διεξήγαγαν στην δεκαετία του 1940, ο Τέοντορ Αντόρνο και οι συνεργάτες του διέγνωσαν έναν χαρακτηριστικό τύπο τον οποίο ονόμασαν αυταρχική προσωπικότητα (Adorno et al. 1950) . Οι ερευνητές ανέπτυξαν διάφορες κλίμακες μέτρησης για να αποτιμήσουν τα επίπεδα

προκατάληψης. Σε μια τέτοια κλίμακα, για παράδειγμα, ζητήθηκε από τβους ερωτηθέντες να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν σε μια σειρά προτάσεων που εξέφραζαν έντονες αντισημιτικές απόψεις. Όσοι εμφανίζονταν προκατειλημμένοι κατά των Εβραίων έτειναν επίσης να εκδηλώνουν αρνητικές στάσεις εναντίον και άλλων μειονοτήτων. Οι ερευνητές συμπέραναν ότι τα άτομα με αυταρχική προσωπικότητα τείνουν προς έναν αυστηρό κομφορμισμό, προς την υποταγή στους ανώτερους τους και την περιφρόνηση προς τους κατωτέρους τους. Οι άνθρωποι του τύπου αυτού έχουν και εξαιρετικά αδιάλλακτες θρησκευτικές και σεξουαλικές απόψεις.

Οι ερευνητές υποστήριξαν πως τα χαρακτηριστικά μιας αυταρχικής προσωπικότητας προέρχονται από έναν τρόπο ανατροφής όπου οι γονείς δεν είναι σε θέση να εκφράσουν άμεσα την αγάπη τους προς τα παιδιά τους και είναι απόμακροι και εξαιρετικά τυπικοί. Ως ενήλικες τα άτομα αυτά υποφέρουν από άγχη που δεν μπορούν να τα ελέγξουν παρά μόνο με την υιοθέτηση μιας αυστηρής και άκαμπτης νοοτροπίας. Δεν είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν αμφίρροπες καταστάσεις και αγνοούν τις αντιφάσεις και τείνουν να σκέφτονται με έναν στερεότυπο τρόπο.

Η έρευνα του Αντόρνο αντιμετώπισε μια ομοβροντία κριτικών. Μερικοί αμφισβήτησαν την αξία των κλιμάκων που χρησιμοποιήθηκαν. Άλλοι υποστήριξαν πως ο αυταρχισμός δεν είναι χαρακτηριστικό της προσωπικότητας αλλά απηχεί τις αξίες και τους κανόνες επιμέρους υποπολιτισμών στα πλαίσια της ευρύτερης κοινωνίας. Η έρευνα θα ήταν περισσότερο χρήσιμη ως συμβολή στην κατανόηση των αυταρχικών σχημάτων σκέψης εν γένει, αντί να ξεχωρίζει ένα συγκεκριμένο τύπο προσωπικότητας. Παρ' ολ' αυτά, όμως, υπάρχουν σαφείς ομοιότητες μεταξύ των ευρημάτων αυτών και άλλων ερευνών για την προκατάληψη. Για παράδειγμα, ο Γιουτζην Χάρτλεη ερεύνησε τις στάσεις απέναντι σε

τριάντα πέντε εθνοτικές μειονότητες και βρήκε και εκείνος ότι όσοι είχαν προκαταλήψεις εναντίον μιας εθνοτικής ομάδας έτειναν να εκφράζουν αρνητικά συναισθήματα και εναντίον άλλων. Αντιπαθούσαν τους Εβραίους και τους Αφρο-Αμερικανούς άλλο τόσο όσο και τους Βαλλονιανούς, τους Πυρηναίους ή τους Δανιρεάνους (Harley 1946) Οι τρεις τελευταίες ομάδες είναι στην πραγματικότητα ανύπαρκτες. Οι ονομασίες αυτές πλάστηκαν από τον Χάρτλεη για να δει αν άνθρωποι θα μπορούσαν να είναι προκατειλημμένοι ακόμα και για ομάδες που δεν θα μπορούσαν ποτέ να τις είχαν ακούσει. (Τσαούσης Γ.,2002)

10.2 Κοινωνιολογικές ερμηνείες

Τους ψυχολογικούς μηχανισμούς της στερεοτυπικής σκέψης, της μετατόπισης και της προβολής μπορούμε να τους συναντήσουμε σε μέλη όλων των κοινωνιών και μας βοηθούν να εξηγήσουμε γιατί οι εθνοτικοί ανταγωνισμοί είναι ένα τόσο κοινό στοιχείο σε διαφορετικούς πολιτισμούς. Δεν μας λένε όμως τίποτε σχεδόν για τις κοινωνικές διαδικασίες που συνδέονται με την δυσμενή μεταχείριση. Για να μελετήσουμε τις διαδικασίες αυτές πρέπει να προσφύγουμε σε τρεις κοινωνιολογικές ιδέες. (Τσαούσης Γ., 2002)

10.2.1 Εθνοκεντρισμός, ομαδιαία περιχαράκωση και καταμερισμός των πόρων

Οι κοινωνιολογικές έννοιες που αναφέρονται σε γενικό επίπεδο στις εθνοτικές συγκρούσεις είναι ο εθνοκεντρισμός, ο ομαδιαίος απομονωτισμός και ο καταμερισμός των πόρων. Ο εθνοκεντρισμός αναφέρεται στη δυσπιστία προς τους εκτός της εθνοτικής ομάδας σε συνδυασμό με την τάση αξιολόγησης του πολιτισμού των άλλων με βάση τον πολιτισμό της ίδιας της ομάδας που αξιολογεί. Στην πραγματικότητα όλοι οι πολιτισμοί υπήρξαν ως ένα σημείο εθνοκεντρικοί, και είναι εύκολο να δει κανείς πως συνδυάζεται ο εθνοκεντρισμός με την στερεότυπη σκέψη. Οι εξωτικοί θεωρούνται ξένοι, βάρβαροι ή ηθικά και πνευματικά κατώτεροι. Έτσι είδαν οι περισσότεροι πολιτισμοί τους μικρότερους, για παράδειγμα, πολιτισμούς και η στάση αυτή προκάλεσε αμέτρητες συγκρούσεις στην ιστορία.

Ο εθνοκεντρισμός συμβαδίζει συχνά με την ομαδιαία περιχαράκωση. Η «περιχαράκωση» αναφέρεται στην διαδικασία με την οποία οι ομάδες διατηρούν όρια με τα οποία διαχωρίζουν τον εαυτό τους από τους άλλους. Τα όρια αυτά διαμορφώνονται με μηχανισμούς αποκλεισμού οι οποίοι επιτείνουν τις διαιρέσεις που υφίστανται μεταξύ μιας εθνοτικής ομάδας και μιας άλλης. Στους μηχανισμούς αυτού του είδους περιλαμβάνονται και ο περιορισμός ή η απαγόρευση της επιγαμίας μεταξύ των ομάδων, οι περιορισμοί όσον αφορά τις κοινωνικές επαφές ή τις οικονομικές σχέσεις, όπως το εμπόριο και η φυσική απομόνωση των ομάδων (όπως στην περίπτωση των εθνοτικών γκέτο).

Μερικές φορές ισοδύναμες ομάδες επιβάλλουν αμοιβαία γραμμές περιχαράκωσης, τα μέλη τους παραμένουν απομονωμένα μεταξύ τους, χωρίς όμως κάποια από τις ομάδες να κυριαρχεί στις άλλες. Συνηθέστερο όμως είναι το φαινόμενο μια εθνοτική ομάδα να κατέχει μια θέση

δύναμης απέναντι στις άλλες. Στις περιπτώσεις αυτές η ομαδιαία περιχαράκωση συμπίπτει με τον καταμερισμό των πόρων, δημιουργώντας ανισότητες στην κατανομή του πλούτου και των υλικών αγαθών.

Μερικές από τις βιαιότερες συγκρούσεις μεταξύ εθνοτικών ομάδων έχουν ως επίκεντρό τους τις γραμμές περιχαράκωσης που τις χωρίζουν, ακριβώς διότι οι γραμμές αυτές σηματοδοτούν ανισότητες στον πλούτο, στην κοινωνική θέση. Η έννοια της περιχαράκωσης της εθνοτικής ομάδας μας βοηθάει να καταλάβουμε τόσο τις δραματικές όσο και τις πιο υπόγειες διαφορές που χωρίζουν τις ανθρώπινες κοινότητες την μια από την άλλη όχι απλώς και μόνο γιατί σκοτώνονται, λιντσάρονται, δέρνονται ή παρενοχλούνται τα μέλη κάποιων ομάδων, αλλά και γιατί δεν βρίσκουν δουλειά, δεν αποκτούν καλή μόρφωση, ή δεν μπορούν να εξασφαλίσουν έναν ελκυστικό τόπο διαβίωσης. Ο πλούτος, η δύναμη και η κοινωνική θέση είναι πόροι που σπανίζουν, κάποιες ομάδες κατέχουν περισσότερα από τα στοιχεία αυτά και άλλες λιγότερα. Για να μπορέσουν να διατηρήσουν τις ξεχωριστές θέσεις που κατέχουν, μερικές προνομιούχες ομάδες καταφεύγουν μερικές φορές σε ακραίες πράξεις βίας εναντίον άλλων λαών. Άλλο τόσο και οι μη προνομιούχες ομάδες μπορεί να καταφεύγουν στην βία, ως μέσο επιδίωξης της καλύτερευσης της θέσης τους. (Τσαούσης Γ., 2002)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

*Συνταγματική κατοχύρωση
και ποινικός κολασμός*

11.1 Συνταγματική κατοχύρωση και ποινικός κολασμός του ρατσισμού

Στο Ελληνικό Σύνταγμα περιλαμβάνονται γενικές διατάξεις μέσω των οποίων παρέχεται προστασία κατά του ρατσισμού (παραπλήσια προστασία παρέχεται και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο από την Ε.Σ.Δ.Α. καθώς και από διεθνή κείμενα στα πλαίσια του ΟΗΕ).

Ο Νόμος 927/79

Στην Ελληνική νομοθεσία υπάρχει η απαγορευτική διάταξη ν. 927/79 σύμφωνα με την οποία ως αξιόποινες πράξεις ορίζονται οι ακόλουθες:

- Προτροπή και πρόκληση πράξεων βίας και μίσους
- Συμμετοχή σε οργανώσεις που έχουν σκοπό την προπαγάνδα
- Προσβολή
- Διάκριση ως προς τη παροχή αγαθών και υπηρεσιών

Οι πράξεις αυτές μπορεί να στραφούν εις βάρος προσώπου ή ομάδας προσώπων λόγω της φυλετικής ή της εθνικής καταγωγής τους. Ο Ν. 927/79 παρουσιάζει όμως ορισμένες ελλείψεις επάρκειας.

Λόγοι μη επάρκειας της διάταξης

Οι λόγοι μη επάρκειας της διάταξης είναι οι ακόλουθοι και διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

Διαδικαστικοί λόγοι:

Βάσει αυτών απαραίτητη προϋπόθεση της δίωξης αποτελεί η έγκληση (έγκληση = η υποβολή μήνυσης από το ίδιο το θύμα). Πρόσφατα, η έγκληση καταργήθηκε με το νόμο Ν. 2910/2001 σύμφωνα με τον οποίο μπορεί αυτεπάγγελτα να ασκηθεί δίωξη σε περιπτώσεις ρατσισμού. Συνεπόμενα, γίνεται αντιληπτό ότι οι προοπτικές εφαρμογής του νόμου αυτού είναι ευνοϊκότερες.

Ουσιαστικοί λόγοι:

Σύμφωνα με αυτούς οι διατάξεις του ν. 927/79 περιορίζουν την ελευθερία της έκφρασης και άρα ερμηνεύονται συσταλτικά. Συνεχώς καθιστούν αξιόποινες μόνο τις κραυγαλέες εκδηλώσεις ρατσισμού οι οποίες απαντώνται όλο και σπανιότερα στα πλαίσια του «Νεορατσισμού».

Ο νόμος όπως ίσχυε μέχρι σήμερα ήταν ανεπαρκής καθώς δεν είχε δημοσιευθεί καμία απόφαση εφαρμογής του (καμία απόφαση δικαστηρίου δεν έχει βγει μέχρι τώρα να αθώσει ή να καταδικάσει κάποιον για παραβίαση του νόμου αυτού).

Άλλες μορφές παρέμβασης

Αυτορρύθμιση: αποτελεί εναλλακτικό τρόπο ρύθμισης και καταπολέμησης του ρατσισμού (πέρα από το Σύνταγμα και τους νόμους). Δε συνιστά νομικό κείμενο με αυστηρή τυπική ισχύ. Τέτοιες μορφές παρέμβασης είναι:

- Οι κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας των ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων του Ε.Σ.Ρ.

- Κώδικας δημοσιογραφικής δεοντολογίας από την Ε.Σ.Η.Ε.Α.

Εκτός της Αυτορρύθμισης σημειώνεται και η δράση συλλόγων και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. (Σιταρόπουλος Ν., 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

12.1 10 Ευκληματικοί μύθοι

*12.2 Είναι η Ελληνική κοινωνία
ρατσιστική ή ξενόφοβη;*

12.1 10 εγκληματικοί μύθοι

Όλοι οι μελετητές/ερευνητές συμφωνούν ότι ο μέσος όρος εγκληματικότητας των οικονομικών μεταναστών δεν υπερβαίνει το 4,5% της γενικής εγκληματικότητας, είναι δηλαδή σχεδόν ευθέως ανάλογο ποσοστό του (καθ' υπολογισμού) αριθμού τους (500.000). Το περίεργο είναι ότι στα σωφρονιστικά μας καταστήματα επί περίπου 7.500 κρατουμένων οι αλλοδαποί προσεγγίζουν ή και υπερβαίνουν το 50% εκ των οποίων οι μισοί προέρχονται από τα Βαλκάνια. Άρα το 25% τουλάχιστον των κρατουμένων είναι οικονομικοί μετανάστες (ενώ τελούν το 5% των εγκλημάτων).

Από όλα αυτά συμπεραίνουμε ότι:

- 1) Οι μετανάστες θεωρούνται «από χέρι» (ή από όψη) περισσότερο ύποπτοι από τους άλλους και λόγω μεγάλης θεατότητας πέφτουν ευκολότερα στα δίχτυα του νόμου (αυξάνοντας «τεχνητά» τις στατιστικές)
- 2) Οι μετανάστες τιμωρούνται αυστηρότερα από τα ποινικά δικαστήρια, εξαιρούνται πολλών ευεργετικών διατάξεων κλπ, γ' αυτό συναντούμε περισσότερους στις φυλακές.
- 3) Οι μετανάστες πληρώνοντας το τίμημα διάφορων στερεοτύπων συλλαμβάνονται μαζικά για παράνομη παραμονή και επαναπροωθούνται κατά χιλιάδες.
- 4) Πολλοί μετανάστες παραμένουν και διαβιούν σε άθλιες συνθήκες μέσα στα κρατητήρια επί μήνες μέχρι να απελαθούν (κριτική που έχει ασκήσει ως προς αυτό το σημείο και η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων της Ευρώπης).
- 5) Η είσοδος των μεταναστών στη χώρα μας γίνεται από «κυκλώματα» που έχουν στήσει «ελληνικά συμφέροντα» (με ή χωρίς συνδρομή δημόσιων παραγόντων).

- 6) Σε πολλές εγκληματικές ενέργειες (π.χ. ληστείες τραπεζών) οι αλλοδαποί εγκληματίες παίζουν απλώς το ρόλο του εκτελεστή, ενώ το σχέδιο εκπονούν οι ελληνικές μαφίες.
- 7) Σε εξειδικευμένα εγκλήματα όπως π.χ οικονομικό έγκλημα, απάτες, κλοπές αυτοκινήτων, πλαστογραφίες κ.α η συμμετοχή των αλλοδαπών είναι πολύ μικρή (και δευτερεύουσα). Αντίθετα, στο εμπόριο όπλων και στη σεξουαλική εκμετάλλευση η συνεργασία της ελληνικής και ξένης μαφίας είναι ισότιμη.
- 8) Στην εκμετάλλευση ανηλίκων (παιδιά των φαναριών) και στην επαιτεία το 95% είναι Αλβανοί. Γενικά πάντως αποσιωπάται το θέμα « ο μετανάστης ως θύμα».
- 9) Ο ηθικός εγκληματο-πανικός και η συλλογική εγκληματο-υστερία γύρω από την εγκληματικότητα των μεταναστών διαμορφώνεται, σχηματοποιείται, κατευθύνεται και συντηρείται από τα Μ.Μ.Ε-στη βάση των συνεχών «κυμάτων εγκληματικότητας» - βρίσκει όμως έρεισμα και στην ψυχοκοινωνική ανάγκη του ευρωέλληνα να απαρνηθεί το βαλκανικό παρελθόν του και να το παίξει politically (& socially) correct.
- 10) Την οποία εισαγόμενη (ή εισαχθείσα) εγκληματικότητα δεν θα την αφήνουμε στα χέρια αυτοδικίας ή ρατσιστικού μένους των «επιτροπών ληστευθέντων» αλλά θα τη διαχειριστούμε μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας, του πολιτισμού, των θεσμών και των παραδόσεών μας. Ως Έλληνες και όχι ως φοβισμένοι ξένο-φάγοι.

12.2 Είναι η Ελληνική κοινωνία ρατσιστική ή ξενόφοβη?

Τίθεται το ερώτημα αν η ελληνική κοινωνία είναι ρατσιστική και οι Έλληνες ρατσιστές. Επιστήμονες, φορείς και πολιτικοί εκφράζουν διαφορετικές απόψεις για το ρατσισμό και την ξενοφοβία στην Ελλάδα. Άλλοι υποστηρίζουν ότι η ελληνική κοινωνία είναι ξενόφοβη, άλλοι πιστεύουν ότι δεν είναι ρατσιστική, άλλοι θεωρούν ότι διέπεται από ένα ιδιότυπο ρατσισμό, άλλοι υποστηρίζουν ότι οι ρατσιστικές εκδηλώσεις αυξάνονται και άλλοι ότι οι Έλληνες είναι λιγότερο ρατσιστές από τους Άγγλους, τους Γάλλους και τους Γερμανούς.

Ελληνίδα επιστήμονας παρατηρεί ότι επιστημονικά και πολιτικά η απάντηση στο «υπάρχει ρατσισμός» δεν είναι μονοσήμαντη ναι ή όχι. Το πιο σωστό θα ήταν να πούμε ότι σε σχέση με τους άλλους Ευρωπαίους είμαστε λιγότερο ανεκτικοί στη διαφορά και ότι ο ρατσιστικός φόβος αντανακλά περισσότερο το φόβο φ\για το μέλλον μας που το βιώνουμε ως αβέβαιο και απειλητικό. Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο του 2005 οι Έλληνες είναι οι πιο απαισιόδοξοι Ευρωπαίοι. Το 25% πιστεύει ότι η προσωπική του κατάσταση θα χειροτερεύσει τα 5 επόμενα χρόνια (έναντι του 14% στην Ε. Ε.) και το 63% δηλώνει ανήσυχο για την εργασιακή του κατάσταση (έναντι του 42% της Ε. Ε.) (Ελληνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών 2001).

12.2.1 Η Ελληνική κοινωνία είναι ξενόφοβη

Μέχρι την έλευση των πρώτων κυμάτων μεταναστών η Ελλάδα ήταν η χώρα του Ξένιου Διός για τους ευκατάστατους τουρίστες της Δύσης, για όσους δεν διέφεραν σε χρώμα, και κουλτούρα από τους

Έλληνες. Η ξενοφοβία ήταν σχεδόν άγνωστη λέξη για την Ελλάδα. Όσο ο αριθμός των μεταναστών ήταν περιορισμένος, η κοινωνική τους περιθωριοποίηση δεν ήταν τόσο εμφανής όσο συμβαίνει σήμερα. Με τη μαζική είσοδο μεταναστών και προσφύγων μετά το 1989 η στάση μερικών Ελλήνων είναι ιδιαίτερα αρνητική απέναντι στους Αλβανούς, που αποτελούν τη μεγαλύτερη ομάδα αλλοδαπών.

Οι Έλληνες είναι ξενόφοβοι και όχι ρατσιστές. Υποστηρίζεται ότι η ελληνική ξενοφοβία δεν είναι ξενοφοβία δυτικοευρωπαϊκού τύπου αλλά μία ιδιότυπη στρατηγική ένταξης των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία. Διότι δεν αντιμετωπίζει ένα ρεύμα αμφισβήτησης των δικαιωμάτων που έχουν οι αλλοδαποί αλλά ένα ρεύμα άρνησης να δοθούν δικαιώματα στους αλλοδαπούς.

Μελέτες και έρευνες έδειξαν την ξενοφοβία του ελληνικού πληθυσμού, εκείνου που αντιμετωπίζει προβλήματα από την οικονομική κρίση, την ανεργία, την φτώχεια και την ακρίβεια. Γραφειοκράτες στη δημόσια διοίκηση, στην αστυνομία, στα συστήματα Υγείας και Εκπαίδευσης, σε ελληνικές υπηρεσίες στο εξωτερικό και μερικοί απλοί πολίτες βρίσκονται ανάμεσα στους πιο ξενόφοβους. Η ξενοφοβία εκφράζεται πιο έντονα από τους ηλικιωμένους, άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, μη οικονομικά ενεργά άτομα, κατοίκους των αγροτικών περιοχών, άτομα που εκκλησιάζονται συχνά. Ρατσιστικές και ξενοφοβικές συμπεριφορές υπάρχουν στην εκπαίδευση και δεν απουσιάζουν από το σχολικό περιβάλλον. Μετανάστες δεύτερης γενιάς αντιμετωπίζουν ρατσιστικές συμπεριφορές. Η ξενοφοβία ξεκινά από τα σχολεία και μπορεί να οφείλεται στη στάση των γονέων, των εκπαιδευτικών και των μαθητών απέναντι στην παρουσία των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία.

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζει το βαθμό ανεκτικότητας. Τα παιδιά των γονέων με ανώτερη-ανώτατη μόρφωση

είναι χαρακτηριστικά πιο ανεκτικά στο «διαφορετικό» από τα παιδιά γονέων με στοιχειώδη μόρφωση. Φαίνεται ότι τα παιδιά είναι η πιο ανεκτική ομάδα έναντι των αλλοεθνών και αλλόθρησκών συνομηλίκων τους. Τα ελληνόπουλα αγκαλιάζουν τα ξένα παιδιά, εκτός μεμονωμένων περιπτώσεων. Υπάρχουν δείγματα ρατσισμού που ξεκινούν από την οικογένεια και όχι από τα ίδια τα παιδιά. Στο προαύλιο του σχολείου που είναι ο τόπος συνάντησης με το γηγενή πληθυσμό, μερικά παιδιά φέρονται με ρατσιστικό τρόπο, ειδικά όταν μαλώνουν φωνάζουν ο ένας τον άλλο «Αλβανέ, Ρωσοπόντιε, Αράπη κλπ.» με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συγκρούσεις όταν ακούγεται η ως ύβρις η προσφώνηση. Εξ άλλου τα παιδιά μεταναστών και προσφύγων επειδή τα θεωρούν «διαφορετικά πληγώνονται» . (Πουλοπούλου Η., 2007)

Μερικοί γονείς εκδηλώνουν ρατσιστικές συμπεριφορές επειδή εκλαμβάνουν ως κακό τη συνύπαρξη πολιτισμικά διαφορετικών παιδιών στα σχολεία. Ένα παράδειγμα είναι το δικαίωμα να κρατούν τις σημαίες στις παρελάσεις των σχολείων στις εθνικές εορτές οι αλλοδαποί μαθητές.

Πληθαίνουν τα περιστατικά σε βάρος αλλοδαπών στα οποία πολίτες πήραν το νόμο στα χέρια τους για να τους «τιμωρήσουν». Τα περισσότερα από αυτά δεν έχουν εξιχνιαστεί, αλλά και όσα έχουν διαλευκανθεί δεν έχουν συνδεθεί με συγκεκριμένες ρατσιστικές οργανώσεις. Η έρευνα στη Μακεδονία έδειξε ότι η παρουσία των μεταναστών δε θεωρείται ως σημαντικό πρόβλημα, παρά το γεγονός ότι οι ερωτώμενοι πιστεύουν ότι είναι μεγάλος ο αριθμός τους. Ενώ η συντριπτική πλειονότητα δείχνει ανεκτικότητα προς του ξένους μία μικρή μειονότητα αισθάνεται προκαταλήψεις και ξενοφοβία. Διάφοροι λόγοι έγιναν αφορμή για την ανάπτυξη ξενοφοβίας στην Ελλάδα που στο παρελθόν δεν υπήρχε. Έρευνα του ΕΚΚΕ δείχνει την ξενοφοβία των Ελλήνων κυρίως απέναντι στους Αλβανούς και τους Ρωσοπόντιους αλλά

και στο χρώμα της φυλής όπως μαύρους και κίτρινους. (Ελληνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών 2001).

12.2.2 Η Ελληνική κοινωνία δεν είναι ρατσιστική

Η άποψη αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι ο Έλληνας από τη φύση του είναι φιλόξενος. Δέχεται τον ξένο όταν δεν τον ενοχλεί. Στην έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την άνοδο του φασισμού και του ρατσισμού στην Ευρώπη, ο καθηγητής Ευρυγένης έγραφε « Η στάση του αυτόχθονος πληθυσμού απέναντι στις εθνικές – θρησκευτικές μειονότητες χαρακτηρίζεται από πνεύμα ανοχής και ξενοφιλίας και στερείται κατά κανόνα φυλετικών προκαταλήψεων». (Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο 1985)

Δεκαπέντε χρόνια μετά άλλος Έλληνας καθηγητής υπογραμμίζει ότι όσο οι ξένοι επισκέπτονταν την Ελλάδα με την ιδιότητα του τουρίστα προερχόμενοι στη συντριπτική τους πλειονότητά τους από τις ευημερούσες χώρες της Δύσης αποτελούσαν αντικείμενο θαυμασμού και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που θεωρούσαν τους Ευρωπαίους ανώτερους και ήθελαν να τους μιμηθούν. Τελευταία το αίσθημα κατωτερότητας σε σχέση με τους Ευρωπαίους τείνει να αντικατασταθεί από αίσθημα ανωτερότητας σε σχέση με τους μετανάστες . Μέχρι τις αρχές της νέας χιλιετίας ρατσισμός δεν φαινόταν να απειλεί την ελληνική κοινωνία διότι στερείται ιδεολογικής βάσης με εξαίρεση μεμονωμένα στελέχη του συντηρητικού χώρου με ακροδεξιές πολιτικές απόψεις. (Παπαδημητρίου Ζ.,2000)

Η ΕΣΗΕΑ τονίζει ότι η Ελλάδα είναι χώρα της ανοχής και της φιλοξενίας και καταδικάζει τις εκδηλώσεις ρατσισμού. Με την ευκαιρία

δολοφονικής επίθεσης κατά των μεταναστών δηλώνει ότι τις θεωρεί ως πράξεις αποτροπιασμού για το σύνολο των δημοσιογράφων και του ελληνικού λαού.

Έλληνας επιστήμονας θεωρεί ότι στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας δεν υπάρχει παράδοση ρατσισμού. Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τους περισσότερους μη κανονικούς μετανάστες, των οποίων η συντριπτική πλειονότητα προέρχεται από μία εθνικότητα, δεν υπάρχει ρατσισμός στη χώρα. (Σουρμελίδης Σ., 2000)

Στην Ελλάδα δεν έχει δημιουργηθεί πολιτικό κόμμα που να συμμετέχει στο ελληνικό κοινοβούλιο το οποίο να βασίζεται και να επενδύει στο ρατσισμό και την ξενοφοβία των κατώτερων εισοδηματικών τάξεων, με βασική θέση την εκδίωξη των μεταναστών. (Παπαδημητρίου Ζ., 2000)

Δεν έχει εμφανιστεί οργανωμένη «επιχείρηση» κατά των μεταναστών ούτε «ομάδες κρούσεως» ανάλογες με αυτές της Γερμανίας π.χ. Σκινχεντς, ούτε παρατηρήθηκαν επιθέσεις κατά Μουσουλμάνων μετά την 11^η Σεπτεμβρίου όπως συνέβη στην Αμερική, τη Βρετανία, τη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Δανία και την Ολλανδία. (Πουλοπούλου Η., 2007)

12.2.3 Η Ελληνική κοινωνία έχει έναν ιδιότυπο ρατσισμό

Η άποψη αυτή στηρίζεται στο ότι οι Έλληνες δεν είναι ρατσιστές, ο φυλετικός ρατσισμός ως ιδεολογία είναι ανύπαρκτος, αλλά ρατσισμός υπάρχει σε επίπεδο ατομικής συμπεριφοράς και ότι στην ελληνική κοινωνία υποβόσκει ο ρατσισμός αν και σε μικρότερο βαθμό από άλλες κοινωνίες.

Ο ιδιότυπος ρατσισμός των Ελλήνων αφορά κυρίως τους τσιγγάνους, μειονότητα που ζει κάτω από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού. Έρευνες δείχνουν ότι παιδιά δεν ήθελαν να υπάρχουν στην τάξη τους παιδιά τσιγγάνικης καταγωγής. Δείγματα ενός πολιτισμικού ρατσισμού εμφανίζονται και στην περίπτωση της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης. Ο ρατσισμός αυτός εκφράζεται με την υποτίμηση της μειονοτικής αυτής ομάδας ως πολιτισμικά υποδεέστερης και καθυστερημένης. (Ανθόπουλος Μπ., 1998)

Η ρατσιστική στάση απέναντι στον πληθυσμό των αλλοδαπών που βρίσκονται στην Ελλάδα δεν επιδιώκει την αποπομπή τους, αλλά τη διατήρησή τους σε μειονεκτική θέση από την άποψη των δικαιωμάτων που δημιουργεί επιπλέον την ψευδαίσθηση ότι η εκδίωξη μέρους τουλάχιστον αυτού του πληθυσμού θα είναι έτσι πιο εύκολη. (Λινάρδος-Ρύλμον Π., 2000)

Έρευνα που έγινε σε 15 χώρες της Ε.Ε. έδειξε ότι περισσότεροι Έλληνες 77% σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ε.Ε. 52% συμφωνούν με την άποψη ότι όταν υπάρχουν πολλά παιδιά μεταναστών και μειονοτήτων η ποιότητα της εκπαίδευσης υποβαθμίζεται. Επίσης ένα υψηλό ποσοστό 45% πιστεύει ότι η εισροή μεταναστών δεν ωφελεί καθόλου την Ελλάδα, ενώ το 32% πιστεύει ότι ωφελεί λίγο. Στο κοινωνικό περιθώριο ζουν και οι Φιλιππινέζες που εργάζονται στη χώρα μας ως οικιακοί βοηθοί. Όπως δηλώνουν οι ίδιες αντιμετωπίζουν καθημερινά παντός είδους ταπεινώσεις και εξευτελισμούς, (βάνουση μεταχείριση, σεξουαλικές παρενοχλήσεις) αφού ορισμένοι εργοδότες και εργοδότριες τις θεωρούν κατώτερα όντα. Στη συνείδηση του μέσου Έλληνα η λέξη Φιλιππινέζα έχει μετατραπεί σε συνώνυμο της υπηρέτριας. Σε μελέτη του Κέντρου Έρευνας και Ανάλυσης της Μετανάστευσης αναφέρεται ότι η στάση του Ελληνικού πληθυσμού απέναντι στην εισροή μεταναστών είναι σε μεγάλο βαθμό εχθρική. Αν η απόλυτα φιλελεύθερη στάση βαθμολογείται με 0 και η

απόλυτα εχθρική με 1 η Ελλάδα μαζί με την Αυστρία κατατάσσονται στην κατηγορία που δίνουν βαθμό πάνω από 0.7. (Επίσημη εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2000)

12.2.4 Οι ρατσιστικές συμπεριφορές και οι εκδηλώσεις βίας πολλαπλασιάζονται στην Ελλάδα

Η ρατσιστική στάση απέναντι στους μετανάστες αφορά ορισμένες κατηγορίες. Οι Αλβανοί που αποτελούν πλειονότητα του πληθυσμού των μεταναστών υπόκεινται ιδιαίτερα σε προκαταλήψεις και στερεότυπα. Αρνητικές απόψεις υπάρχουν επίσης για τους Ρουμάνους και τους Ρώσους.

Η οργάνωση ΣΟΣ Ρατσισμός αναφέρεται σε ρατσιστικές συμπεριφορές που έχουν παρατηρηθεί ή καταγγεληθεί στην Ελλάδα. Συχνά παραδείγματα είναι η αντιμετώπιση των ξένων που έρχονται να δούλέψουν στη συγκομιδή αγαθών και ζουν σε σπηλιές, οι ξυλοδαρμοί Φιλιππινέζων οικιακών βοηθών, οι ιδιοκτήτες που δε νοικιάζουν σπίτια σε «έγχρωμους» ή απαιτούν πολύ μεγαλύτερα ενοίκια από εκείνα που πληρώνουν οι Έλληνες, η περιφρόνηση που δείχνουν ορισμένοι καταστηματάρχες σε «έγχρωμους» πελάτες και την απειλή ότι θα καλέσουν την αστυνομία (συχνά χωρίς λόγο), ακόμα και το γεγονός ότι στα ελληνικά πλοία οι Αφρασιάτες ζουν σε χωριστά δωμάτια και τρώνε σε χωριστά τραπέζια από το υπόλοιπο πλήρωμα.

Τα τελευταία χρόνια έχουν εκδηλωθεί συμπεριφορές αντίθετες με τον ανθρωπιστικό πολιτισμό και φαινόμενα ρατσιστικής βίας από άτομα και οργανώσεις στελέχη των οποίων έχουν κατηγορηθεί για συμμετοχή σε βίαια επεισόδια με θύματα μετανάστες π.χ. δολοφονίες μεταναστών, ομαδικός βιασμός αλλοδαπής μαθήτριας μέσα στο σχολείο. (Υπουργείο Εξωτερικών, Παγκόσμια Διάσκεψη ΟΗΕ 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

*13.1 Κοινωνική εργασία
με άτομα πρόσφυγες*

*13.2 Κοινωνική εργασία
με οικογένειες προσφύγων*

*13.3 Κοινωνική εργασία
με κοινότητες προσφύγων*

13.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΆΤΟΜΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Η κοινωνική εργασία αποτελεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών, που παρεμβάλλεται στην σημαντική σχέση ατόμου περιβάλλοντος, με σκοπό να βοηθήσει στην ενίσχυση ή στην αποκατάσταση της ισορροπίας της, εφ' όσον αυτή έχει διαταραχθεί. Σύμφωνα με τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών (1960) η κοινωνική εργασία παρουσιάζεται ως τη δράση η οποία κατατείνει να βοηθήσει στην καλύτερη και αμοιβαία προσαρμογή του ανθρώπου και του περιβάλλοντος (Κατσορίδου – Παπαδοπούλου,1993).

Σαν ένα επάγγελμα που αναπτύχθηκε τον 20^ο αιώνα ανταποκρινόμενο στις κοινωνικές συνθήκες που συνεχώς αλλάζουν, η κοινωνική εργασία λειτουργεί για να αποτρέψει τα ατομικά, ομαδικά και κοινοτικά προβλήματα που προκύπτουν από την δυσλειτουργία των προσωπικών αναγκών και των κοινωνικών θεσμών (Μουζακίτης, 1994).

Σύμφωνα με τον STEAN, βασικές αξίες και αρχές στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας με πρόσφυγες είναι :

α) Πίστη στην αξιοπρέπεια και αξία του ατόμου, άσχετα από τον κοινωνικό, ψυχολογικό, διανοητικό ή πολιτικό προσανατολισμό, φύλο, φυλή ή ηλικία.

β) Πίστη στην αυτοδιάθεση του ατόμου (πελάτη) δηλαδή το δικαίωμα κάθε ατόμου να ζει την ζωή του με τον δικό του τρόπο, εφ' όσον δεν έχει επιπτώσεις στα δικαιώματα των άλλων.

γ) Πίστη στην ικανότητα και προσωπικά ιδεώδη που έχουν σχέση με την ελεύθερη έννοια της βελτίωσης του ανθρώπου.

δ) Αποδοχή της μοναδικότητας (ιδιαιτερότητας) κάθε ατόμου (πελάτη) ή συστήματος πελατών (Μουζακίτης, 1994).

Επίσης, για να εργαστεί ο κοινωνικός λειτουργός με μέλη προσφυγικών εθνικοτήτων χρειάζεται:

α) να αποσείσει πιθανές φυλετικές, ξενοφοβικές ή εθνοκεντρικές τάσεις και προκαταλήψεις που πιθανώς να έχει

β) χρειάζεται να προσαρμόσει τις κοινωνικές υπηρεσίες ώστε να γίνουν προσιτές και αποδεκτές στους πρόσφυγες

γ) όχι μόνο να γίνει καλός γνώστης των παραδόσεων, συνηθειών, αξιών και τρόπου ζωής των προσφύγων ώστε να κάνει ορθές εκτιμήσεις, αλλά η επέμβασή του να κτίζει επάνω στις δυνάμεις των προσφύγων παρά στις αδυναμίες τους

δ) να είναι έτοιμος να εξετάσει τη μεθοδολογία που είναι βασισμένη σε πολύ διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα, και να βεβαιωθεί ότι ανταποκρίνεται στις ανάγκες μελών μετακινούμενων πληθυσμών. Εκεί που επιβάλλεται, ακατάλληλες μεθοδολογίες πρέπει να εγκαταλειφθούν ή να προσαρμοστούν.

Σε γενικά πλαίσια, το έργο του κοινωνικού λειτουργού σε σχέση με τους πρόσφυγες διαχωρίζεται σε δύο φάσεις, αυτή της υποδοχής και τη φάση της αποκατάστασης – ένταξης.

Κατά την Α' φάση (επείγουσα) της υποδοχής , πρέπει να δοθούν οι πρώτες βοήθειες κοινωνικής φροντίδας :

- Ø Ψυχολογική και συναισθηματική στήριξη
- Ø Στέγαση
- Ø Σίτιση και ένδυση
- Ø Ιατρική φροντίδα (όπου είναι αναγκαία)
- Ø Προετοιμασία για την επόμενη φάση

Κατά τη Β' φάση της αποκατάστασης – ένταξης παρέχονται οι εξής υπηρεσίες:

- Ø Προετοιμασία για την αποδοχή διεργασίας λύσεων

Ø Εκπαίδευση

α) εκπαίδευση γλώσσας

β) πολιτισμικός προσανατολισμός

γ) επαγγελματική εκπαίδευση

δ) νομική ενημέρωση στο οικογενειακό και εργατικό δίκαιο και σχετικά με τα δικαιώματα των πολιτών

Ø Επαγγελματική αποκατάσταση

Ø Κοινωνική ένταξη

(Βεζυράκης, 1992)

Πρέπει να επισημανθεί ότι ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά τον πρόσφυγα να ενσωματωθεί στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, μόνο εάν αυτός το επιζητεί και θέτει αρωγό τον εαυτό του ώστε ο πρόσφυγας να αξιοποιήσει σε μέγιστο βαθμό τις δυνάμεις του για τη βελτίωση της ζωής του (Μουζακίτης, 1994).

13.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται στις υπηρεσίες εξυπηρέτησης προσφύγων, σε πολλές περιπτώσεις επισκέπτεται τους χώρους κατοικίας και εργασίας τους.

Αυτό συμβαίνει κυρίως όταν πρόκειται να εμπλέξει όλη την οικογένεια και μάλιστα στην περίπτωση που τα παιδιά είναι μεγάλα.

Είναι απαραίτητο να γνωρίζει καλά ο κοινωνικός λειτουργός τις ανάγκες τους και η επιτόπου έρευνα βοηθά σε αυτόν τον σκοπό.

Ιδιαίτερα εμπόδια συναντά με την προσφυγική οικογένεια αφού είναι πολυμελής ως προς τον αριθμό των παιδιών αλλά και τη συγκατοίκηση

με συγγενείς. Ανασχετικός παράγοντας είναι ο σαφής διαχωρισμός των ρόλων του ζευγαριού δηλαδή την αδιαμφισβήτητη κυρίαρχη του άνδρα και την εξάρτηση και πλήρη υποταγή της γυναίκας σε αυτόν (Γιαννακού, 1992).

Ιδιαίτερη μέριμνα γίνεται για τον ηλικιωμένο πρόσφυγα που έχει πολλαπλά προβλήματα . Καμία υπηρεσία δεν ασχολείται με τον ηλικιωμένο πρόσφυγα κι έτσι δεν έχει τη δυνατότητα να εισαχθεί σε γηροκομείο ή σε στέγη ηλικιωμένων. Επιπλέον δεν παίρνει επίδομα απορίας ούτε φάρμακα δωρεάν.

Εκτός από τα σημεία που αναφέρθηκαν, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει ακόμα να βοηθήσει τον ηλικιωμένο πρόσφυγα στα καθημερινά του πρακτικά προβλήματα που τυχόν θα παρουσιαστούν. Ακόμη απαραίτητες είναι οι συχνές επισκέψεις κατ' οίκον και η συμβουλευτική υποστηρικτική εργασία.

Μακροπρόθεσμος στόχος του κοινωνικού λειτουργού είναι η απεξάρτηση της οικογένειας από την υπηρεσία και η αυτοδυναμία της. Τα μέσα για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι η ψυχολογική υποστήριξη και συμβουλευτική, η φροντίδα για τα παιδιά – ιδιαίτερα όταν πρόκειται για μονογονεϊκές οικογένειες η διερεύνηση και αξιοποίηση της ικανότητας του γονιού για εργασία, η εξεύρεση εργασίας και τέλος η αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης της οικογένειας σε σχέση με την επιδοματική πολιτική της υπηρεσίας (Σωτηροπούλου, 1992).

Με σειρά συνεντεύξεων με τον/την αρχηγό της οικογένειας επιδιώκεται κατ' αρχήν η στήριξη του ηθικού της μητέρας ή του πατέρα. Ο κοινωνικός λειτουργός επιδιώκει τη συνεργασία του εξυπηρετούμενου στη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων. Οι κατ' οίκον επισκέψεις λειτουργούν θετικά για την ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης. Η αναγκαιότητα για εργασία της μητέρας ή του πατέρα συνεπάγεται σειρά

προβλημάτων που κυρίως είναι τα εξής : αναστολές και δισταγμοί λόγω κουλτούρας, που πρέπει να ξεπεραστούν με συμβουλευτική εργασία και υποστήριξη από μέρους του κοινωνικού λειτουργού, φροντίδα για τα παιδιά και τοποθέτησή τους σε παιδικούς σταθμούς ή σχολεία και εξεύρεση κατάλληλης εργασίας (Σωτηροπούλου, 1992).

Η οικογένεια μπορεί να θεωρηθεί ανεξάρτητη όταν πια, ύστερα από τη σχετική αξιολόγηση, κριθεί πως δεν χρειάζεται κυρίως την οικονομική υποστήριξη από την υπηρεσία. Οι περιπτώσεις όμως αυτές είναι σπάνιες λόγω των συνθηκών π.χ υψηλά ενοίκια, χαμηλά ημερομίσθια, αυξημένες ανάγκες λόγω του συνήθως μεγάλου αριθμού παιδιών (Σωτηροπούλου, 1992).

13.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται με πρόσφυγες καλείται να παρέμβει για την επίλυση των προβλημάτων στην κοινότητα. Να διερευνήσει και να συνεργαστεί με πηγές της κοινότητας, όπως οργανισμούς κοινής ωφέλειας, ιδιοκτήτες κατοικιών και εργοδότες. Χρειάζεται να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη, να αμβλύνει ρατσιστικές τάσεις και να αντλήσει κάθε δυνατή βοήθεια για τους πρόσφυγες.

Οι δημόσιες σχέσεις είναι απαραίτητο εργαλείο του κοινωνικού λειτουργού σ' αυτήν την κατεύθυνση και η ενημέρωση των κατοίκων της κοινότητας για το προσφυγικό πρόβλημα, σε διάφορα επίπεδα, όπως υγείας, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας κ.τ.λ, πραγματοποιείται σε συνεργασία

με όλες τις οργανώσεις για αλλοδαπούς και πρόσφυγες για τον καλύτερο συντονισμό των ενεργειών στις ατομικές περιπτώσεις και για την εξεύρεση αποδοτικότερης πολιτικής στον χειρισμό του προσφυγικού προβλήματος.

Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να είναι γνώστης της πολύπλοκης μεταναστευτικής πολιτικής των διαφόρων χωρών και να συνεργάζεται με διεθνείς οργανώσεις και προγράμματα, τις διάφορες πρεσβείες και το Ελληνικό ή κεντρικό γραφείο του ΟΗΕ στη Γενεύη. Αυτό σημαίνει πως είναι απαραίτητη η γνώση μίας ξένης γλώσσας τουλάχιστον της Αγγλικής ή της Γαλλικής.

Τέλος, ένας τομέας στον οποίο ο κοινωνικός λειτουργός δεν συμμετέχει είναι η διαδικασία αναγνώρισης, αφού η εγγραφή στην κοινωνική υπηρεσία ακολουθεί της παροχής ασύλου. Όμως η βοήθεια που θα προσέφερε εκεί είναι ουσιώδης (Κοψίνη – Λουκαδούνου, 1996).

Β' ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1

Το προσφυγικό πρόβλημα της Πάτρας

Κεφάλαιο 2

*Υπηρεσίες και Μ.Κ.Ο στήριξης των προσφύγων στην
Πάτρα*

Κεφάλαιο 3

Έρευνα

Κεφάλαιο 1

Το προσφυγικό πρόβλημα στην Πάτρα

Το προσφυγικό πρόβλημα ταλανίζει την πόλη της [Πάτρας](#) από το 1996, όταν και εμφανίστηκαν για πρώτη φορά πρόσφυγες, οι οποίοι και δημιούργησαν καταυλισμό. Από τότε μέχρι σήμερα έχουν υπάρξει διακυμάνσεις στον αριθμό των προσφύγων καθώς και στην εθνικότητα αυτών. Τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά το 2001 συρρέουν συνεχώς Αφγανοί πρόσφυγες ενώ στον πληθυσμό αυτό έχουν προστεθεί Σομαλοί και Σουδανοί. Σήμερα υπολογίζεται ότι ζουν στην Πάτρα γύρω στους 3000 με 5000. Σκοπός τους είναι η λαθραία ακτοπλοϊκή τους έξοδο από την [Ελλάδα](#) για την [Ιταλία](#) (www.tovima.dolnet.gr).

Υπόβαθρο

Το λιμάνι της Πάτρας αποτελεί τον βασικό κόμβο σύνδεσης με την [Ιταλία](#) μέσω ακτοπλοϊκής γραμμής και συνεπώς αποτελεί την κυριότερη πύλη εξόδου από την Ανατολή προς τη δύση. Οι πρόσφυγες προερχόμενοι από το [Αφγανιστάν](#) ή την [Σομαλία](#) επιλέγουν ως συντομότερο και ασφαλέστερο δρόμο για τις χώρες της Ευρώπης τα δύο λιμάνια της δυτικής Ελλάδας, την [Ηγουμενίτσα](#) και την [Πάτρα](#). Το λιμάνι της Πάτρας λόγω των περισσότερων γραμμών προς Ιταλία και την λιγότερο καλή περιφραγή αποτελεί τον πόλο έλξης του μεγαλύτερου μέρους των προσφύγων. Κύριος στόχος αυτών είναι να φτάσουν στη [Γερμανία](#), την [Ολλανδία](#) ή την [Σουηδία](#). Τις ομάδες αυτές των

περάσουν τα ελληνικά σύνορα, έρχονται στην Πάτρα και με τη βοήθεια ανθρώπων ή και μόνοι τους κρύβονται σε φορτηγά που πρόκειται να αποβιβάσουν σε ένα από τα πλοία της γραμμής με κατεύθυνση την Ιταλία. Πολλές φορές τα φορτηγά περιέχουν ειδικές κρύπτες έτσι ώστε να μην γίνουν αντιληπτοί από τις αρχές (www.tovima.dolnet.gr).

Εγκατάσταση και συνθήκες διαβίωσης

Και τις δύο φορές που εμφανίστηκαν πρόσφυγες στην Πάτρα το άμεσο πρόβλημα που δημιουργήθηκε αφορούσε την στέγασή τους. Κατά το πρώτο κύμα προσφύγων, το [1996](#) δηλαδή, είχε δημιουργηθεί ένας μικρός καταυλισμός στον παλιό σταθμό τρένων που βρίσκεται ακριβώς απέναντι από το λιμάνι. Λόγω όμως αντιδράσεων των κατοίκων της περιοχής αλλά και φορέων αυτής και κατόπιν διαπραγματεύσεων των Κούρδων με τις αστυνομικές αρχές αποφασίστηκε η διάλυση του καταυλισμού και η μεταφορά των σε κατασκηνώσεις στην Περαχώρα [Λουτρακίου](#). Καθώς όμως ο στόχος των προσφύγων ήταν να περάσουν στις χώρες της Δύσης, ο καταυλισμός του Λουτρακίου γρήγορα ερημώθηκε και οι ίδιοι επανεμφανίστηκαν στην Πάτρα.

Τη δεύτερη αυτή φορά, το [1998](#) δηλαδή, δημιούργησαν νέο αυτοσχέδιο καταυλισμό σε οικόπεδο στην περιοχή της [Αγυιάς](#), λίγο πιο μακριά από το λιμάνι, ο οποίος διατηρείται ακόμα και σήμερα. Για τον συγκεκριμένο καταυλισμό έχουν υποβληθεί μηνύσεις από τους

κατοίκους. Εκτός από τον καταυλισμό αρκετοί διαμένουν σε εγκαταλελειμμένα σπίτια ενώ οι πρόσφατα αφιχθέντες Σομαλοί πρόσφυγες ζουν έξω από τον καταυλισμό, κυρίως στις περιοχές του Αγίου Ανδρέα και του Κάστρου, λόγω της κόντρας που υπάρχει μεταξύ αυτών και των Αφγανών. Και στους δύο καταυλισμούς δεν τηρούνταν οι στοιχειώδεις όροι υγιεινής με αποτέλεσμα να εγκυμονεί ο κίνδυνος έξαρσης και μετάδοσης σοβαρών ασθενειών. Οι δυσκολίες άλλωστε που παρουσιάζονται στην κάλυψη των βιοτικών τους αναγκών αυξάνουν σοβαρά τον κίνδυνο αυτό με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα η έλλειψη τουαλετών που υπάρχει στον καταυλισμό. Επιπλέον δεν είναι λίγοι αυτοί που αντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα λόγω των δυσχερειών που αντιμετωπίζουν και της απουσίας των οικογενειακών τους προσώπων. Χαρακτηριστικό άλλωστε της κατάστασης που επικρατεί στην Πάτρα, αλλά και στην Ελλάδα γενικότερα, είναι το γεγονός ότι αρκετές χώρες της [Ευρωπαϊκής Ένωσης](#) έχουν αρνηθεί να επιστρέψουν πρόσφυγες στην Ελλάδα, ως χώρα πρώτης εισόδου, καθώς οι αρμόδιες αρχές έκριναν ότι δεν εξασφαλιζόταν η ασφάλειά τους και οι σωστές συνθήκες διαβίωσής τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη σε έκθεσή του αφού τονίζει τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης παρατηρεί ότι *πλήττεται καιρία και η προσωπική αξιοπρέπεια των διαβιούντων*. Οι πρόσφυγες δεν υποστηρίζονται επίσημα από το υπάρχον κρατικό σύστημα υγείας οπότε δεν έχουν τη δυνατότητα να εξετάζονται ή νοσηλεύονται για προληπτικές εξετάσεις παρά μόνο σε περίπτωση επείγοντος.

Από τις [12 Μαΐου 2008](#) στον καταυλισμό έχει εγκατασταθεί ειδικό κλιμάκιο των Γιατρών Χωρίς Σύνορα που παρέχει συστηματική ιατρική φροντίδα και παράλληλα ενημερώνει τους πρόσφυγες για τους κινδύνους που διατρέχουν. Επίσης εκτός από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα, αρκετές [Μη κυβερνητικές οργανώσεις](#), ο δήμος Πατρέων αλλά και η [μητρόπολη](#)

[Πατρών](#) ενισχύουν καθημερινά τους πρόσφυγες με παροχή τροφίμων και διοργάνωση συσσιτίων.

Πέρα όμως από τις συνθήκες διαβίωσης, οι πρόσφυγες διατρέχουν άμεσο κίνδυνο για τη ζωή τους κάθε φορά που επιχειρούν να περάσουν στην [Ιταλία](#) κρυμμένοι εντός των φορτηγών. Και αυτό γιατί πολλές φορές στοιβάζονται μέσα σε αυτά χωρίς τον στοιχειώδη εξοπλισμό. Άλλωστε έχουν καταγραφεί αρκετοί θάνατοι από ασφυξία μέσα στα φορτηγά ενώ το τραγικότερο περιστατικό και το πλέον πολυάριθμο σε νεκρούς συνέβη το [1999](#), όταν έπιασε φωτιά σε γνωστό πλοίο ενώ έπλεε ανοιχτά της Πάτρας. Από τη φωτιά αυτή βρήκαν τραγικό θάνατο 10 πρόσφυγες, οι οποίοι είχαν κρυφτεί σε φορτηγά και πέθαναν μάλλον από ασφυξία. Τις κηδείες ανέλαβαν δύο πολίτες. Μερικοί ομαδικοί τάφοι προσφύγων βρίσκονται στο νέο τμήμα του [Α΄ Νεκροταφείου Πατρών](#). (www.indy.gr).

Παροχή ασύλου

Σύμφωνα με τον Κανονισμό Δουβλίνο II που έχει θεσπίσει η [Ευρωπαϊκή Ένωση](#), αρμόδιο για την χορήγηση ασύλου είναι το κράτος στο οποίο εισέρχεται για πρώτη φορά ένας πρόσφυγας ρίχνοντας έτσι το βάρος ανισομερώς στις χώρες πρώτης εισόδου αλλοδαπών (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία). Η σκέψη της απέλασης δεν τίθεται καθώς αφ' ενός η [Τουρκία](#) δεν τους δέχεται πίσω αφ' ετέρου η κατάσταση των χώρων προέλευσής τους καθιστά ανέφικτη κατά νόμον την απέλασή τους. Στην Ελλάδα η παροχή ασύλου αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα καθώς αφ' ενός οι πρόσφυγες στερούνται ταξιδιωτικών εγγράφων και τα ονόματα που δίνουν είναι κατά δήλωση τους δυσκολεύοντας έτσι τις αρχές και αφ'

ετέρου η ίδια η πολιτεία χορηγεί σε πολύ μικρά ποσοστά τον αριθμό χορήγησης πολιτικού ασύλου. Τέλος από τη στιγμή που οι περισσότεροι πρόσφυγες δεν επιδιώκουν την εγκατάσταση στην Ελλάδα δεν ενδιαφέρονται και για την παροχή ασύλου στην χώρα μας. Ένας επιπρόσθετος λόγος είναι σύμφωνα με τον [Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό](#) το γεγονός ότι «*το λιμάνι είναι διάτρητο και καλλιεργείται η βεβαιότητα ότι αργά ή γρήγορα θα περάσουν στην Ιταλία*».

Ένα άλλο ζήτημα είναι η προστασία των ανηλίκων, οι οποίοι διατρέχουν άμεσο κίνδυνο. Σύμφωνα με την Διεθνή αμνηστία ο αριθμός των ασυνόδευτων ανήλικων έφτανε τους 250 τον Φεβρουάριο του 2008. Κατά καιρούς μάλιστα αρκετά δημοσιεύματα του τοπικού τύπου έχουν κάνει λόγο για παράξενες εξαφανίσεις ανηλίκων που συνδέονται με εμπόριο οργάνων. Η περιφερειακή διοίκηση του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού Πάτρας σε συνεργασία με το ελληνικό κράτος έχει κατά καιρούς φιλοξενήσει σε ξενοδοχεία ή ιδρύματα ανηλίκους και έχει αναλάβει την φύλαξή τους χωρίς όμως αυτό να αποτελεί πάγια πολιτική λόγω των γραφειοκρατικών ή οικονομικών προβλημάτων που δημιουργούνται (www.equal-greece.gr)

Αντιμετώπιση προβλήματος

Σχετικά με την εξεύρεση λύσης όσον αφορά την περιοχή της Πάτρας έχουν υπάρξει αρκετές απόψεις από τους αρμοδίους φορείς. Μια από τις πρώτες λύσεις που προκρίθηκαν από την ηγεσία του υπουργείου εμπορικής ναυτιλίας ήταν η ενίσχυση της περίφραξης του λιμανιού, στα πλαίσια του ISPS, η αύξηση του προσωπικού του λιμεναρχείου και η προμήθεια των Λιμενικών Αρχών με ανιχνευτές έτσι ώστε να γίνεται γρηγορότερα και ευκολότερα ο έλεγχος των φορτηγών.

Μετά το ναυάγιο του πρώτου σχεδίου, αποφασίστηκε η κοινή λήψη επιχειρήσεων μεταξύ λιμενικού σώματος και αστυνομίας. Έτσι τον Ιανουάριο του [2008](#), και ύστερα από ενισχύσεις που κατέφθασαν από την [Αθήνα](#) και τον [Πειραιά](#), άρχισε το κοινό επιχειρησιακό σχέδιο σύμφωνα με το οποίο προβλέπονταν συχνές περιπολίες της αστυνομίας, έτσι ώστε οι πρόσφυγες να περιοριστούν στον χώρο του καταυλισμού τους και να μην μπορούν να πλησιάσουν το λιμάνι, αυξημένα μέτρα ασφαλείας στο λιμάνι και συλλήψεις. Σκέψεις για βίαιη απομάκρυνση των προσφύγων απορρίφθηκαν σχεδόν αμέσως από την τοπική ηγεσία της αστυνομίας. Πράγματι τις πρώτες μέρες πραγματοποιήθηκαν εκατοντάδες συλλήψεις προσφύγων, οι οποίοι στη συνέχεια με λεωφορεία μεταφέρονταν στο τμήμα αλλοδαπών της Αττικής για να διεκπεραιωθούν στο τέλος στους χώρους υποδοχής προσφύγων στο [Λαύριο](#) ή στην [Θράκη](#). Η τρίτη λύση που προτάθηκε ήταν η δημιουργία σταθμού υποδοχής προσφύγων. Η απόφαση λήφθηκε σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο υπουργείο εσωτερικών παρουσία του δημάρχου Πατρέων, του νομάρχη Αχαΐας, του υφυπουργού εσωτερικών, του αρχηγού της αστυνομίας και του γενικού γραμματέα της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος, . Συγκεκριμένα αποφασίστηκε η διάλυση του υπάρχοντος καταυλισμού και η κατασκευή χώρου υποδοχής εκτός Πατρών, η χορήγηση πολιτικού ασύλου με γρηγορότερες διαδικασίες και η αύξηση των μέτρων ασφαλείας.

Τον Νοέμβριο του [2008](#) το υπουργείο εσωτερικών ανακοίνωσε ότι ως κατάλληλος χώρος για την κατασκευή του σταθμού υποδοχής επιλέχθηκε οικόπεδο 40 στρεμμάτων στην περιοχή [Δρέπανο](#) του δήμου [Ρίου](#), 15 χιλιόμετρα περίπου μακριά από την Πάτρα. Στην απόφαση αντιτίθετο οι κάτοικοι και ο δήμαρχος Ρίου, οι οποίοι δήλωσαν ότι «δεν είναι διατεθειμένοι να κάνουν πίσω». Σύμφωνα πάντως με τις δηλώσεις του γενικού γραμματέα της περιφέρειας ο σταθμός υποδοχής θα έχει χωρητικότητα 1000 ατόμων και θα κατασκευαστεί εντός του [2009](#).

Ο [Συνήγορος του Πολίτη](#) σε έκθεση του τον Φεβρουάριο του 2008 επικρίνει τις τοπικές αρχές και ιδίως τον δήμο Πατρέων τονίζοντας ότι *αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του καταυλισμού αποκλειστικά ως θέμα ασφάλειας και αστυνόμευσης παραλείποντας τη λήψη θετικών μέτρων για την ανακούφιση του ευπαθούς αυτού πληθυσμού*. Ο επικεφαλής του κλιμακίου της [Ύπατης Αρμοστείας](#) σε συνάντησή του με τις τοπικές αρχές της πόλης τον Νοέμβριο του 2008 δήλωσε «απαισιόδοξος» ως προς το κατά πόσο μπορεί να λυθεί το ζήτημα (www.msfi.gr).

Πρωτοβουλίες

Αναφορικά με το πρόβλημα των προσφύγων στην Πάτρα έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν αρκετοί σύλλογοι.

Οι κάτοικοι και οι καταστηματάρχες της περιοχής που βρίσκεται ο καταυλισμός και αντιμετωπίζει το μεγαλύτερο πρόβλημα ίδρυσαν τον σύλλογο «Η πόλις εάλω» που κύριο σκοπό έχει την απομάκρυνση του καταυλισμού από την περιοχή. Παράλληλα στην [Πάτρα](#) δραστηριοποιούνται και σύλλογοι για τα ανθρώπινα δικαιώματα όπως η «Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/στριών Πάτρας», «Πολίτες εν δράσει» κ.α. Αρνητική δράση στην περιοχή έχει επιδείξει και η [Χρυσή Αυγή](#), η οποία κατά καιρούς έχει μοιράσει φυλλάδια με ρατσιστικό και ξενοφοβικό περιεχόμενο. Αλλά και η Ομοσπονδία Φορτηγών Αυτοκινητιστών Διεθνών Μεταφορών (ΟΦΑΕ) έχει αναπτύξει έντονη δραστηριότητα καθώς τα συμφέροντά της πλήττονται καθημερινά από τους πρόσφυγες που στην προσπάθειά τους να κρυφτούν μέσα στα φορτηγά καταστρέφουν άθελά τους το εμπόρευμα αυτών.

Στις [29 Αυγούστου 2008](#) πραγματοποιήθηκε το No Border Patras που διήρκησε για ένα τριήμερο. Στα πλαίσια αυτού πραγματοποιήθηκαν πορείες διαμαρτυρίας, ενημερώσεις, εορταστικές εκδηλώσεις καθώς και

κάποιες μικροκατασκευές υποδομών στον καταυλισμό (www.noborderpatras.org).

Επεισόδια & Αστυνομική βία

Τον τελευταίο χρόνο με την εμφάνιση των Σομαλών προσφύγων δημιουργήθηκαν νέες εντάσεις, αυτή τη φορά μεταξύ των Σομαλών και των Αφγανών, οι οποίοι αποτελούν και τον συντριπτικό αριθμό των προσφύγων. Στις 14 και 26 [Οκτωβρίου](#) ομάδες Σομαλών και Αφγανών συγκρούστηκαν μεταξύ τους και διαλύθηκαν ύστερα από την επέμβαση της αστυνομίας. Αιτία, ο έλεγχος του λιμανιού, δηλαδή ποιος θα πιάσει καλύτερη θέση έτσι ώστε να μπορεί να κρυφτεί σε φορτηγά και να περάσει λαθραία στην [Ιταλία](#).

Για την δράση των αστυνομικών και λιμενικών αρχών έχουν υπάρξει κατά καιρούς αρκετές επώνυμες ή ανώνυμες καταγγελίες για χρήση βίας. Μεταξύ άλλων έχει καταγγελθεί ένας τραυματισμός με μαχαίρι 14χρονου Αφγανού από άντρα με στολή παραλλαγής εντός του λιμένα Πατρών και για το οποίο πραγματοποιήθηκε ένορκη διοικητική εξέταση χωρίς όμως ο ανήλικος να αναγνωρίσει κάποιον λιμενικό κ.α. Στις [8 Σεπτεμβρίου](#) 2008 με αφορμή τον τραυματισμό ενός Αφγανού, που σύμφωνα με τους ομοεθνείς του προκλήθηκε από λιμενικούς, εκατοντάδες Αφγανοί επιτέθηκαν με πέτρες εναντίον περιπολικών της αστυνομίας και στη συνέχεια εναντίον του σταθμού υποδοχής του λιμανιού, που στέγαζε όμως λόγω του σεισμού κάποια από τα γραφεία του λιμεναρχείου. Αφού διαλύθηκαν, επέστρεψαν αργότερα όπου με την συμμετοχή μικρής ομάδας αντιεξουσιαστών επιτέθηκαν σε λιμενικούς με πέτρες και ξύλα. Από τη συμπλοκή 5 λιμενικοί οδηγήθηκαν στο νοσοκομείο με ελαφρά τραύματα στα πόδια.

Στις αρχές Δεκεμβρίου 2008 άγνωστοι επιτέθηκαν σε έναν αστυνομικό με σιδερολοστό, τη στιγμή που είχε ακινητοποιήσει δύο

Αφγανούς. Φεύγοντας του ζήτησαν συγγνώμη λέγοντας του ότι τους πρόσφυγες είχαν στόχο. Στη συνέχεια σε άλλο σημείο της πόλης χτυπήθηκαν δύο πρόσφυγες με σιδερολοστό με αποτέλεσμα ο ένας εκ των δυο να διακομιστεί στο νοσοκομείο με τραύματα στο κεφάλι (www.enet.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Υπηρεσίες και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις Στήριξης Προσφύγων στην Πάτρα

2.1.Κίνηση υπεράσπισης δικαιωμάτων προσφύγων και μεταναστών/στριών

Η **Κίνηση** δημιουργήθηκε τον Οκτώβρη του 2007 στην Πάτρα με αφορμή τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στην περιοχή και τις προσπάθειες εκδίωξής τους με κατασταλτικές μεθόδους.

Πρόκειται για μια συλλογικότητα που λειτουργεί με ανοιχτές διαδικασίες και συνελεύσεις με ισότιμη συμμετοχή όλων των μελών. Θεματικές ομάδες εργασίας επεξεργάζονται βασικά ζητήματα που αφορούν στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών /στριών και αναδεικνύουν τα προβλήματα που βιώνουν λόγω της αντιμεταναστευτικής πολιτικής της κυβέρνησης και της Ε.Ε.

Η **Κίνηση** υποστήριξης δικαιωμάτων μεταναστών μεταναστριών λειτουργεί γραφείο με στόχο να βοηθήσει τους μετανάστες/τριες που ζουν στην πόλη της Πάτρας.

Υπηρεσίες που παρέχει το γραφείο της **Κίνησης** :

- Ø Ενημέρωση- πληροφόρηση για θέματα νομιμοποίησης, εργασίας, εκπαίδευσης, υγείας κτλ
- Ø Παραπομπή σε αρμόδιες υπηρεσίες και υπεύθυνα άτομα για την επίλυση των προβλημάτων τους
- Ø Συνοδεία- διερμηνεία σε αρμόδιες υπηρεσίες και βοήθεια για συμπλήρωση των απαραίτητων εγγράφων
- Ø Σύνδεση με μεταναστευτικές κοινότητες, συλλόγους, φορείς, κινήσεις πολιτών και οργανώσεις που είναι αλληλέγγυοι στους μετανάστες

Δράσεις της **Κίνησης** :

- Ø Στέκονται αλληλέγγυοι στους πρόσφυγες με συγκεκριμένες δράσεις όπως συλλογή και διανομή ρούχων και τροφίμων, παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, καταγγελία περιστατικών βίας σε βάρος των προσφύγων.
- Ø Αναδεικνύουν τις πολιτικές ευθύνες της τοπικής αυτοδιοίκησης της κυβέρνησης και της Ε.Ε.
- Ø Διαδηλώνουν μαζί με τους μετανάστες και τους πρόσφυγες και ασκούν πολιτική πίεση στην τοπική αυτοδιοίκηση και την κυβέρνηση για αλλαγή της πολιτικής τους.
- Ø Παρεμβαίνουν σε θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο για την ομαλή ένταξη προσφύγων και μεταναστών στην κοινωνία μας με την υποστήριξη του αιτήματός τους για παροχή ασύλου και νομιμοποίηση.

- Ø Διεκδικούν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την κάλυψη των βασικών ανθρωπίνων αναγκών με τη δημιουργία ανοιχτών ξενώνων φιλοξενίας για τους πρόσφυγες.
- Ø Λειτουργούν σχολείο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για μετανάστες/στρίες και πρόσφυγες.
- Ø Συγκροτούν ομάδες εργασίας, όπως αυτή της νομικής υποστήριξης με στόχο τη στήριξη και την υπεράσπιση των βασικών δικαιωμάτων
- Ø Συνεργάζονται και συντονίζονται με άλλες οργανώσεις σε τοπικό και πανελλαδικό επίπεδο

Οι διεκδικήσεις της **Κίνησης** :

- Ø Τη δημιουργία ανοιχτών ξενώνων φιλοξενίας προσφύγων
- Ø Την άμεση χορήγηση ασύλου
- Ø Την νομιμοποίηση όλων των μεταναστών/στριών
- Ø Την εγγραφή των παιδιών των μεταναστών/στριών στα Δημοτολόγια
- Ø Την ισότιμη κατοχύρωση των δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών/στριών

Ø Το σταμάτημα της κατασταλτικής πολιτικής σε βάρος των προσφύγων και μεταναστών

Η κίνηση φιλοξενείται στα γραφεία του Ινστιτούτου Ν. Πουλαντζά που βρίσκεται στην οδό Πατρέως 26 (στον 1^ο όροφο)

Συνεδριάζει κάθε Δευτέρα στις 21.00 μ.μ ενώ το γραφείο λειτουργεί κάθε Τετάρτη 19.30 με 21.30

Οι υπηρεσίες του γραφείου στήριξης είναι δωρεάν

Τηλ. επικοινωνίας 6971509942

Email: kinisi.yperaspisis@gmail.com

2.2 Γραφείο στήριξης αλλοδαπών και ένταξης προσφύγων Κοινωνικού Τομέα Δήμου Πατρέων

Στόχοι του Γραφείου Στήριξης:

- Ø Στήριξη για νομικά θέματα (άδεια παραμονής, άδεια εργασίας, ασφάλιση, εγγραφές παιδιών στο σχολείο)
- Ø Διαμεσολάβηση σε συναλλαγές με τις αρχές
- Ø Ενημέρωση για τα δικαιώματα (εργασιακά, ασφαλιστικά, υγεία, πρόνοια)
- Ø Ψυχοκοινωνική Στήριξη- Ατομική και Ομαδική Συμβουλευτική
- Ø Ενημέρωση για τα προγράμματα ελληνικής γλώσσας, κατάρτισης απασχόλησης

Πιο συγκεκριμένα:

- Ø Παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες στους πρόσφυγες και ταυτόχρονα να διασφαλίζει το δίκαιο τρόπο εφαρμογής του συστήματος παροχής κοινοτικών υπηρεσιών ώστε να μην αδικείται κανένας πρόσφυγας.
- Ø Εξασφαλίζει την δυνατότητα πρόσβασης στις κοινοτικές υπηρεσίες όλων των προσφύγων με ιδιαίτερη μνεία στις ευάλωτες ομάδες (δεν πρέπει να παραγκωνίζονται οι άποροι και οι πραγματικά έχοντες ανάγκη).
- Ø Διενεργεί ατομικές συναντήσεις με τους πρόσφυγες καθώς και να διοργανώνει ομαδικές συναντήσεις μαζί τους, όπου αυτό είναι εφικτό, ώστε να συνδράμονται στην επίλυση των κοινών προβλημάτων τους. Με αυτό τον τρόπο προάγεται η αμοιβαία στήριξη μεταξύ των προσφύγων έτσι ώστε να μπορούν να αλληλοβοηθούνται για να εντοπίσουν λύσεις στα προβλήματά τους.

- Ø Διανέμουν ενημερωτικά φυλλάδια με σκοπό την γνωστοποίηση των αρμοδίων υπηρεσιών για τους πρόσφυγες και την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους
- Ø Αναπτύσσει επαφές με τις οργανώσεις και τις υπηρεσίες της κοινότητας και υιοθετεί μεθόδους παραπομπής
- Ø Ενημερώνει τις τοπικές οργανώσεις και τις Αρχές για τις ανάγκες των προσφύγων.
- Ø Ενημερώνει τους πρόσφυγες για τους διαθέσιμους κοινοτικούς πόρους και διατηρεί αρχείο των πόρων της κοινότητας, στοιχείο χρήσιμο για τον ίδιο και για τους πρόσφυγες.
- Ø Ενθαρρύνει την συμμετοχή των προσφύγων σε προγράμματα (π.χ. προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, εκμάθηση ελληνικής γλώσσας, προγράμματα πολιτισμικού, οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα) που στοχεύουν στην ικανοποίηση των αναγκών τους καθώς και στην απόκτηση γνώσεων και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους.
- Ø Εντοπίζει τις οικογένειες που χρειάζονται ειδική βοήθεια και τους ευάλωτους ασυνόδευτους πρόσφυγες ώστε να τους παρασχεθεί στήριξη.
- Ø Διοργανώνει εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και αποτελεί την γέφυρα επικοινωνίας των προσφύγων με την φιλοξενούσα κοινότητα.
- Ø Εξασφαλίζει άμεση πρόσβαση στις νομικές υπηρεσίες, στις περιπτώσεις όπου κινδυνεύει η προσωπική ασφάλεια των προσφύγων.
- Ø Ευαισθητοποιεί την κοινοτική κοινή γνώμη για τα προβλήματα των προσφύγων.
- Ø Υιοθετεί πρακτικά μέτρα για την βελτίωση της καθημερινότητας του κάθε πρόσφυγα (σχολείο, κλινικές, ένδυση, στέγαση κ.α.)

Το Δίκτυο "Ιώ" είναι Αναπτυξιακή Σύμπραξη 12 φορέων που έχουν αναλάβει το Ευρωπαϊκό έργο " Δημιουργία προτύπων για την προώθηση της Διαπολιτισμικότητας ", το οποίο εντάσσεται στην Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL. Άξονας 1. Μέτρο 2 " Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας σε σχέση με την αγορά εργασίας ". Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο κατά 75% και από το Υπουργείο Απασχόλησης και κοινωνικής Προστασίας κατά 25%.

Το Δίκτυο "Ιώ" φιλοξενείται, στα γραφεία του κοινωνικού τομέα Δήμου Πατρέων που βρίσκεται στην οδό Κοραή 5 κι Αγίου Ανδρέου

Το γραφείο λειτουργεί καθημερινά από τις 8:30 π.μ έως τις 14:30 μ.μ.

Οι υπηρεσίες του Δικτύου "Ιώ" είναι δωρεάν

Τηλ. επικοινωνίας 2610 310561

2610 311516

Επικοινωνία μέσω διαδικτύου: <http://www.equal-greece.gr>

<http://equal-io.cti.gr>

*Δίκτυο Προώθησης της
Διαπολιτισμικότητας*

2.3.Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Πάτρας

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός είναι ο μεγαλύτερος μη κυβερνητικός οργανισμός στην Ελλάδα με σύνθετο έργο που βασίζεται στην εθελοντική δράση και την άμεση ανταπόκριση των πολιτών. Κινητοποιείται στοχεύοντας πάντα στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου σε περιόδους πολέμου και ειρήνης, στηρίζοντας τραυματίες, ασθενείς, πρόσφυγες, ηλικιωμένους, ανθρώπους με οικονομικές δυσκολίες και άτομα από κάθε ευάλωτη ομάδα του πληθυσμού.

Η δράση του έχει συνδεθεί με την επαγρύπνηση, την αλληλεγγύη και τη φιλαλληλία και είναι συνώνυμη της αφιλοκερδούς προσφοράς και της . Στη μακρά πορεία του παραμένει σταθερά αφοσιωμένος στις διεθνείς ανθρωπιστικές αρχές και στην αλληλέγγυα εθελοντική προσφορά βοήθειας προς τον συνάνθρωπο ιδιοτέλειας.

Σε ανακοίνωσή της η Κοινωνική Υπηρεσία του περιφερειακού Τμήματος Πατρών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού Πατρών γνωστοποιεί τα εξής: «Με δεδομένο το κύμα πολιτικού ψύχους που θα θέσει σε κίνδυνο τους δεκάδες και εκατοντάδες ασυνόδευτους ανήλικους Αφγανούς που βρίσκονται ακόμα στο χώρο του άτυπου καταυλισμού της Ηρώων Πολυτεχνείου της Πάτρας, ο τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, αναλαμβάνει πρωτοβουλία. Μετά την ανταπόκριση από την προηγούμενη εβδομάδα της Εισαγγελίας Πατρών στην αίτηση του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού περί ανάληψης εκ μέρους της Εισαγγελίας της προσωρινής επιτροπείας όλων των ασυνόδευτων ανηλίκων που καταγράφονται, η επιχείρηση φιλοξενίας αυτή φιλοδοξεί να είναι το πρώτο βήμα ώστε όλοι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που ζούνε στον

καταυλισμό για να μπουν σε διαδικασία στέγασης, σίτισης, μόρφωσης και απόκτησης όλων των λοιπών δικαιωμάτων που παρέχεται στους αιτούντες άσυλο, μέσω της μεταφοράς τους σε ιδρύματα που μπορούν να αναλάβουν την οριστική τους επιτροπεία και επιμέλεια». Την προσωρινή στέγαση όσων ασυνόδευτων ανηλίκων το επιθυμούν, σε ξενοδοχεία της ευρύτερης περιοχής των Πατρών και σε ιδρύματα της πόλης ενόψει των καιρικών συνθηκών προκειμένου να έχουν μια «ζεστή φωλιά», παρέχουν σε Αφγανούς, η περιφερειακή διοίκηση του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού Πάτρας σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Τέλος, σημειώνουν πως η καταγραφή όσων ανηλίκων επιθυμούν να φιλοξενηθούν θα αρχίσει σήμερα το πρωί στα γραφεία της Κοινωνικής Υπηρεσίας του ΕΕΣ και έχει παρακληθεί η Αστυνομία να επιτρέψει να μεταβαίνουν ανεμπόδιστα στα γραφεία της οδού Καρόλου και Αγίου Ανδρέου (www.redcross.gr) .

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός φιλοξενείται στα γραφεία της οδού Καρόλου και Αγίου Ανδρέου Πάτρα

Τηλ.: 2610 620774

e-mail: e-mail: swdpatras@redcross.gr.

2.4.Γιατροί Χωρίς Σύνορα

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα είναι μια διεθνής, ανεξάρτητη, ιατρική, ανθρωπιστική οργάνωση που στόχο έχει την παροχή ιατρικής βοήθειας οπουδήποτε υπάρχει ανάγκη χωρίς καμία φυλετική, θρησκευτική, πολιτική ή άλλη διάκριση. Δεσμεύονται να προστατεύουν τους πληθυσμούς που περιθάλπουν ενημερώνοντας την κοινωνία για όσα βλέπουν να συμβαίνουν στις περιοχές όπου εργάζονται και καταγγέλλοντας την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα προσφέρουν τη βοήθειά τους :

Ø σε πληθυσμούς που βρίσκονται σε κατάσταση επείγουσας ανάγκη

Ø στα θύματα που προκαλούνται είτε από φυσικούς είτε από ανθρώπινους παράγοντες,

Ø σε όσους υποφέρουν εξαιτίας εξεγέρσεων, χωρίς καμία φυλετική, θρησκευτική, φιλοσοφική ή πολιτική διάκριση.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα (ΓΧΣ) βρίσκονται από τις 12 Μαΐου στον προσωρινό καταυλισμό μεταναστών στην Πάτρα. Μέσω της καθημερινής λειτουργίας ιατρείου έχουν εξετάσει ως και σήμερα περισσότερους από 4.000 ασθενείς οι οποίοι παρουσιάζουν κυρίως λοιμώξεις του ανώτερου

και κατωτέρου αναπνευστικού και δερματολογικές παθήσεις. Από τον Μάιο του 2008, 139 ατομικές περιπτώσεις που χρήζουν ψυχολογικής βοήθειας έχουν εξυπηρετηθεί, έχουν γίνει δεκάδες ενημερώσεις πληθυσμού για προσωπική υγιεινή και ασθένειες και πάνω από 300 παραπομπές σε νοσοκομεία.

Αναφέρουν ότι οι συνθήκες διαβίωσης δεδομένης και της αύξησης του πληθυσμού που καθημερινά παρατηρούν τους τελευταίους μήνες παραμένουν εξαιρετικά δύσκολες. "Άνθρωποι κοιμούνται σε χαρτόκουτα, στο χώμα ...παντού". Μόνο τον Μάιο οι ΓΧΣ πραγματοποίησαν διανομή 432 υπνόσακων και υλικών αναγκαίων για την προστασία του πληθυσμού από τις καιρικές συνθήκες.

Παράλληλα, κάνουν μεγάλη προσπάθεια ώστε οι τουαλέτες και οι άλλες δομές που βρίσκονται στον καταυλισμό να είναι σε λειτουργική κατάσταση, αλλά οι συνθήκες είναι ιδιαίτερα δύσκολες: ο πληθυσμός που τον Μάιο αριθμούσε 1.000 άτομα έχει αυξηθεί σε πάνω από 1.600 άτομα.

Το μήνα Αύγουστο, ο αριθμός των ιατρικών συνεδριών αυξήθηκε σε ποσοστό 44%, με 39 συνεδρίες την ημέρα κατά μέσο όρο. Αυτό πιθανότατα οφείλεται στον αυξημένο αριθμό των μεταναστών, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την αύξηση των όσων πλέον κοιμούνται σε χάρτινα παραπήγματα και έξω από τον καταυλισμό. Υπό τη μορφή άτυπης συνεργασίας, οι ΓΧΣ έχουν πλέον τη δυνατότητα για παραπομπές ασθενών σε κάποια νοσοκομεία της Πάτρας και την παρακολούθηση περιστατικών με χρόνια νοσήματα. Παράλληλα, γίνεται προσπάθεια από την πλευρά της Οργάνωσης να προωθηθεί ο εμβολιασμός του πληθυσμού των μεταναστών, που θα γίνει με ευθύνη της Νομαρχίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των ΓΧΣ για το μήνα Αύγουστο, οι ομάδες τους περιέθαλψαν 31 μετανάστες με τραύματα στην πλάτη, στο πρόσωπο και στο κεφάλι, προερχόμενα κυρίως από την προσπάθεια των μεταναστών να αποφύγουν τη σύλληψη.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύννορα βρίσκονται στον καταυλισμό της Πάτρας από τις 12 Μαΐου και στο κέντρο κράτησης στη Μυτιλήνη από τις 2 Ιουνίου, παρέχοντας ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ανθρωπιστική βοήθεια και ψυχοκοινωνική στήριξη στους μετανάστες χωρίς έγγραφα που εισέρχονται στην Ελλάδα. Η Οργάνωση δραστηριοποιείται σε παρόμοια προγράμματα στην Ιταλία, τη Μάλτα και το Μαρόκο.

Γιατροί Χωρίς Σύννορα - Ελληνικό Τμήμα,

Διεύθυνση: Ξενίας 15, 115 27 Αθήνα

Τηλ.: 210 5200500,

Fax.: 210 5200503

Email:info@msf.gr

2.5.Μητρόπολη Πατρών

Η ιερά Μητρόπολη των Πατρών και η μη Κυβερνητική οργάνωση της Εκκλησίας της Ελλάδος «ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ» σε συνεργασία, και στα πλαίσια του φιλανθρωπικού έργου της Εκκλησίας, προσέφεραν την Πέμπτη 2-10-2008 στους Οικονομικούς Μετανάστες που μένουν στην Πάτρα, κλινοσκεπάσματα και άλλα είδη ρουχισμού

Σημειώνουμε ότι με εντολή του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου Πατρών κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, καθημερινώς μία Ενορία σύμφωνα με πρόγραμμα, προσφέρει τροφή στους πρόσφυγες.

Επίσης, η Ιερά Μητρόπολη προχώρησε στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας με την διανομή αγαθών πρώτης ανάγκης όπως :

- 1000 κουβέρτες
- 1400 κονσέρβες
- κιβώτια με φάρμακα
- ρούχα
- παπούτσια
- κλινοσκεπάσματα
- είδη εξοπλισμού

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ιερά Μητρόπολη Πατρών παρέχει συσσίτιο καθημερινά στους εκατοντάδες πρόσφυγες του καταυλισμού και ήδη υπάρχει ο προγραμματισμός για ένα συντονισμένο σχέδιο δράσης μεταξύ της τοπικής εκκλησίας και της «Αλληλεγγύης», ώστε να υπάρξει πιο αποτελεσματική βοήθεια στο συγκεκριμένο πρόβλημα, που αποτελεί πληγή για την πόλη της Πάτρας.

Κεφάλαιο 3

Έρευνα

3.1 Σκοπός έρευνας

Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι να διερευνηθεί η στάση των κατοίκων της Πάτρας στην περιοχή " Πελεκανείικα " απέναντι στους πρόσφυγες που έχουν εγκατασταθεί στον αυτοσχέδιο καταυλισμό.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

A) να διερευνηθεί τι γνωρίζουν οι κάτοικοι για το ζήτημα των προσφύγων που ζουν στην περιοχή τους

B) να διερευνηθεί πώς αισθάνονται οι κάτοικοι για τους πρόσφυγες που ζουν στην περιοχή τους

Γ) να διερευνηθεί πώς συμπεριφέρονται οι κάτοικοι στους πρόσφυγες που ζουν στην περιοχή τους

3.2 Τρόπος συλλογής στοιχείων

Προκειμένου να φέρουμε εις πέρας την συγκεκριμένη έρευνα, θα έπρεπε να εφαρμόσουμε και τα κατάλληλα μέσα, που να ανταποκρίνονται στους στόχους μας. Η επιλογή μας στον τρόπο συλλογής στοιχείων ήταν οι ατομικές συνεντεύξεις χρησιμοποιώντας ανοιχτές ερωτήσεις.

Η προσωπική επαφή που είχαμε με τους συνεντευξιαζόμενους ήταν πολύ καλή. Από την πρώτη στιγμή ανταποκρίθηκαν στην πρότασή μας να συμμετέχουν στην έρευνα μας.

Ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνάς μας διήρκεσε μια εβδομάδα. Στόχος μας ήταν να αφιερώσουμε αρκετό χρόνο σε κάθε συνεντευξιαζόμενο ούτως ώστε να κερδίσουμε την εμπιστοσύνη του για να έχουμε τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Έτσι κάθε συνέντευξή μας είχε μέσο όρο διάρκειας 30 έως 50 λεπτά.

3.3 Το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα μας αποτέλεσαν κάτοικοι και καταστηματάρχες κάτοικοι στην οδό Ηρώων Πολυτεχνείου. Πήραμε συνεντεύξεις από 8 γυναίκες και 4 άνδρες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι γυναίκες ήταν πιο πρόθυμες να διαθέσουν χρόνο για να απαντήσουν στις ερωτήσεις μας. Ενώ οι άνδρες ήταν πιο βιαστικοί. Μπήκαμε σε έξι καταστήματα της περιοχής (ζαχαροπλαστείο, παντοπωλείο, φούρνος, μίνι μάρκετ και 2 περίπτερα). Καθώς επίσης πλησιάσαμε έξι ανθρώπους που είχαμε την ευκαιρία να συναντήσουμε στο δρόμο. Και στις δύο περιπτώσεις οι συνομιλίες μας ήταν λειτουργικές, εποικοδομητικές, σε ευχάριστο κλίμα και με καλή διάθεση και από τις δύο πλευρές.

3.4 Δυσκολίες της έρευνας

Στη διεξαγωγή της έρευνας η μεγάλη δυσκολία που αντιμετωπίσαμε ήταν η άρνηση των συνεντευξιαζόμενων να δεχτούν να χρησιμοποιήσουμε μαγνητόφωνο για να καταγράψουμε τις συνομιλίες μας. Ωστόσο δεν είχαν πρόβλημα να διαθέσουν χρόνο για να κρατήσουμε τις απαραίτητες σημειώσεις.

3.5 Άξονες

Άξονας 1

Στον άξονα 1 της έρευνας μας στόχος μας ήταν να διερευνηθεί το τι γνωρίζουν οι κάτοικοι της Πάτρας για τους πρόσφυγες που ζουν στον καταυλισμό της περιοχής τους τα τελευταία χρόνια.

Αφού έγινε η καταγραφή των στοιχείων που προέκυψαν από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων, διαπιστώσαμε ότι κάποιοι από τους κατοίκους ήταν αρκετά ενήμεροι σχετικά με το θέμα « Πρέπει να είναι 3000 με 5000» , « Δεν φταίνε κι αυτοί, άνθρωποι είναι, πόλεμο έχουν», « Δεν ήρθαν για να μείνουν, σκοπός τους είναι να μπουν σε ένα πλοίο να φύγουν» , « Δεν φταίει ο Δήμος που τραβάνε αυτά οι άνθρωποι, αλλά φταίει το κράτος που παίρνει λεφτά για να διαιωνίζεται η κατάσταση» , « Δεν βλέπετε τι γίνεται στα κανάλια και τις εφημερίδες;» , « Καραβιές, καραβιές καταφθάνουν» .

Επίσης υπήρχαν κάποιοι που γνώριζαν ελάχιστα για το ζήτημα των προσφύγων « Δεν ξέρω! Από αυτά που ακούω στην τηλεόραση λέω κι εγώ. Πρέπει να είναι γύρω στις 3000» , « Δεν γνωρίζω τους λόγους για τους οποίους βρέθηκαν εδώ, το μόνο που ξέρω είναι ότι θέλουν να φύγουν για Ιταλία».

Τέλος υπήρχαν και άτομα που ήταν εντελώς αδιάφορα και δεν γνώριζαν τίποτα για τους πρόσφυγες « Δεν έχω ασχοληθεί ποτέ με το θέμα, απλά τους βλέπω που περνάνε» , « Δεν γνωρίζω τίποτα γι' αυτούς, έχουμε και τα δικά μας προβλήματα».

Άξονας 2

Στον άξονα 2 της έρευνας μας, στόχος μας ήταν να διερευνηθεί το πώς αισθάνονται οι κάτοικοι της Πάτρας για τους πρόσφυγες που ζουν στον καταυλισμό της περιοχής τους τα τελευταία χρόνια.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι κάτοικοι, προκύπτει πως τα συναισθήματα των κατοίκων της Πάτρας είναι ποικίλα και διαφορετικής έντασης. Τα συναισθήματα που εξέφρασαν οι περισσότεροι από τους κατοίκους ήταν θετικά « *Δεν βλάπτουν την περιοχή κι δεν διαφέρουν από τους ντόπιους*», « *Είναι ήσυχοι κι δεν ενοχλούν κανέναν*», « *Δεν θα άλλαζε κάτι αν δεν υπήρχαν εδώ, πολλοί Έλληνες είναι χειρότεροι από εκείνους*», « *Κρίμα είναι, δεν τραβάνε και λίγα τόσο καιρό*», « *Τους βλέπω με συμπάθεια*», « *Αισθάνομαι σεβασμό και ευγένεια, γιατί γνωρίζω τον πολιτισμό τους και τις ρίζες που έχουν από τον Μέγα Αλέξανδρο*», « *Νιώθω συμπόνια και λύπη για αυτούς*», « *Πρέπει να βρεθεί μία λύση για αυτούς τους ανθρώπους*», « *Εμάς δεν μας έχουν πειράξει, δεν έχουμε προσωπικά προβλήματα μαζί τους*».

Υπήρχε όμως μία ομάδα ανθρώπων που ήταν ουδέτεροι ως προς τα συναισθήματά τους « *Δεν φταίνε σε τίποτα, δεν είναι όμως όμορφο να υπάρχει αυτή η κατάσταση*», « *Είναι άσχημη η εικόνα και γι' αυτούς και για εμάς*», « *Τους λυπάμαι αλλά και τους φοβάμαι*», « *Υπάρχει απ' τη μία κατανόηση, αλλά απ' την άλλη είναι ενοχλητικοί*».

Τέλος, υπήρχαν και τα άτομα όπου τα συναισθήματά τους ήταν εντελώς αρνητικά ως προς τους πρόσφυγες « *Δεν βλάπτουν καθόλου, να τους βάλουμε και στα σπίτια μας!!!!*», « *Απαράδεκτη κατάσταση, βλάπτουν την περιοχή μας*», « *Υποβαθμίστηκε η πόλη μας*», « *Εδώ κάποτε ήταν το ομορφότερο σημείο της Πάτρας, τώρα για κοίτα εσύ τι βλέπεις;*», « *το image της περιοχής έχει υποβαθμιστεί από την εικόνα και μόνο που παρουσιάζουν*», « *Έχουν κατακλύσει την περιοχή και δεν*

είναι όμορφο να τους βλέπεις να περιφέρονται συνεχώς» , « Όταν τους βλέπω θυμώνω» , «φοβάμαι να μην κολλήσω καμία ασθένεια» , « Φοβάμαι να βγω τη νύχτα έξω» , « φοβάμαι μη μας σκοτώσουν, είναι επικίνδυνοι, εγώ πιστεύω πως πρέπει να τους διώξουν όλους».

Άξονας 3

Στον άξονα 3 της έρευνας μας, στόχος μας ήταν να διερευνηθεί η συμπεριφορά των κατοίκων της Πάτρας απέναντι στους πρόσφυγες που ζουν στον καταυλισμό της περιοχής τα τελευταία χρόνια.

Από τις απαντήσεις των κατοίκων που κατεγράφησαν προέκυψε πως οι περισσότεροι δεν συμπεριφέρονται ρατσιστικά απέναντί τους *«Δεν έχω πρόβλημα μαζί τους, πολλοί από τους πρόσφυγες είναι πελάτες μου και είναι πολλοί ευγενικοί» , « Ένα παιδί, Αφγανός, ερχόταν συχνά εδώ και καθόταν στο μαγαζί. Ήταν πολύ καθαρός και μάλιστα μου μάθαινε και τη γλώσσα . Συζητούσαμε για τον πολιτισμό τους και την πατρίδα τους. Τώρα έφυγε είναι στην Ολλανδία» , « Και να μου κλέψουν μία σοκολάτα, σιγά το πράμα, θα τους τη δώσω μόνη μου» , « Τις προάλλες άνοιξαν το ψυγείο απ' το περίπτερο, αν ήθελαν λεφτά θα άνοιγαν το περίπτερο, αυτό σημαίνει ότι πεινάνε, δίκιο έχουν οι άνθρωποι κι εμείς το ίδιο θα κάναμε» , « Εγώ στο φούρνο τους δίνω πολλές φορές να φάνε κι βλέπω και τον κόσμο, πολλές νοικοκυρές να τους δίνουν φαγητά» , « Από το περίπτερο βλέπω γυναίκες να τους φέρνουν φαγητά» , « Προσωπικά, αν είχα κατάσταση θα έπαιρνα κάποιον στην επιχείρησή μου»*

Υπήρχαν άνθρωποι όπου η συμπεριφορά τους ήταν ουδέτερη απέναντι στους πρόσφυγες *« ρατσισμός δεν υφίσταται στην περιοχή, ωστόσο με τόσα προβλήματα που δημιουργούν θα έπρεπε όλοι να είμαστε ρατσιστές! Τριακόσιες χιλιάδες κάτοικοι στην Πάτρα, επειδή δηλαδή βγαίνουν στα κανάλια δέκα άτομα από αυτούς και διαμαρτύρονται, δεν σημαίνει ότι είμαστε όλοι ρατσιστές» , « Έρχονται στο μαγαζί, ζητάνε*

φαγητό συνήθως δεν δίνω. Θέλω να δώσω αλλά φοβάμαι ότι θα πλακώσουν όλοι μαζί και θα ζητάνε».

Τέλος μόνο από μία απάντηση προέκυψε αρνητική συμπεριφορά απέναντι στους πρόσφυγες « *Τις προάλλες αρπάχτηκα με έναν από αυτούς! Είχαν αράξει εδώ δίπλα στην οικοδομή, έκανε τσαμπουκά και πιαστήκαμε στα χέρια»*, « *Εγώ δεν έχω κάποια άσχημη εμπειρία μαζί τους, όμως βλέπω ότι κάποιοι τους φέρονται ευγενικά, κάποιοι τους φοβούνται και κάποιοι περνάνε με τα μηχανάκια, τους βρίζουν και τους χτυπάνε».*

3.6 Συζήτηση

Μέσα από τη μελέτη της εργασίας μας και την διεξαγωγή της έρευνας, διαπιστώνεται το πολυδιάστατο πρόβλημα των προσφύγων στην Ελλάδα και ειδικότερα στην πόλη της Πάτρας.

Θεωρητικά, οι πρόσφυγες είναι μία ευάλωτη μειονοτική ομάδα που έχει μία σειρά μεγάλων αναγκών κι αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα διαβίωσης που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ' όψη. Πρόκειται για ένα γεγονός το οποίο τεκμηριώνεται κι μέσα από την έρευνα, αφού οι κάτοικοι της Πάτρας, ως γνώστες της κατάστασης, αναφέρθηκαν και οι ίδιοι στα πολλαπλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι πρόσφυγες, έτσι όπως τα εκλαμβάνουν οι ίδιοι βλέποντας τους καθημερινά που περιπλανώνται στην πόλη τους.

Επιπλέον η θεωρία αλλά και η έρευνα επιβεβαιώνουν ότι σε αυτόν τον δύσκολο και διαρκή αγώνα αυτών των εξόριστων κι εξαθλιωμένων ανθρώπων, προστίθεται και το στοιχείο του ρατσισμού. Ένα θέμα ύψιστης σημασίας, διότι οι πρόσφυγες εκτός από τις πρακτικές δυσκολίες επιβίωσης που αντιμετωπίζουν, καθημερινά πέφτουν θύματα

διάκρισης η οποία είναι βασισμένη στη φυλή, το χρώμα και την εθνοτική τους καταγωγή. Υπάρχουν άνθρωποι που θεωρούν ότι η ελληνική καταγωγή τους δίνει το δικαίωμα της εξουσίας πάνω σε εκείνους που δεν έχουν την ίδια καταγωγή με αποτέλεσμα να προσβάλλουν τους πρόσφυγες και να υιοθετούν μία πάρα πολύ άσχημη συμπεριφορά απέναντί τους.

Ακόμη ένα μέσο ανάπτυξης και ανάσχεσης αυτού του ρατσισμού αποτελούν τα ΜΜΕ τα οποία ασχολούνται διαρκώς με το ζήτημα των προσφύγων. Η θεωρία επιβεβαιώνει το γεγονός ότι τα ΜΜΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων και των αντιλήψεων του πληθυσμού δομώντας πολλές φορές μια άλλη πραγματικότητα αποπροσανατολίζοντας πολλές φορές την κοινή γνώμη και συνείδηση. Επιπλέον προμηθεύουν το ιδεολογικό πλαίσιο για την ερμηνεία των γεγονότων νομιμοποιώντας τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις στους ξένους. Το γεγονός αυτό διαφαίνεται κι μέσα από την έρευνα αφού όσοι κάτοικοι ενημερώνονται μόνο μέσα από τα ΜΜΕ και τον τοπικό τύπο φαίνεται να τηρούν μια εχθρική και πιο επιφυλακτική στάση απέναντι στους πρόσφυγες. Αντίθετα όσοι κάτοικοι φροντίζουν να έρθουν πιο κοντά με αυτή την μειονοτική ομάδα ανθρώπων και να επικοινωνήσουν μαζί τους, δείχνουν κατανόηση και συμπεριφέρονται με πιο φιλικό τρόπο.

Επιπρόσθετα, οι κάτοικοι αυτοί οι οποίοι φέρονται με ρατσιστικό τρόπο απέναντι στους πρόσφυγες, είναι αυτοί που τους συνδέουν με την εγκληματικότητα και με διάφορα άλλα κοινωνικά προβλήματα όπως την ανεργία, τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και τη μετάδοση διαφόρων μολυσματικών ασθενειών. Σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση, αυτή η συμπεριφορά οφείλεται στην ελλιπή ενημέρωση και παραπληροφόρηση, στα πρότυπα που δίνει η οικογένεια, στα πρότυπα που προβάλλει το ευρύ κοινωνικό περιβάλλον, στην αδυναμία ή και την

αδιαφορία του εκπαιδευτικού συστήματος καθώς και στην έλλειψη κριτικής ικανότητας του ατόμου.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ελλάδα ως υπέρμαχο κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης της Γενεύης, έχει προβεί στην εφαρμογή ενός πλαισίου διατάξεων για τους πρόσφυγες το οποίο αφορά τη γενική μέριμνα για τη στήριξή τους αλλά και τα αιτήματά τους. Στην πράξη όμως γίνεται φανερό ότι οι πρόσφυγες στερούνται όχι μόνο αυτά που τους αξίζουν, αλλά και αυτά που δικαιωματικά τους ανήκουν βρίσκοντας σε αυτό σύμφωνους και τους κατοίκους της Πάτρας οι οποίοι καθιστούν υπεύθυνους για την γενικότερη κατάσταση την απουσία της κρατικής μηχανής και την αδιαφορία του κράτους.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι παρ' όλο που η θεωρία παρουσίασε μία γενίκευση στην κατάσταση των προσφύγων, η έρευνα περιορίστηκε σε εξατομικευμένες πληροφορίες που ήταν εξίσου σημαντικές, διότι επαλήθευσαν κατά κύριο λόγο τα όσα αναφέρθηκαν στο βιβλιογραφικό μέρος της εργασίας.

3.7 Συμπεράσματα

Μέσα από τη μελέτη μας διαπιστώνουμε ότι οι πρόσφυγες χρήζουν ιδιαίτερης μεταχείρισης, στήριξης και βοήθειας εξαιτίας της αδύναμης θέσης που βρίσκονται. Μη έχοντας τη δυνατότητα να υπερασπιστούν τον εαυτό τους, πέφτουν συχνά θύματα ρατσισμού ή διάκρισης ακόμη κι εκμετάλλευσης οποιασδήποτε μορφής. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αποκτούν ένα επιπρόσθετο πρόβλημα στην ήδη επιβαρυνόμενη κατάστασή τους.

Παρ' όλα αυτά η κρατική ετοιμότητα παρουσιάζεται ελλειπής, με αποτέλεσμα αυτοί οι άνθρωποι να συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες, τόσο στη χώρα καταγωγής όσο και στη χώρα υποδοχής.

Εν κατακλείδι, μέσα από την έρευνά μας, διαπιστώσαμε ότι στις μέρες μας υφίσταται ακόμη ρατσισμός που όμως εκδηλώνεται άλλοτε με πιο άγριο τρόπο κι άλλοτε με πιο ήπιο. Υπήρξαν όμως και κάτοικοι οι οποίοι είναι γνώστες της κατάστασης, δείχνουν μεγάλη κατανόηση και πολλές φορές βοηθούν με οποιονδήποτε τρόπο τους πρόσφυγες π.χ. δίνοντάς τους φαγητό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

- Αμίτσης Γαβριήλ Ν, ‘ Αρχές Οργάνωσης και Λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001
- Ανθόπουλος Μπ, ‘ Μετανάστες, Ρατσισμός, Ξενοφοβία’, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 1998
- Βγενόπουλος Κ, ‘ Πρόσφυγες και Μετανάστες στην Ελληνική αγορά εργασίας’, ΕΚΕΜ, Αθήνα 1998
- Γκότοβος Α, ‘Ρατσισμός, Κοινωνικές, Ψυχολογικές κ Παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής’, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, εκδόσεις Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1998
- Δαμανάκης Μ, ‘Μετανάστευση κι Εκπαίδευση’, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1987
- Διεθνής Αμνηστία, ‘Ανθρώπινα Δικαιώματα: Οι γυναίκες στο προσκήνιο’, έκδοση της Ελληνικής Επιτροπής της Διεθνούς Αμνηστίας, Αθήνα 1995
- Δροσόπουλος Α, ‘ Η προστασία των προσφύγων: Οι Διατάξεις του Ελληνικού Δικαίου που αφορούν τους πρόσφυγες’, έκδοση του ΕΣΠ, Αθήνα 1995
- Ελληνική Αστυνομία (ΕΛΑΣ), ‘Ετήσια έκθεση για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα του έτους 1999’, Αθήνα 2000
- Ελληνική Αστυνομία (ΕΛΑΣ), ‘ Ετήσια έκθεση για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα του έτους 2002’, Αθήνα 2003
- Ζωγράφου Α, ‘Η Εκπαιδευτική κατάσταση των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής αγωγής στην Ελλάδα’, εκδόσεις ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ, Πάτρα 1997
- Giddens Antony (μετάφραση Τσαούσης Γ.), ‘Κοινωνιολογία’, εκδόσεις από τη βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης κι Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002

- Ιωαννίδου – Johnson A, ‘ Προκατάληψη, ποιος εγώ;’, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998
- Καβουνίδης Τζ, ‘ Τα χαρακτηριστικά των μεταναστών: Το Ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1998’, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 2002
- Κατσορίδου - Παπαδοπούλου Χ., ‘Κοινωνική εργασία με ομάδες, Μία μορφή προσέγγισης για συνεργασία και δράση’, εκδόσεις Έλλην, Αθήνα 1993
- Κόντης Α, ‘ Μετανάστευση, Ρατσισμός, Ξενοφοβία’, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα 1998
- Μουσούρου Λ, ‘ Μετανάστευση κι Μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη’, Gutenberg, Αθήνα 1991
- Μουσούρου Λ, ‘ Μετανάστευση, Παλιννόστηση κι Ταυτότητα’, εκδόσεις Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, Αθήνα 1990
- Μπρεδήμας Α, ‘ Η προστασία των προσφύγων: Παράνομη είσοδος, μη επαναπροώθηση, απέλαση’, έκδοση του ΕΣΠ, Αθήνα 1995
- Νάσκου Περράκη Μ, ‘ Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη Διεθνή κι Ελληνική έννομη τάξη’, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1991
- Παπαδημητρίου Ζ, ‘Ευρωπαϊκός Ρατσισμός: Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος’, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000
- Παπαδημητρίου Ε, ‘ Διαστάσεις της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα’, εκδόσεις Ίδρυμα Σ. Καράγιωργα, Αθήνα 1993
- Πετρινώτη Ξ, ‘Η μετανάστευση προς την Ελλάδα’, εκδόσεις Οδυσσέας κι Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1993
- Πουλοπούλου Η. Ε., ‘Η μεταναστευτική πρόκληση’, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2007
- Σωτηροπούλου Ν – Καλαντζή Ε, ‘ Η προστασία των προσφύγων: προβλήματα της προστασίας των προσφύγων στην Ελλάδα’, έκδοση του ΕΣΠ, Αθήνα 1995
- Τρουμπέτα Σ, ‘ Μερικές σκέψεις για την παράσταση του άλλου’ Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 2000

-Τσιάκαλος Γ, 'Απέναντι στα εργαστήρια του ρατσισμού', εκδόσεις Τυπωθύτω, Αθήνα 2006

-Υπατη Αρμοστεία, 'Κοινωνική Εργασία με κοινότητες προσφύγων: Οι πρόσφυγες στα αστικά κέντρα', εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1994

-Υπατη Αρμοστεία, 'Οι πρόσφυγες του κόσμου: Σε αναζήτηση λύσεων', εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1996

-Υπατη Αρμοστεία, 'Οι πρόσφυγες του κόσμου 1997-1998: Προβλήματα και Στρατηγικές', εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα 1998

-Υπατη Αρμοστεία, 'Οι πρόσφυγες του κόσμου', εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ

- Allodi F, 'Refugees as victims of torture and Tramma, in Mental Health of Immigrants and refugees', National Institute of Mental Health, Washington

-Ben- Porath, 'The Psychosocial Adjustment in Mental Health of Immigrants and refugees', National Institute of Mental Health, Washington 1991

ΣΥΝΕΔΡΙΑ- ΗΜΕΡΙΔΕΣ

-Νάσκου Περράκη Μ, ' Η Έννοια του πρόσφυγα κατά τη Σύμβαση της Γενεύης' στο 'Η προστασία των προσφύγων και των εμφύλιων συρράξεων', έκδοση του ΕΣΠ, Αθήνα 1995

-Παπαθανασοπούλου Ε, ' Πρόσφυγες κι αιτούντες άσυλο: Διαπολιτισμική Συμβουλευτική' εισήγηση στο Ετήσιο Συνέδριο Συμβουλευτικής, της Ελληνικής Συμβουλευτικής Εταιρίας, Αθήνα 2001

-Παπασιώτη- Πασσιά Ζ, ' Η Σύμβαση της Γενεύης για την προστασία των προσφύγων και η εφαρμογή της στην Ελληνική έννομη τάξη', εισήγηση στο 'Η προστασία των προσφύγων και των θυμάτων εμφύλιων συρράξεων', έκδοση του ΕΣΠ, Αθήνα 1995

-Σουρμελίδης Η, ‘ Ο τρόπος που τα ΜΜΕ αντιμετωπίζουν τις μειονότητες και τους οικονομικούς μετανάστες’, εισήγηση στο ‘ Κοινωνικός αποκλεισμός κι μειονότητες’, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2000

ΑΡΘΡΑ- ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

-Βεζυράκης Δ., ‘Προβληματισμοί και προοπτικές για κοινωνική πολιτική και Κοινωνική εργασία σε σχέση με πρόσφυγες και παλιννοστούντες’, Κοινωνική εργασία τεύχος 26, Αθήνα 1992

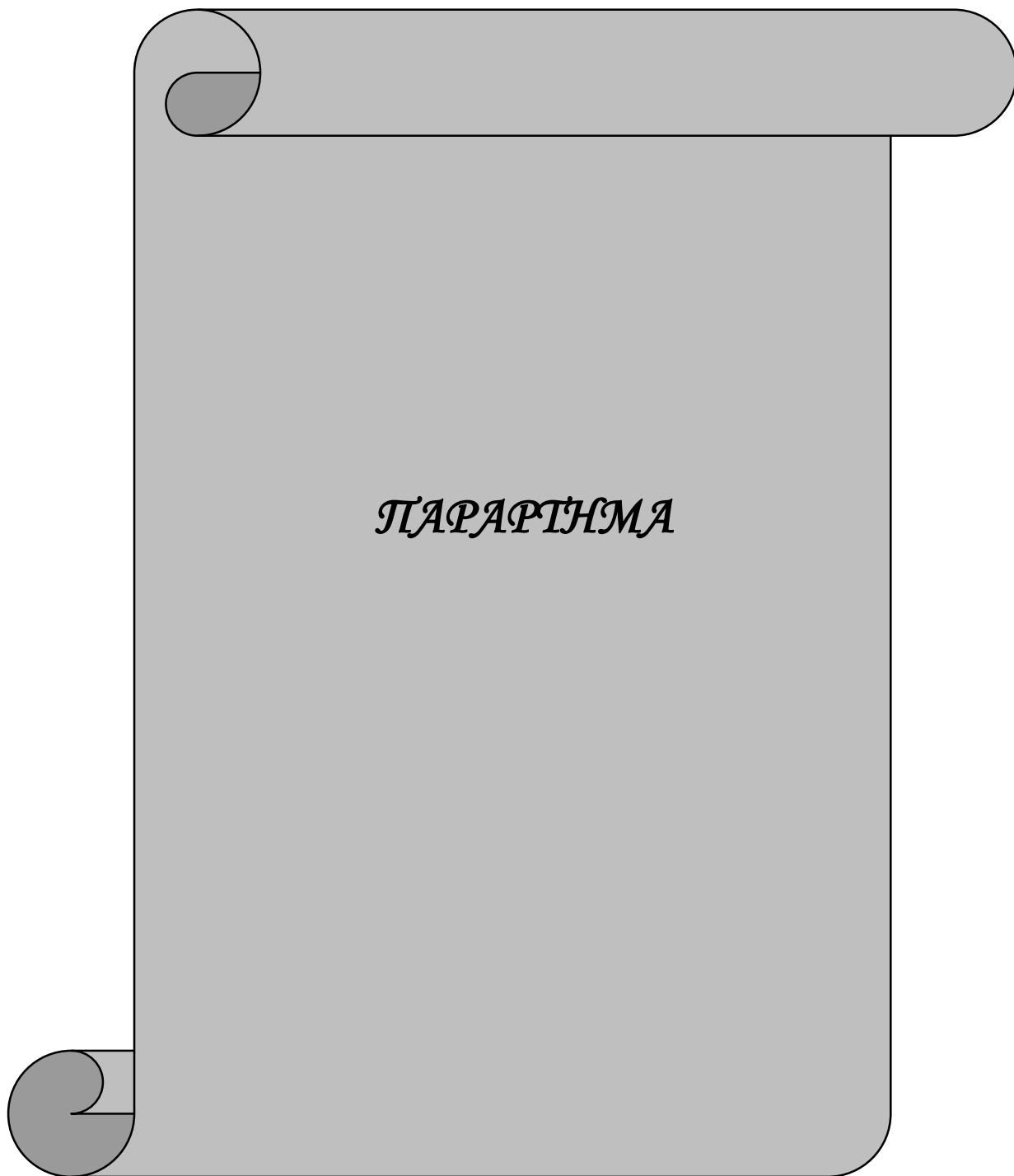
-Γιαννάκου Τα, ‘Η προσφυγική οικογένεια στην Ελλάδα: Τα χαρακτηριστικά και η προσαρμογή της, Κοινωνική Εργασία τεύχος 58, Αθήνα 2000

-Λινάρδος Ριλμόν Π, ‘Η αναγκαιότητα μιας νέας προσέγγισης της μετανάστευσης’, Ενημέρωση τεύχος 92, Φεβρουάριος 2003

-Πουλοπούλου Εμκέ Η, ‘Μετανάστες κι πρόσφυγες στην Ελλάδα’, Εκλογή τεύχος 85-86, Απρίλιος – Σεπτέμβριος 1990

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- www.tovima.gr
- www.equal-greece.gr
- www.msf.gr
- www.noborderpatras.org
- www.enet.gr
- www.indy.gr

ΜΗ ΜΕ ΦΩΝΑΖΕΙΣ «ΞΕΝΟ»!

*Το φωμί σου δεν διαφέρει από το δικό μου,
Το χέρι σου είναι όμοιο με το δικό μου,
Σαν τη φωτιά καίει και η δική μου η φωτιά.*

Γιατί λοιπόν με ονομάζεις 'ξένο';

*Αλλά το ίδιο άγχος κρύβουμε κι οι δύο,
Η ίδια εξάντληση στην πλάτη μας βαραίνει,
Αυτή που συντρίβει τον κάθε θνητό,
Μέσα από του χρόνου τα σκοτάδια
Από τότε που σύνορα δεν είχαν τεθεί
Κι ανάμεσα μας ακόμη δεν είχαν φθάσει
Όσοι διχάζουν
Και σκοτώνουν τον φτωχό,
Αυτοί που κλέβουν
Και μοιράζονται φέματα,
Αυτοί που εμπορεύονται κι εμάς
Και θάβουν αδίστακτα τα όνειρά μας,
Όσοι εφεύραν αυτή τη λέξη
Τη σκληρή: 'ο ξένος'.*

*Αν θέλεις, κοίτα με στα μάτια, πιο πέρα από το μίσος
Ας φθάσει η ματιά σου, ας ξεπεράσει φόβο, εγωισμό.*

*Για δες, άνθρωπος είμαι κι εγώ.....
Όχι, δεν είμαι 'ξένος'!*

Σε ποια διαφορά ή σε ποια ομοιότητα ρίχνουμε το βλέμμα μας;

Αν χωρίζουμε τους ανθρώπους ανάλογα με το κράτος που γεννήθηκαν, βλέπουμε τις διαφορές που μπορεί να έχουν στην εμφάνιση ή στη νοστορπία διότι άνθρωποι από διαφορετικά κράτη. Αν ρίξουμε το βλέμμα σε έναν άνθρωπο, θα αναζητήσουμε τα στοιχεία που διαμόρφωσαν την ταυτότητα, τον τρόπο σκέψης και ζωής. Όμως αυτά είναι πολλά και διαφορετικά και αλληλοπλέκονται. Δεν είναι εύκολο να διακρίνουμε τι επιρροή άσκησε πάνω του το κράτος στο οποίο γεννήθηκε, η θρησκεία την οποία ασπάζεται, η συνοικία στην οποία

έζησε, η οικογένεια που μεγάλωσε, η εκπαίδευση που πήρε.....

Αν κοιτάξουμε τον άνθρωπο ως πλάσμα που ονειρεύεται, πονάει, κείρεται, προσδοκά, αγωνίζεται τότε αγκαλιάζουμε όλη την ανθρωπότητα.

Από το που στρέφουμε το βλέμμα μας εξαρτάται ποια όψη παρατηρούμε.

Όλοι οι άνθρωποι είναι ίδιοι και συνάμα διαφορετικοί.....

ΕΛΠΙΖΩ ΝΑ ΜΗ ΜΕ
ΣΚΟΤΩΣΟΥΝ **ΕΛΠΙΖΩ**
ΝΑ ΜΗ ΜΕ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ
ΚΑΝΕΙΣ **ΕΛΠΙΖΩ** ΝΑ ΜΗΝ
ΠΑΘΩ ΣΕ ΝΑΡΚΗ **ΕΛΠΙΖΩ**
ΝΑ ΒΡΩ ΛΙΓΟ ΝΕΡΟ ΣΥΝΤΟΜΑ
ΕΛΠΙΖΩ ΝΑ ΜΗΝ ΠΕΘΑΝΩ ΕΔΩ
ΠΕΡΑ **ΕΛΠΙΖΩ** ΝΑ ΜΕ ΒΡΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ
ΕΛΠΙΖΩ ΝΑ ΜΕ ΒΟΗΘΗΣΕΙ Ο Ο.Η.Ε.
ΕΛΠΙΖΩ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΝΑ ΜΟΥ ΔΩΣΟΥΝ
ΦΑΓΗΤΟ ΚΑΙ ΣΤΕΓΗ **ΕΛΠΙΖΩ** ΝΑ ΜΕ
ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ ΝΑ ΒΡΩ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
ΜΟΥ **ΕΛΠΙΖΩ** ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΟΥΜΕ
ΝΑ ΓΥΡΙΣΟΥΜΕ ΠΙΣΩ **ΕΛΠΙΖΩ** ΝΑ ΒΡΟΥΜΕ
ΕΝΑΝ ΤΟΠΟ ΓΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ **ΕΛΠΙΖΩ** ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΟΥΜΕ ΝΑ
ΕΝΤΑΧΘΟΥΜΕ **ΕΛΠΙΖΩ** ΝΑ ΧΤΙΣΟΥΜΕ ΕΝΑ ΜΕΛΛΟΝ ΕΔΩ

ΕΛΠΙΖΩ ΝΑ ΜΗ ΧΡΕΙΑΣΤΕΙ ΠΟΤΕ ΜΑ ΠΟΤΕ ΣΑΝΑ ΝΑ ΤΟ ΒΑΛΟΥΜΕ ΣΣΙΑ ΠΟΛΙΤ!

ΑΣ ΔΩΣΟΥΜΕ ΣΤΟΥΣ 19 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ
ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ
ΛΟΓΟ ΝΑ ΕΛΠΙΖΟΥΝ

www.unhcr.gr
www.unhcr.org

